ترجمة كتاب محرمات استهان بها كثير من الناس

للشيخ محمد صالح المنجد بلغة الهوسا

ترجمه: محمد المنصور إبراهيم وعلي رفاعي غسو

GYARA KAYANKA

YI HATTARA DA

ZUNUBAI 70

Waxanda Mutane Suka Yi Biris Da Su

WALLAFAR

SHEIKH MUHAMMAD SALEH AL MUNAJJID

FASSARAR

MUHAMMAD MANSUR IBRAHIM

Jami'ar Usmanu Xan Fodiyo, Sokoto

DA

ALIYU RUFA'i GUSAU

Ma'aikatar Lamurran Addini ta Jihar Zamfara

Xaukar Nauyin Bugawa

Xan Rinin Sakkwato, Alhaji Habibu Halilu Modachi

ABUBUWAN DA KE CIKI

Gabatarwar masu fassara: ……………………………………………….

Gabatarwar mawallafi: …………………………………………………..

BABI NA XAYA:

Shirka: …………………………………………………………………..

Bautar Qaburbura: ………………………………………………………

Yanka Don Wanin Allah: ………………………………………………

Halasta Abin Da Allah Ya Haramta: ……………………………………..

Sihiri, Bayar Da Sa'a Da Faxin Gaibi: ……………………………………

Imani da Taurari: ………………………………………………………

Imani da Tasirin Wani Abu : …………………………………………….

Riya: ……………………………………………………………………..

Camfi: ……………………………………………………………………

Rantsuwa da Wanin Allah: ………………………………………………

BABI NA BIYU

Zama da Munafukai da Mavarnata: ………………………………………

Rashin Natsuwa a cikin Sallah: …………………………………………..

Karauniya a Cikin Sallah: ………………………………………………..

Shiga Gaban Liman a Cikin Sallah da Gangan: ………………………….

Zuwa Masallaci Da Warin Albasa Ko Tafarnuwa: ………………………

Zina: ………………………………………………………………………

Luwaxi: ……………………………………………………………………...

Neman Saki: ………………………………………………………………

Zihari: …………………………………………………………………….

Jima'i Lokacin Haila: …………………………………………………......

Zo wa Mace ta Baya: ……………………………………………………..

Rashin Adalci Tsakanin Matan Aure : ……………………………………

Kaxaita da Matar da ba Muharrama ba: ………………………………….

Gama Hannu da Mata: ……………………………………………………

Shafa Turare Ga Mata Lokacin Fita: ……………………………………..

Tafiyar Mace ba Tare da Muharrami ba: …………………………………
Kallon Wanda ba Muharrami ba da Gangan: …………………………….
Rashin kula da Tarbiyar Iyali: ……………………………………………
Gurvata Zuri'a: ……………………………………………………………
Riba: ………………………………………………………………………
Algussu: …………………………………………………………………..
Keri: ………………………………………………………………………
Ciniki Bayan Kiran Sallar Juma'a: ……………………………………….
Sata: ………………………………………………………………………
Cin Hanci: ………………………………………………………………..
Qwacen Filin qasa: ……………………………………………………….
Ci Da Ceto: ……………………………………………………………….
Canye Haqqin Ma'aikata: ………………………………………………..
Rashin Adalci Tsakanin 'Ya'ya: …………………………………………
Roqo Ba Buqata: …………………………………………………………
Turun Bashi: ………………………………………………………………
Cin Dukiyar Haram: ………………………………………………………
Shan Barasa: ……………………………………………………………..
Amfani Da Kasaken Zinari Da Na Azurfa: ………………………………
Shedar Zur: ……………………………………………………………….
Sauraren Kixa: ……………………………………………………………
Tsegumi: ………………………………………………………………….
Gulma: ……………………………………………………………………
Kwarmato: ………………………………………………………………..
Wariya: ……………………………………………………………………
Jan Sutura A Qasa Ga Maza: ……………………………………………..
Qawa da Zinari Ga Maza: ………………………………………………..
Tsiraici: …………………………………………………………………..
Sajin Suma Ga Mata: …………………………………………………….
Harkar 'Yan Daudu: ……………………………………………………..
Budurwar Zuciya: ………………………………………………………..

Ado da Hotunan Abu Mai Rai: …………………………………………
Qaryar Mafarki: ……………………………………………………...
Tozarta Qaburbura: …………………………………………………..
Raggon Tsarki: ……………………………………………………….
Tsince: ………………………………………………………………..
Cutar da Maqwabci: ………………………………………………….
Taushe Haqqin Maraya: ………………………………………………
Dara: …………………………………………………………………..
La'antar Musulmi: ……………………………………………………
Kukan Mutuwa Da Hargowa: …………………………………………
Mari da Tsaga: ……………………...
Gaba: …………………………………………………………………..
Kammalawa: ……………………………………………..

GABATARWAR MASU FASSARA

Godiya ta tabbata ga Allah. Tsira da aminci su daxa tabbata akan shugaban talikai.

Faxakarwa dangane da iyakoki da dokokin Ubangiji Mahalicci na daga cikin abin da musulmi ke da buqatarsa a ko wane lokaci, to, balle kuma a wannan zamani namu da yake cike da abubuwan xaukar hankali masu kawar da mutum daga godaben Shari’a.

To, sai dai ba kowa ne yake amfanuwa da wannan faxakarwar ba sai wanda imani ya ratsa birnin zuciyarsa. Kamar yadda Allah ya ce;

﴿ وَذَكِّرۡ فَإِنَّ ٱلذِّكۡرَىٰ تَنفَعُ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٥٥ ﴾ الذاريات: ٥٥

Ma’ana:

“Ka faxakar domin, faxakarwa tana amfanin Muminai”.

Suratuz Dhariayt: 55

Wannan littafi na Sheikh Muhammad Saleh Al Munajjid yana da matuqar muhimmanci ta wannan fuskar. Shi ya sa muka ga dacewar mayar da shi zuwa harshen Hausa.

Roqon da muke ga Allah maxaukakin Sarki yasa mu cikin farko waxanda ke aiki da wannan faxakarwa. Ya bamu ladar wannan aikin, ya sanya shi cikin sikelin ayyukan alherinmu. Ya yafe mana duk wani kuskure ko tuntuven harshe ko varin baki idan auku a cikin aikinmu.

Masu Fassara:

Muhammad Mansur Ibrahim

Da Aliyu Rufa’i Gusau

GABATARWAR MAWALLAFI

Godiya ta tabbata ga Allah, Abin yabo, Abin nufi da buqata. Wanda muke neman gafafarsa, muke kuma fatar Ya yi mana katangar dutse, a tsakanin mu da sharrin zukatanmu da miyagun ayyukanmu. Tabbas! Duk wanda Allah ya shiryar babu mai vatar da shi. Babu kuma mai iya shiryar da wanda Allah bai nufa da shiriya ba. Na Shaida, ba abin bauta wa da gaskiya Sai Allah, Shi kaxai, ba shi da abokin tarayya. Ina kuma shedar da cewa Muhammadu bawansa ne kuma manzonsa.

Bayan haka:

Tabbataccen abu ne cewa, Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya wajabta wasu abubuwa a kan mu, waxanda yin biris da su ba ya halasta. Ya kuma haramta mana wasu abubuwan, waxanda su ma, yi masu kallon hadarin kaji ba daidai ne ba. Allah a cikin ikonsa ya shimfixa mana wasu dokoki ya shata wasu iyakoki da ba ya son a tsallake su.

A qoqarin fitowa da matsayin waxannan abubuwa biyu ne da kuma abin da ke tsakanin su, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce:

"Duk abin da Allah Ya halasta a cikin littafinsa shi ne halas. Babu kuma wani abu da ke haram, sai abin da Ya haramta. Duk kuma abin da bai ce komai a kansa ba to garavasa ne. Ku karvi wannan rangwame na Allah da hannu biyu biyu. Don har abada Allah ba Ya mantuwa". Daga nan kuma, sai ya karanta wannan aya:

﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿٦٤﴾﴾ مريم: ٦٤

Ma'ana:

Kuma Ubangijinka bai kasance mai yin mantuwa ba (19:64).

Da wannan bayani na Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ne, ta bayyana cewa, duk abubuwan da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya yi wa bayinsa iyaka da su, su ne haram. Kuma yin biris da su zaluntar kai ne. Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* na cewa:

﴿وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدۡ ظَلَمَ نَفۡسَهُۥ﴾ الطلاق: ١

Ma'ana:

Kuma wanda ya qetare iyakokin Allah to lalle ya zalunci kansa (65:1).

Bayan wannan kuma sai Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya yi tanadin wuta ga duk wanda ya qetare waxannan iyakoki da Ya shata. Ya ce:

﴿وَمَن يَعۡصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُۥ يُدۡخِلۡهُ نَارًا خَٰلِدٗا فِيهَا وَلَهُۥ عَذَابٞ مُّهِينٞ ١٤﴾ النساء: ١٤

Ma'ana:

Kuma wanda ya sava wa Allah da manzonsa, ya kuma qetara iyakokinsa, zai shigar da shi wuta, yana madawwami a cikin ta, yana kuma da wata azaba mai walaqantarwa (4:14).

Saboda irin qaunar da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* ke yi wa bayinsa kuma, sai ya wajabta masu nisantar waxannan abubuwa ta hanyar haramta masu su. Don kada su faxa cikin wannan azaba. A kan haka, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* Ya ce:

"Duk abin da na hane ku da shi, ku nisance shi. Abin da kuma duk na umurce ku da shi, ku aikata shi gwargwadon ikonku". (Muslim: 130) .

Amma tattare da wannan irin gatanci, sai ka taras da waxanda suka saba da biyar soye-soyen zukatansu, saboda raunin imani da qarancin ilmi da suke da su, suna qorafe-qorafe. Da zarar an ce masu abu kaza da kaza haramun ne a musulunci, sai su fara gunguni suna cewa: "Kome dai haramun! Haramun!! Haramun!!! Wai wane irin addini ne wannan da kullum yake qoqarin gasa mana aya a hannu? Kai kun dai ishe mu. Ku ba ku da wata magana sai ta haram! Ai kamata ya yi addinin musulunci ya zama kadaura babbar inwa, mayalwanciya, wurin hutawa, ba aljannar masa ba. Kuma shin ko kun manta da cewa Allah Mai rahama ne, kuma Mai jinqai?"

Irin waxannan mutane yana da kyau su sani cewa, Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Sarki ne mai cikakken iko. Wanda ke gudanar da mulkinsa yadda Ya so, kuma babu wanda ya isa ya tayar da wani hukunci da Ya yi. Domin Ilminsa da hikimarsa sun kai matuqa. Yana halasta abin da Ya ga damar halastawa, Ya kuma haramta abin da Ya ga dama. Kuma mu, yana xaya daga cikin abubuwan da ke tabbatar da kasancewarmu bayinsa na gari, mu yarda da duk wata doka da zai shata muna; mu miqa wuya gare ta. Domin babu wata doka da zai yi face tana tsattsage da ilimi da hikima da adalcinsa. Ba abu ne na sakarci da sharholiya ba. Kamar yadda Allah Yake cewa:

﴿ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا ۚ لَّا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾ ﴾

الأنعام: ١١٥

Ma'ana:

Kuma kalmar Ubangijinka ta cika, tana mai gaskiya da adalci. Babu mai musanyawa ga kalmominsa, kuma shi, Mai ji ne, Masani (6:115).

Wani abun kuma shi ne: Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* a cikin wannan ilimi da hikima nasa, bai tsaya kawai ga halasta mana wasu abubuwa da haramta mana wasu ba. Sai da ya bayyana mana qa'idar da Yake bi a cikin yin haka. Dubi inda Yake cewa:

﴿وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيۡهِمُ ٱلۡخَبَٰٓئِثَ﴾الأعراف: ١٥٧

Ma'ana:

Kuma Yana halatta masu abubuwa masu tsarki
(waxanda suka shafi, Aqida da ibada da Mu'amala da
Ababen ci, da saurasu). Yana kuma haramta masu
qazantattun abubuwa. (7:157).

Ashe kenan Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya halatta mana wasu abubuwa ne saboda kasancewarsu masu tsarki. Ya kuma haramta mana wasu ne, saboda qazantar da suke da ita. Kuma irin wannan iko, na ware wani abu a ce halas ne, ko a ware wani a ce haram ne, Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* ne kawai ke da shi. Kuma ko shakka babu, duk wanda ya naxa wa kansa irin wannan rawani, ko ya naxa wa wani, ya tabbata kafiri. Kafirci kuwa, laifi ne da babu kamar sa. Kamar yadda Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* ke cewa.

﴿أَمۡ لَهُمۡ شُرَكَـٰٓؤُاْ شَرَعُواْ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمۡ يَأۡذَنۢ بِهِ ٱللَّهُ﴾الشورى: ٢١

Ma'ana:

Ko suna da waxansu abokan tarayya (da Allah) waxanda
ke shar'anta masu, abin da Allah bai yi izini da shi ba
game da addini? (42:21).

Ba wannan kawai ba. Babu ma wanda Shari'a ta yarda ya tsoma baki, a cikin yin sharhi a kan kasancewar wani abu halas ne ko haram,

face mutumin da ya naqalci asirin Alqura'ani da Sunnah. Saboda nauyin wannan al'amari ne ma, Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya yi kashedi da kakkausar murya, a kan masu wanke baki su tsoma, a zancen halas da haram, alhali iliminsu bai taka kara ya karya ba. Saurari wannan aya kuma ka kalle ta da idon basira:

﴿ وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ ٱلْكَذِبَ هَٰذَا حَلَٰلٌ وَهَٰذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١١٦﴾ ﴾ النحل: ١١٦

Ma'ana:

Kuma kada ku ce, wannan halas ne, wannan haram ne akan abin da harsunanku suke siffantawa na qarya. Domin ku qirqira qarya ga Allah. Lalle waxanda ke qirqira qarya ga Allah ba su rabauta. (16:116).

Kuma Saboda girman wannan mas'ala ne, da kariya ga alfarmarta, tare da tsare mutuncin musulmi, Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya qididdige abubuwan da aka daddale haramcin su cikin Alqur'ani, Sunnah kuma ta tunfaye su. Ga abin da *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya ce:

﴿ ۞ قُلْ تَعَالَوْا۟ أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ ۖ أَلَّا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا ۖ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا ۖ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُم مِّنْ إِمْلَٰقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ۖ وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۖ وَلَا تَقْتُلُوا۟ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾ ﴾ الأنعام: ١٥١

Ma'ana:

Ka ce "ku zo in karanta abubuwan da Ubangijinku Ya haramta a kan ku: (Wajibi ne) kada ku yi Shirkan kome

da shi, kuma ku kyautata wa mahaifa, kuma kada ku kashe xiyanku saboda talauci, Mu ne muke arzuta ku, da su, kuma kada ku kusanci abubuwan alfasha; abin da ya bayyana daga gare ta da abin da ya voyu, kada ku kashe rai wadda Allah Ya haramta, face da haqqi. Wannan ne (Allah) Ya yi muku wasiyya da shi, ko da zaku hankalta (6:151).

Bayan wannan kuma, Sunnah ta zo da qididdigar wasu haramtaccin abubuwa masu yawa. Kamar inda manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ke cewa: Haqiqa Allah Ya haramta cinikin giya, da mushe da naman alade da kuma gumaka (Abu Dawud: 3:486).

Ya kuma ce: Duk abin da Allah Ya haramta, to kuxinsa haramun ne (Daraquxni: 3/7).

Bayan duk wannan kuma, akwai waxansu ayoyi da suka ambaci wasu haramtattun abubuwa, a matsayinsu na qungiya; ‘yan uwa xaya uba xaya. Kamar inda Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* Ya haramta wasu nau’uka na abinci. Ya ce:

﴿ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةُ وَٱلدَّمُ وَلَحْمُ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ وَٱلْمُنْخَنِقَةُ وَٱلْمَوْقُوذَةُ وَٱلْمُتَرَدِّيَةُ وَٱلنَّطِيحَةُ وَمَآ أَكَلَ ٱلسَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى ٱلنُّصُبِ وَأَن تَسْتَقْسِمُوا۟ بِٱلْأَزْلَٰمِ ۚ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ ۗ ﴾ المائدة: ٣

Ma’ana:

An haramta maku mushe da jini da naman alade da abin da aka ambaci sunan wanin Allah a gare shi (wurin yanka shi), da maqararriyar (dabba) da jefaffiya da wacce ta gangaro da sokakkiya da abin da masu dagi suka ci, - face

abin da kuka yanka - da abin da aka yanka don gumaka (shi ma haramun ne). Kuma kada ku yi rabo da kibau na caca. Wancan fasiqanci ne.. (5:3).

Haka kuma a wata ayar, Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya ambaci qungiyar wasu mata, da aka haramta wa musulmi aurensu. Inda Ya ce:

﴿ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَٰتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَٰتُكُمْ وَعَمَّٰتُكُمْ وَخَٰلَٰتُكُمْ وَبَنَاتُ ٱلْأَخِ وَبَنَاتُ ٱلْأُخْتِ وَأُمَّهَٰتُكُمُ ٱلَّٰتِىٓ أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَٰتُكُم مِّنَ ٱلرَّضَٰعَةِ وَأُمَّهَٰتُ نِسَآئِكُمْ وَرَبَٰٓئِبُكُمُ ٱلَّٰتِى فِى حُجُورِكُم مِّن نِّسَآئِكُمُ ٱلَّٰتِى دَخَلْتُم بِهِنَّ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا۟ دَخَلْتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَٰٓئِلُ أَبْنَآئِكُمُ ٱلَّذِينَ مِنْ أَصْلَٰبِكُمْ وَأَن تَجْمَعُوا۟ بَيْنَ ٱلْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٣﴾ ۞ وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ ۖ كِتَٰبَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ وَأُحِلَّ لَكُم مَّا وَرَآءَ ذَٰلِكُمْ أَن تَبْتَغُوا۟ بِأَمْوَٰلِكُم مُّحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَٰفِحِينَ ۚ ﴾ النساء: ٢٣ - ٢٤

Ma'ana:

An haramta maku (auren) uwayen ku (mata) da 'ya'yanku, da 'yan uwanku, da goggonninku, da innoninku, da 'ya'yan xan uwa, da 'ya'yan 'yar uwa, da uwayenku waxanda suka shayar da ku mama, da 'yan uwanku mata na shan mama, da uwayen matanku, da agololinku waxanda suke cikin xakunanku, daga matanku waxanda kuka yi baiko da su. Idan har baku riga kuka yi baiko da su

ba to, ba laifi akan ku (ko auri 'ya'yan nasu). Da matan 'ya'yanku na tsatsonku (su ma basu halatta gare ku), da kuma ku haxa 'yan uwa mata biyu (a lokaci xaya), sai dai abinda ya gabata (wannan Allah Ya yafe shi). Da matan da suke da igiyar aure (basu halatta ku aure su a wannan lokaci) sai fa in damanku ta mallake su (kuka kamo su a wurin jihadi da kafirai). Wannan hukuncin Allah ne gare ku. Kuma an halatta maku duk abinda ke bayan waxannan (da aka lisafta) ku neme (su) da dukiyoyinku kuna masu tsari da aure, ba masu zina ba. (4:23-24).

Haka nan kuma a wata ayar Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya ambaci irin nau'in cinikin da yake haramta ga musulmi. Ya ce:

﴿وَأَحَلَّ ٱللَّهُ ٱلۡبَيۡعَ وَحَرَّمَ ٱلرِّبَوٰاْۚ﴾ البقرة: ٢٧٥

Ma'ana:

Kuma Allah Ya halatta lafiyayyen ciniki. Ya kuma haramta Riba (2:275).

Wannan kenan. Amma kuma wani abin farin ciki, da ya kamata kowane musulmi ya yi godiya ga Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* akai shi ne, kasancewar Buwayayyen Sarkin, Saboda tsananin rahamar da Yake da ita ga bayinsa, Ya halasta masu wasu abubuwa masu xinbin yawa, da yawun alqalami ba zasu iya qididigewa ba.

Saboda haka ne ma, maxaukakin Sarkin bai yi bayaninsu dalla-dalla ba. Amma Ya yi bayanin haramtattun abubuwa saboda zaman su 'yan kaxan. Domin kuma su zama rubuce raxam a kan allon zukatanmu, har mu yi nesa- nesa da su koda yaushe. Ga abin da Yake cewa:

﴿وَقَدۡ فَصَّلَ لَكُم مَّا حَرَّمَ عَلَيۡكُمۡ إِلَّا مَا ٱضۡطُرِرۡتُمۡ إِلَيۡهِۗ﴾ الأنعام: ١١٩

Ma'ana:

Kuma haqiqa (Allah) Ya rarrabe maku daki-daki, abin da
Ya haramta a kan ku, sai fa abin da aka buqatar da ku
zuwa gare shi bisa lalura (6:119).

Amma a taqaice, duk abin da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya halasta, to Ya yarda wa musulmi shi. Matuqar dai abu ne mai tsarki da nagarta a dai-dai lokacin. A kan sifofin waxannan abubuwa ne Yake cewa:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ كُلُوا۟ مِمَّا فِى ٱلْأَرْضِ حَلَـٰلًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَـٰنِ ۚ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٦٨﴾ ﴾ البقرة: ١٦٨

Ma'ana:

Ya ku mutane! Ku ci daga abin da yake a cikin qasa, yana
a matsayin halas, mai tsarki (2:168).

Kuma ko shakka babu, yanke hukuncin da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya yi na kasancewar komai halas a taqaice, matuqar ba a sami wani dalili da ke haramta shi ba. Yin haka wata rahama ce da jinqayi Ya yi wa bayinsa. Kuma wajibi ne mu miqa wuya ga haka, mu kuma gode masa.

Haka kuma yin bayanin haramtattun abubuwa da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya yi dalla-dalla, shi ma wata rahama ce, da wani jinqayi. Don hakan na matuqar taimaka wa musulmi ga zama faxake, a kan dokokin shari'a. Musamman irin waxanda imaninsu da kaifin basirarsu ba su shige cikin cokali ba, a fagen addini musulunci.

Ba wannan kawai ba. Irin waxannan mutane, nada alamar buqatar a danqa masu jadawalin duk abubuwan da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala*

Ya halasta dalla-dalla, kafin su gamsu da cewa addinin musulunci ba kurkuku ne ba.

Wato suna so ne aya ta sauka, tana cewa: Naman Raquma da na shanu da Tumaki da zomaye da Gada da Awaki da kaji da Xanragguwa da Agwagwar Ruwa da Zabbi, duk, halas ne, in an yanka su da sunan Allah. Haka kuma naman kaji da fari duk halas ne. Wata kuma ta ce: Ababen marmari da Furanni da Ganyaye, da duk wasu ire iren masu ciyawa halas ne. Kuma Ruwa da Madara da Zuma da Mayuka, duk halas ne. Wata kuma ta ce: “Gishiri da Yaji da Maggi da Kori” halas ne.

Sannan kuma a samu wani nassin na aya ko hadisi da zai ce: Amfani da katako da qarfe, ko Yashi da Duwatsu da Robobi da Gilasai da Qarau, su ma halas ne. Wani nassin kuma misali ya ce: Amfani da ababen hawa don yin tafiye tafiye cikin su har da Motoci da Jiragen qasa da na sama da jiragen Ruwa, su ma sun halasta.

Wannan na dasa aya kuma sai wani Nassin ya xauka: Amfani da Na’urorin sanyaya xaki da firijin, da Injinonin wanki da masu bushe kaya, da injinonin niqe Hatsi su koma Gari, da Na kwava fulawa, da Na niqe nama ko Ababen marmari, da Na’urorin binciken lafiyar mutum, da na qere qere, da Na Lissafi, da Na Hangen Nesa, da Na Tatso Ruwa da Mayuka da ma’adanai daga qasa da Na Tace Ruwa, da Na Xab’i da Masu qwaqwalwa, da Makamantansu. Duk amfani da waxannan abubuwa halas ne.

Wani Nassin kuma ya ce: Sanya Suturar da aka saqa da auduga ko ulu ko kittani ko roba ko gashin Raqumi ko fata, halas ne.

Haka kuma suna da buqatar wani Nassin ya gaya masu a fayyace, cewa Aure, Saye da Sayarwa, Xaukar Nauyin Wani, Yajejeniyar

Cinikayya a Rubuce, rubuta Risit, Haya, Sana'oin Hannu kamar Saqa, qira, Jima, kanikanci da kiwo duk su ma halas ne,

Kai!!! Ko shakka babu idan aka ce haka za a bi duk abubuwan da ke halas tiryan- tiryan ana lissafi sai wani zamani ya qare ba a ci rabi ba.

﴿ فَمَالِ هَٰٓؤُلَآءِ ٱلۡقَوۡمِ لَا يَكَادُونَ يَفۡقَهُونَ حَدِيثٗا ٧٨ ﴾ النساء: ٧٨

Ma'ana:

Me ke faruwa ga waxannan mutane da ko kusa ga fahimtar magana ba su yi ba (sai in an yi ta dalla- dalla)? (4:78).

Wannan kenan. Mu koma ga cewar da suke ta yi, musulunci addini ne mai sauqi da rangwame. Wannan magana ko shakka babu gaskiya ce. Amma kuma a kaikaice mun fahimci suna son karkata akalar maganar ne a matsayinta na gaskiya, su xaure wa qarya gindi da ita.

Domin su, a tunaninsu musulunci ba zai karva sunan addini mai sauqi ba, sai ya tafi daidai da soye-soyen zukatansu. Alhali kuwa a haqiqa, sauqin da addini ke da shi na samuwa ne ga mutum a lokacin da ya bi abin duk da shari'a ta zo da shi sau da qafa. Akwai banbanci matuqa tsakanin sauqin da ke cikin addinin musulunci, da irin wanda waxannan mutane ke qoqarin tabbatarwa a cikinsa. Su a wurin su aikata miyagun xabi'u da halaye, a lave bayan wasu hujjoji na qarya shi ne sauqi. Ko alama. Ba haka abin yake ba. Sauqin da musulunci ya zo da shi, ya shafi xaga wa musulmi qafa ne a cikin waxansu abubuwa na halas don gudun su niqe shi. Kamar damar da aka ba shi ta haxa wata sallah da wata, ko taqaita wata, ko ajiye azumi a cikin halin tafiya, ko shafa a kan safa, na tsawon kwana xaya da yini ga mazaunin gida, da tsawon kwana uku da wuninsu ga matafiyi, ko wanda ke fargaban tava ruwa a kan wata lalura ya yi taimama, ko halatta kallon maccen da ba muharrama ba ga

mai neman ta aure, ko zaven xaya daga cikin: ‘Yantar da Bawa ko Ciyar da Miskini ko Tufatar da shi ga wanda ya karya wani alwashi a matsayin kaffara, ko cin naman mushe idan wuri ya qure, da dai sauran rangwame-rangwamen da shari’a ta zo da su masu kama da waxannan.

Babban abin da ya kamata kowane musulmi, har da irin waxannan mutane, ya fahimta shi ne Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* Ya shata wasu iyakoki da dokoki ne, ta hanyar haramta waxansu abubuwa a musulunci don Ya jaraba bayinsa. Kuma cin wannan jarrabawa ne, zai banbanta su da ‘yan wuta waxanda suka qare rayuwarsu cikin biyar qyaleqyalin duniya da son zuciya. Abubuwan da, da su ne Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* Ya yi wa gidan wuta qawanya. Ya kuma yi wa gidan aljanna zoba da abubuwa masu nauyi da sosa zuciya waxanda haquri da su ke sa a samu isa tudun mun tsira. Ka ga kenan ta wannan hanya ce kawai Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* zai ware bayinsa masu biyayya daga kangararru, ba don bai san su ba.

Sanin haka ne ya sa masu ingantaccen imani ke kallon irin waxannan jarabawoyi a matsayin wata hanya ta samun lada da yardar Allah. A haka sai ka taras saboda jin daxi, har tuman gada suke yi idan suna wata xa’a ga Allah, komai nauyinta. A yayin da su kuma munafukai ke kallon jarabawoyin a matsayin wata takurawa da musgunawa. A sakamakon haka sai al’amarin ya niqace su, su kasa cin jarrabawar bale su sami ladarta da yardar Allah.

Ka ga kenan, wannan bayani da ya gabata na tabbatar mana da cewa, duk wanda ya yi xa’a ga Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* ta hanyar nisantar abubuwan da ya haramta, saboda shi kawai, to Allah zai maye masa gurbinsu da abin da ya fi wancan da ya nisanta zama Alheri. Bayan daular zaqin da zata cika zuciyarsa.

Don in faxakar da musulmi a kan wasu abubuwa da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya haramta kuma Alqur'ani da Sunna suka tabbatar amma mutane suka yi biris da su, na rubuta wannan taqaitaccen littafi, ta hanyar fitowa da matsayin shari'a a kan abubuwan. Musamman saboda kasancewar 'yan uwa musulmi na aikata da yawa daga cikin su.

A qarshe, ina roqon Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya yi mana jagora, mazanmu da mata. Ya kuma taimake mu a kan aikata abin da Ya umurce mu da aikatawa tare da nisantar abin da ya haramta. Ya kuma shiga tsakanin mu da miyagun ayyukanmu. Tabbas Allah shi ne mafi taimakon masu taimako ga shiriya. Shi ne kuma mafi jinqayin masu jinqayi.

BABI NA XAYA

SHIRKA

Shirka ita ce abu mafi girma daga cikin abubuwan da Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* Ya haramta. Kuma haxarin da ke cikinta ya shafe na saura. Kamar yadda Abubakar *Raliyallahu Anhu* ya riwaito a wani hadisi cewa: “Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce wa Sahabbai wata rana: “kuna so in ba ku labarin zunubin da ba wanda da ya kai shi girma? Muka ce, qwarai muna so ya Manzon Allah! Sai ya ce, shi ne haxa Allah da wani abu a cikin bauta. (Bukhari: 2511).

Saboda girman wannan zunubi ne na Shirka, Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* Ya sha alwashin ba ya gafarta wa duk wanda ya yi ta. Matuqar har ya mutu bai tuba ba. Savanin sauran zunubai da komai yawansu Yake shirye da ya gafarta wa wanda ya aikata su, qyaftawa da bisimillah.

Don tabbatar da wannan magana ne, Buwuyayyen Sarkin ke cewa:

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُۚ وَمَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفۡتَرَىٰٓ إِثۡمًا عَظِيمًا ٤٨ ﴾ النساء: ٤٨

Ma’ana:

Haqiqa, Allah bai gafarta wa duk wanda ya haxa shi da wani a cikin bauta. Amma Yana gafarta abin da bai kai wannan ba, ga wanda Ya so (4:48).

Daga cikin nauo’an Shirka, da suka yawaita matuqa a qasashen musulunci a yau, akwai:

Bautar Qaburbura

Bautar qaburbura ita ce qudurce cewa, wani waliyyi daga cikin waliyyan da suka riga mu gidan gaskiya, na iya biyan wata buqatar mutum ko cetonsa daga wani haxari. Saboda haka sai a riqa kiran sunayensu don neman taimako ko agaji.

To, a idon shari'ah da aqidar musulunci ingantatta yin haka bauta wa irin waxannan bayin Allah ne. Alhali kuwa Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya ce:

﴿ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ ﴾يوسف: ٤٠

Ma'ana:

Kuma Ubangijika Ya hukunta kada ku bauta wa kowa sai
shi kaxai (17:23).

Irin wannan bauta ba ta tsaya ga waliyyai da qaburburansu ba. Har wasu Annabawa da Salihan mutane, da suka riga mu gidan gaskiya, wasu mutane kan nufa da wasu buqatu, da suka haxa da neman agaji, buqatar haifuwa, gyaran aure da makamantansu. Su ma sukan yi haka ne ta hanyar kiran sunayensu a irin waxannan lokuta. Alhali kuwa ba za su iya amfanin su da komai ba. Ga shi kuma Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya ce:

﴿ أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ ٱلْأَرْضِ ۗ أَءِلَـٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ ﴾ النمل: ٦٢

Ma'ana:

Ko wane ne yake karva wa mai buqata idan ya kira shi,
kuma ya sanya ku mamayan qasa? Shin akwai wani abin
bauta wa tare da Allah? Kaxan ne kuke faxaka (27:62).

Saboda tsananin kama jikin waxansu mutane da irin wannan Shirka ta yi, abin har ya fi qarfin qudurtawa a zuci. Wasu ma har ambaton sunayen wasu shehunai da waliyyai suke yi idan za su zauna ko za su tashi tsaye, ko idan suka yi tuntuve ko suka haxu da wata annoba. Sai ka ji suna cewa: "Ya Muhammadu" ko "Ya Aliyyu'' ko "Ya Husaini". A yayin da kuma wani zai ce: "Ya Badawi'' ko "Ya jelani" ko "Ya shazali" ko "Ya Rufai". Wasu ma har al-Aidarus ko Sayyidah Zainab suke kira. Alhali kuwa gaba xayansu su ma ta kansu suke yi, kuma bayin Allah ne kamar kowa. Kamar yadda Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya ce:

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ عِبَادٌ أَمۡثَالُكُمۡۖ فَٱدۡعُوهُمۡ فَلۡيَسۡتَجِيبُواْ لَكُمۡ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ١٩٤ ﴾ الأعراف: ١٩٤

Ma'ana:

Tabbas, waxanda ku ke kira ba Allah ba bayin Allah ne kamar ku. To, ku kira su su karva maku in gaskiya ne kuke yi (7:194).

Wasu ma har tattaki sukan yi zuwa wurin kusheyin waxannan bayi su dinga yin xawafi gare su kamar yadda ake yi ga xakin ka'abah, har ma su shafi kusurwoyinsu. Wasu kuma sukan har ma sunbanci kusheyin, su kuma kai hannayensu gare su, su shafi fuskokinsu da qurar kamar masu taimama. A yayin da wasu ko, da zarar sun tunkaro makwantan ba abin da za su yi sai ruku'i ko su yi tsaye qyam a gabansu suna masu tsananin ladabi da vari kamar su narke. A inda za su roqi buqatunsu kamar neman waraka daga wata rashin lafiya, ko albarka ga wani yaro, ko tsira daga wata matsala. A wasu lokutan ma zaka ji wasu

daga cikinsu na magana da mamatan suna cewa: “Ya shugabana! ga ni na niqo gari daga uwa duniya ina fatar buqatuna sun gama biya. Alhali kuwa da za su share shekarun Abarshi suna kiran su ba za su karva masu ba. Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* na cewa:

﴿ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُۥٓ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ وَهُمْ عَن دُعَآئِهِمْ غَٰفِلُونَ ۝٥ ﴾ الأحقاف: ٥

Ma’ana:

Kuma wane ne mafi vata daga wanda ke kiran wanin Allah wanda ba zai karva masa ba, har Ranar qiyama, alhali su (waxanda ake kiran) shagaltattu ne daga kiran su (46:5).

Kuma Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: “Duk wanda ke nufin wani da wata buqata banda Allah, makomarsa ita ce wuta (Buhari: 8/176).

Duk bayan waxannan kiraye-kiraye kuma, qarshe sai ka ga wasu daga cikin waxannan mutane sun karkata gefen kusheyin sun aske kansu. Wasu kuma sun shagala da karatun xan littafinsu mai suna: “al-Mashahid” wanda littafi ne da aka tsara yadda ziyarar qaburburran Waliyai da Annabawa zata kasance, da karance- karancen da wasu mutane suka ga ya dace ayi. Kamar dai Littafin “Manasik al- Hajji” wanda gamagarin Alhazzai ke amfani da shi. Qarewa da qarau ma, wasu daga cikin irin waxannan mutane sun yi imani da cewa a hannun waxannan matattu linzamen harkokin duniya suke. A sakamakon haka, suna iya amfanar da wanda suke so, su kuma cutar da wanda bai masu daidai ba. Tarqashi! Allah mai halitta!!.

Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* dai cewa Ya yi

﴿ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهِۦ ۚ
يُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٧﴾ ﴾ يونس: ١٠٧

Ma'ana:

Kuma idan Allah Ya shafe ka da wata cuta, to babu mai yaye ta face shi, kuma idan Yana nufin ka da alheri, to babu mai iya hana falalarsa sauka. Yana bayar da alherinSa ga wanda Ya so, kuma Shi ne Mai yawan gafara, Mai Yawan jinqai (10:107).

Haka kuma duqa ma wani wanda ba Allah ba, Shirka ne. Kamar irin duqawar da irin waxannan mutane ke yi ko ajiye fitilu da kyandirora ga waxannan qaburbura. Bayan wannan nau'in Shirka sai kuma:

Yanka Don Wanin Allah

Xaya daga cikin yanke – yanken da mushrikai kan yi tun zamanin Jahiliyyar Larabawa, wanda kuma ya zama wata al'ada da ta watsu a cikin duniya shi ne yanka wata dabba don aljannu su sha jini.

Mushrikan Larabawa kan yi wannan al'ada ne, kamar idan xayan su ya gina ko ya sayi gida, ko ya haqa wata rijiya. Sai a sami wata dabba a yanka a bai wa aljannun da ake da imanin suna cikin gidan ko rijiyar jini a matsayin cin hanci, don su bar abin. Wanda idan ba haka aka yi ba, a tunaninsu, mai gidan ko rijiyar zai haxu da wata cuta.

Irin wannan Shirka ta haxa nau'in haramiya biyu: Na farko, Sadaukar da wani abu da sunan bauta ga wanin Allah. Na biyu kuma, yanka abin da za a yi ba da sunan Allah ba.

Da zuwan addinin Musulunci sai wannan al'ada ta haramta. Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya musanya wa musulmi ita da bauta masa inda Ya ce:

﴿ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنْحَرْ ۝٢ ﴾ الكوثر: ٢

Ma'ana:

Saboda haka, ka yi sallah ga Ubangijika, ka kuma yi yanka (don Shi) (108:2).

Bayan wannan kuma sai Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya qara daddale wannan haramci tare da qara fitowa da shi fili, ya ce: "Allah Ya la'anci duk wanda ya yanka wani abu don wanin Allah (Muslim: 1978).

Nau'in Shirka na gaba kuma shi ne:

Halsta Abin Da Allah Ya Haramta

Haka nan kuma yin imani da cewa akwai wani mahaluki a bayan qasa, wanda ke da lasisin halasta wani abu da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya haramta, Shirka ne.

Irin wannan Shirka ta haxa har da kai qara a kotunan da ba na musulunci ba. Musamman idan haka ta kasance tare da yin imani da cewa yin haka halas ne. Kuma an tafi can ne bisa zavin kai; babu wanda ya tilasta hakan.

Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya ambaci irin wannan Shirka a cikin Alqur'ani, a matsayin Babbar Shirka, in da Ya ce:

﴿ ٱتَّخَذُوٓاْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَٰنَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ ﴾ التوبة: ٣١

Ma'ana:

> Sun riqi malamansu (Yahudawa) da ruhubanawansu (Nasara) Ubannangiji, baicin Allah (Saboda Suna yi masu xa'a a cikin abubuwan da suka halasta masu ko haramta masu, bisa ra'ayin kansu; ba umunin Allah ba) (9:31).

A lokacin da Adiyyu xan Hatimu ya ji Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya karanta wannan aya sai ya ce: Ya Manzon Allah! Ai ba bauta masu suke yi ba. "Sai Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya karva masa da cewa: "Na ji. Amma ai suna halasta masu abubuwan da Allah Ya haramta, su kuma haramta masu abubuwan da Ya halasta, su kuma amince da haka ko? To, ai wannan ita ce bautar da suke yi masu. (Baihaqi: 10/116).

Bayan wannan ma, irin wannan tavargaza, na daga cikin siffofin mushrikai, kamar yadda Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya bayyana a wata aya da ke cewa:

﴿وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ﴾ التوبة: ٢٩

Ma'ana:

> Ba su haramta abin da Allah da Manzonsa ya haramta, kuma ba su bin addinin gaskiya (9:29).

A wata ayar kuma Ya ce:

﴿قُلْ أَرَءَيْتُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ لَكُم مِّن رِّزْقٍ فَجَعَلْتُم مِّنْهُ حَرَامًا وَحَلَٰلًا قُلْ ءَآللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى ٱللَّهِ تَفْتَرُونَ ﴿٥٩﴾﴾ يونس: ٥٩

Ma'ana:

> Ka ce, “Shin, kun ga abin da Allah Ya saukar saboda ku
> na arziki, sai kuka halalta wasu kuka haramta wasu?”.
> “Ka ce, “Shin, Allah ne Ya yi maku izini, ko Allan ne
> kuke wa qazafi? (10:59).

Nau’in Shirka na gaba kuma shi ne:

Sihiri, Bayar Da Sa’a Da Faxin Gaibi

Sihiri wani na’ui ne na kafirci, kuma Shirka ne. Yana kuma daga cikin zunubai guda bakwai da ke durmuyar da mutun a cikin wuta. Kuma babu wani amfani da ake samu a cikinsa. Hasali ma ba abin da yake haifarwa ga wanda aka yi wa shi illa hasara da ci baya.

Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* Ya gaya mana matsayin masu koyon sa. Ya ce:

﴿وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ﴾ البقرة: ١٠٢

Ma’ana:

> Kuma suna neman ilimin abin da yake cutar da su, kuma
> ba ya amfaninsu (2:102).

A wata ayar kuma Ya ce:

﴿وَلَا يُفْلِحُ ٱلسَّاحِرُ حَيْثُ أَتَىٰ ﴿٦٩﴾﴾ طه: ٦٩

Ma’ana:

> Kuma masihirci ba ya cin nasara a duk inda ya je (20:69).

A wata ayar kuma Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* Ya tabbatar da cewa duk wanda ke sihiri da tsafi kafiri ne. Ya ce:

﴿وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَٰنُ وَلَٰكِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ كَفَرُوا۟ يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحْرَ وَمَآ
أُنزِلَ عَلَى ٱلْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَٰرُوتَ وَمَٰرُوتَ ۚ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ
فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ﴾البقرة: ١٠٢

Ma’ana:

> Kuma sulaimanu bai yi kafirci ba, kuma shaixanun su ne suka yi kafirci, (Saboda) suna karantar da mutane sihiri da abin da aka saukar da shi a kan mala’iku biyu a Babila; Haruta da Maruta. Kuma babu wanda suka sanar sai sun ce: “Mu fa fitina ne, saboda haka kada ka kafirta”. (2:102).

Bayan wannan kuma hukuncin mai sihiri a duniya shi ne kisa, kuma duk abin da ya samu daga wannan sana’a tasa qazantatta, shi ma haram ne.

Amma kuma duk da irin wannan mugun matsayi na mai sihiri, sai ka taras da wasu musulmi, saboda kantar jahilci da tsatsarsa, da raunin imani da ke tattare da su, suna ziyarar masu wannan mugunyar sana’a don neman su taimake su, su xauki fansa a kan wani ko kuma don su karya wani makaru da wani ya yi masu. Alhali kuwa kamata ya yi su fuskanci Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* su nemi taimakonsa a kan waxannan al’amurra da makamantansu. Ta hanyar karanta wasu surori na Alqur’ani kamar Falaqi da Nasi.

Haka su ma masu bayar da sa’a, ta hanyar bayar da labarin abin da zai faru. Su ma kafirai ne. Domin suna raya cewa sun san gaibi. Alhali kuwa babu wanda ya san gaibi sai Allah.

Mafi yawan masu irin wannan sana'a sukan yi amfani ne da qarancin ilimi da wayewar wasu mutane, su karve masu kuxaxe. Sai ka ga suna 'yan zane –zane ga qasa, suna jefa xiyan wuri suna karanta wasu surkulle. Wasu kuma a qasashen Turai suna wasa da kofunan Gahawa da wasu 'yan kwalayen qarau da madubbai, da makamantansu. Amma kuma a mafi yawan lokuta, sau xaya ne sukan yi nasara daga cikin sihiri xari da suke yi, sauran xari ba xayan kuma, sun sha kunya a cikinsu. Duk da haka, irin waxancan jahilan mutane sai su mayar da hankali a kan sihirin nan guda da qaddara ta riga fata a cikin sa, su manta da Tasa'in da tarar.

Take Sai ka ga suna ta yin tururuwa a garaken masihirtan, suna neman su gaya masu ko akwai sa'a a cikin wani aure ko kasuwanci da suke shirin qullawa. Ko su taimaka masu su gane wani abu nasu da ya vata da wasu abubuwa masu kama da wannan.

A qa'idar shari'ar musulunci kuwa gaskata mai sihiri kafirci ne. Kamar yadda Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Duk wanda ya je wurin wani boka ko mai sihiri, ya kuma gaskata shi, to, ya kafirce wa abin da aka saukar ga Muhammadu *Sallallahu Alaihi Wasallama* (Ahmad: 2/429).

Idan kuwa har zuwa wurinsu kawai mutun ya yi, ba don ya yi imani da abin da suke yi ba, ba kuma don ya yi amanna cewa sun san gaibi ba. A'a ya dai tafi ne don tantancewa da ganarwa idonsa, ko don wani abu mai kama da wannan, to bai zama kafiri ba. Amma dai ya yi babbar hasara. Don Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: Duk wanda ya je wurin wani mai sihiri ya kuma tambaye shi wani abu to, ba za a karvi Sallarsa ba har kwana arba'in (Muslim: 4/1751). Amma duk da haka wajibi ne ya ci gaba da Sallar, yana kuma neman gafarar Allah a kan laifin.

Bayan wannan na'ui na Shirka sai kuma:

Imani Da Taurari

Zaidu xan khalidu al-juhani ya riwaito cewa: "Wata rana a Hudabiyya, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ba mu sallar safe, bayan an xauke ruwan sama, da aka kwana ana yi. Da ya qare sallar ya juyo ya fuskance mu. Sai ya ce: ko kun ji abin da Unbangijinku ke faxa? Muka ce: Allah da Manzonsa kaxai ke da sani. Daga nan sai ya ce: "Allah Ya ce ne: Wayewar garin nan wani bawa nawa ya yi imani da ni, wani kuma ya kafirce mani. Duk wanda ya ce: "Ruwan nan Allah ne Ya shayar da mu a cikin ikonsa da rahamarsa". To shi ne wanda ya yi imani da ni, ya kafirce ma taurari. Shi kuwa wanda ya kafirce mani ya kuma yi imani da taurari shi ne wanda ya ce: "Tauraruwa kaza da kaza ne suka shayar da mu wannan ruwa (Buhari: 2/333).

Haka kuma duk wanda ya karanta jadawalin abubuwan da za su faru na gaibi wanda ake kirdado dabra da kaiwa da komowar taurari, a cikin wata jarida ko mujalla, ya kuma yi imani da abin to, babu shakka shi ma mushriki ne. Savanin wanda karantawa kawai ya yi don nishaxi. Shi mai laifi ne kawai. Dalili kuwa shi ne, ba abu ne yardadde a shari'a ba, mutum ya nemi samun wani nishaxi ta hanyar karanta wasu abubuwa da suka qunshi Shirka. Domin shexan na iya amfani da wannan dama ya tuqa masa tuwon tulu, a wayi gari ya faxa cikin mushrikai.

Abu na gaba kuma a layin nau'o'an Shirka shi ne:

Imani da Tasirin wani Abu

Wani nau'i na Shirka kuma shi ne imani da cewa, wani abu na da wani tasiri na amfani zuwa ga mutum. Alhali Allah Mahalicci bai tanadi haka ba.

Wasu mutane sun yi imani da cewa, abubuwa irin su: Karho, Laya, Guru da Dagumma na da wani amfani da zasu iya yi masu. Wannan kuwa wata tsohuwar al'ada ce da suka gada tun kaka da kakanni. Wasu kuwa yanzu ne da rana tsaka bokaye da malamansu na tsibbu ke xora su a kan wannan aqida. A sakamakon haka sai ka tarar da su rataye da waxannan abubuwa ga wuyansu ko sun xaura ga kunkuransu, ko sanye ga kunnuwansu ko ga damatsansu ko na'ya'yansu. Imanin da suka yi shi ne abubuwan na taimakonsu ga kuranye masu hatsarin mayu da masu kandun baka.

Wasu kuma zaka ga rataya irin waxannan abubuwa suke yiga motocinsu ko a bangayen gidajensu. Wasu kuma wasu zobba zaka gani ga yatsunsu, waxanda aka saka wa wasu duwatsu na musamman waxanda suka yi imani cewa, suna ba su kariya ne daga wasu matsaloli. Alhali kuwa a haqiqanin gaskiya, waxannan abubuwa na kawai nisantar da waxanda suka yi imani da su ne, daga kasancewa masu imani da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala,* masu dogara gare shi. A qarshe kuma ba abin da za su qaru da shi, illa rauni da hasara da tavewa. Domin yin hakan neman waraka ne ta hanyoyi haramtacci.

Eh! Ko shakka babu hanyoyi ne haramtacci. Domin a cikinsu akwai Shirka, wadda ke tabbata ta hanyar neman agaji daga shexanu ko wasu aljannu. Ko ka taras a cikin su da surkulle, na wasu zane-zane da rubuce- rubuce. A wasu lokuta kuma zaka ga an rubuta wasu ayoyin na Alqur'ani, an sassaqa su da wasu kalmomi na Shirka. Wani lokaci ma akan yi waxannan rubuce-rubuce da zane- zane ne, da qazamtattun abubuwa kamar jinin haila da makamantan sa.

Ko shakka babu, xaura irin waxannan abubuwa da amfani da su a jikin mutum ta ko wace hanya haramun ne. Saboda Manzon Allah

Sallallahu Alaihi Wasallama ya ce: “Duk wanda ya xaura laya ya yi Shirka (Ahmad: 4/156).

Qarin bayani game da wannan hadisi shi ne: Idan wanda ya xaura layar ga misali ya qudurce cewa, tana da wani tasiri na kai tsaye, a cikin samar da wani amfani ko wata cuta wadda Allah bai nufa ba, to, ya aikata babbar Shirka. A yayin da wanda kuma ya xaura layar yana mai qudurce cewa, tana zama sanadi ne kawai na amfanin ko cutar amma tantagaryar aikin na hannun Allah. To, irin wannan ya aikata qaramar Shirka.

Wani nau’i na Shirka kuma shi ne:

RIYA

Yana daga cikin qa’idojin da shari’a ta gindaya, ga ko wane kyakkyawan aiki, kafin ya zama karvavve a wurin Allah, dole ne ya kasance an yi shi ba don a nuna wa duniya ba. Kuma dole ne ya kasance daidai da yadda sunnah ta tanada a yi shi.

A kan haka, duk wanda ya aikata wani aiki na ibada kamar Sallah don ya nuna wa mutane cewa yana sallah, to ya yi Shirka. Kuma Allah ba zai karvi aikinsa ba.

Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* ne cewa a kan haka:

﴿إِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ يُخَـٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَهُوَ خَـٰدِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوٓا۟ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُوا۟ كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ

ٱلنَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾ ﴾ النساء: ١٤٢

Ma’ana:

Haqiqa, munafukai suna yaudarar Allah (a zatonsu) alhali kuwa Shi ke yaudarar su ga haqiqani. Kuma idan sun tashi zuwa sallah, sai su tashi a raggwance. Suna nuna wa mutane

(wai suna sallah!), kuma ba su ambatar Allah sai kaxan (4:142).

A idon shariar musulunci duk wanda ya yi wani aiki na ibada don labari ya kai ga kunnuwan mutane, ya faxa tarkon Shirka, kuma sakamakonsa shi ne Allah zai taqaita ladar aikin nasa a kan haka. Kamar yadda xan Abbas *Raliyallahu Anhu* ya riwaito a wani hadisi cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: Duk wanda ya aikata wani abu don mutane su ji ko su gani Allah zai sa su jin kuma su gani (Shi ke nan. Ba lada). (Muslim: 4/2289) .

Haka kuma yau da mutum zai yi irin wannan aiki na ibada amma bai yi shi don mutane su gani ko so ji ba kawai. A'a har ma don Allah Ya ji kuma Ya gani, To, shi ma irin wannan bai tsira ba. Kenan ya yi aikin don Allah da mutane. Aikin nasa kuwa ya zama ba karvavve ba a wurin Allah. Kamar yadda wani hadisi qudusi yake cewa, Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya ce: "Na wadaci kaina, ta yadda ba na buqatar yin tarayya da kowa a cikin komai. Saboda haka duk wanda ya aikata wani aiki, ya ce ya yi shi don mutane da kuma Ni, to na bar wa wanda ya haxa Ni da shi aikin. Ni ba na so (Muslim: 2485).

Tana yiwuwa kuma, wani lokaci, mutum ya fara wani aiki, ba ya nufin kowa da shi sai Allah. Amma kuma kafin ya qare sai shexan ya kaxa masa tambari sai ya ji yana buqatar a gani. To, idan ya qi sauraren wannan huxuba ta shexan Allah zai karvi aikin nasa. Amma idan ya saurare shi har ya yi masa kari, to, mafi yawan malamai sun tafi a kan cewa Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* ba zai karvi aikin nasa ba.

Nau'i na gaba kuma daga cikin waxannan nau'o'i na Shirka shi ne;

CAMFI

Camfi wata tsohuwar al’ada ce ta maguzanci, da akan yi amfani da ita don gano abin da zai faru nan gaba na alheri ko sharri, ko kuma don yanke hukuncin dalilin faruwar wani abu da mafarinsa. Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* na cewa:

﴿فَإِذَا جَآءَتۡهُمُ ٱلۡحَسَنَةُ قَالُواْ لَنَا هَٰذِهِۦۖ وَإِن تُصِبۡهُمۡ سَيِّئَةٞ يَطَّيَّرُواْ بِمُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓۗ ﴿١٣١﴾﴾ الأعراف: ١٣١

Ma’ana:

> Sai idan wani abu mai kyau ya je masu, sai su ce: “Wannan namu ne”. Kuma idan masifa ta same su sai su ce, shu’umcin Musa ne da waxanda ke tare da shi (7:131).

Kafin zuwan musulunci idan Balarabe ya shirya tafiya sai ya kama wani xan tsuntsu sannan ya sake shi a sarari har tsuntsun ya yi tafiyar sa. Idan ya fiffika ta dama, sai ya ce, akwai sa’a ga wannan tafiya. Idan kuwa har ya fiffika ta hagu, to, shikenan, ba batun tafiya domin babu sa’a a cikinta.

Da bayyanar musulunci, sai Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya yanke wa irin wannan camfi hukunci da cewa: “Camfi Shirka ne” (Ahmad: 1/389).

Irin wannan haramtacciyar aqida ta camfi wadda ke takin saqa da aqidar Tauhidi ta haxa da, qudure cewa akwai waxansu lokuta ko ranakku ko watanni da makamantan su da babu sa’a a cikinsu faufau. Kamar yadda wasu suka camfa watan Rajab da cewa watan rashin sa’a ne. Saboda haka ba sa yin aure a cikinsa. Wasu kuma sun camfa ranar

larabar qarshen ko wane wata da cewa ita ma rana ce ta rashin sa’a, da saukar miyagun qaddarori. Wasu kuma sun camfa wasu sunaye da wasu lambobi, kamar 13 da wasu mutane suka camfa da cewa ba sa’a a tare da ita.

Haka kuma camfa musakai da wasu mutane suka yi da cewa suna tare da rashin sa’a. Shi ma wannan haramun ne. Akwai mutanen da yau da zasu nufi kasuwa su don su buxe shagunansu. Da zarar sun ci karo da mai- ido- xaya a hanya sai su dawo gida. Wai, ba sa’a a ranar kenan. Duk waxannan camfe-camfe haramun ne, kuma nau’i ne na Shirka. Kuma Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce, ba shi ba mai yin su. Kamar yadda Imrana xan Husaini ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: “Duk wanda ke amfani da tsuntsu don neman sa’a, ko yake da wani mai yi masa haka, ko ya ke gaya masa abin da gobe zata haifar, ko yake haka da kansa, ba ya tare da mu”. Mai riwayar ya kuma ce: Kuma kamar na ji ya ce haka: “Ko wanda ke tsafi, ko yake da wani mai yi masa”. (Tabarani: 18/162).

Kaffarar da wanda ya yi irin wannan aika-aika zai yi na cikin hadisin da Abdulahi xan Ausu ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: “Duk wanda ya fasa yin wani abu saboda wani camfi, ya yi Shirka. Sai sahabbai suka tambaye shi, mene ne kaffararsa? Sai ya ce: kaffararsa ita ce, ya ce: Ya Allah! babu wani alheri sai alherinka, babu kuma wani sharri sai wanda ka hukunta, kuma babu wani Ubangiji sai kai kaxai. (Ahmad: 2/220).

To amma kuma a haqiqa, yin imani cewa, wani abu na iya zama alheri ko sharri wani abu ne da Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* Ya halitta cikin jinin xan Adamu, kai tsaye ko kaikaice. Amma kuma babban maganinsa shi ne dogara ga Allah. Kamar yadda xan Ma’sudu

Raliyallahu Anhu ya ce: "Babu wanda ba ya irin wancan hasashe daga cikinmu a wasu lokuta. Amma da zarar mun mayar da kome ga Allah sai mu sami sukuni (Abu Dawud: 3910).

Nau'i na qarshe daga cikin waxannan nau'o'i na Shirka shi ne:

Rantsuwa Da Wanin Allah

Allah Maxaukakin Sarki shi ke da iko da damar yin rantsuwa da duk abin da ya ga dama daga cikin abubuwan da ya halitta. Babu wani mutum da ke da damar yin rantsuwa da wani abu da ba Allah ba. Amma kuma duk da haka akwai mutane da dama daga cikin musulmi da ke yin rantsuwa da wanin Allah. Yin haka kuwa ba wa abin da aka yi rantsuwar da shi ne matsayin Allah *Subhanahu Wa Ta'ala.* Wannan kuwa laifi ne babba. Xan Umar ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: Haqiqa Allah Ya haramta maku yin rantsuwa da ubanninku. Duk wanda rantsuwa ta kama shi daga cikinku, to ya rantse da Allah ko ya kama bakinsa. (Bukhari: 11/530). Haka kuma xan Umar xin ya riwaito Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* na cewa: *"*duk wanda ya rantse da wanin Allah ya yi Shirka. (Ahmad: 2/125).

Haramun ne mutum ya rantse da: Xakin Ka'aba, ko Gaskiyar wani ko tasa, ko Darajar wani ko tasa, ko suturar wane da wane, ko rayuwar wane da wane, ko Mu'ijizojin wani Manzo, ko karamar wasu Waliyyai, ko mutum ya rantse da Mahaifansa ko dai wani abu. Duk wanda ya aikata haka to, ya yi Shirka. Babu abinda zai kankare masa wannan laifi sai sake faxar kalmar shahada; ita ce: "La'ilaha Illal-lah". Kamar yadda wani ingantaccen hadisi ya ce: "Duk wanda ya yi rantsuwa da Lata ko Uzza, to ya ce: "La'ilaha Illallah" (Bukhari: 11/536).

Bayan irin wannan rantsuwa da wanin Allah ta kai tsaye, akwai waxansu kalamai da musulmi ke furtawa waxanda kuma ba wani abu a cikinsu sai Shirka. Kalaman sun haxa da:

(i) Ina neman taimakon Allah da naka”

(ii) Wannan abu daga Allah ne da kuma kai

(iii) Ba ni da kowa sai Allah sai kai

(iv) Taqamata Allah a sama da kai a qasa”

(v) Ba don Allah da wane da wane ba..”

(vi) “….na jingine musulunci”

(vii) Shekara ta karya ni

(viii) Wannan mummunan lokaci ne”

(ix) Zamani xan mangwaro ne.

Haka kuma akwai wasu sunaye da wasu musulmi ke amfani da su, waxanda ke xauke da amon Shirka, kamar:-

(a) Abdul- Masihi (Bawan Masihu)

(b) Abdun- Nabiyi (Bawan Annabi)

(c) Abdul- Husaini (Bawan Husaini)

Duk ire-iren waxannan Sunaye da ke danganta mutum ga wani wanda ba Allah ba, a matsayin bawansa, haramun ne. Kamar yadda yake haramun musulmi ya furta irin waxancan kalamai da muka faxa don sun qunshi haxa Allah da wani, ko sukar lamirin wani lokaci tun da yin haka suka ne ga Allah Shi kansa.

Haka kuma akwai waxansu kalamai da zamani ya zo da su waxanda ke takin saqa da Tauhidi. Su ma duk furta su da qudurce ingancinsu a zuci haramun ne ga musulmi. Waxannan kalamai sun haxa da kamar:

1- Gurguzun Musulunci (Islamic Socialism)

2- Dimuquraxiyyar Musulunci (Islamic Democracy)

3- Ra'ayin Mutane shi ne Ra'ayin Allah

4- Addini na Allah ne, qasa kuma ta kowa ce

Da sauran su.

Haka kuma haramun ne a ambaci wani munafuki ko kafiri da xaya daga cikin waxannan laqubba.

- Alqalin Alqalai
- Sarkin Sarakuna
- Mai gida

Haka kuma yin "da-na sani" ta hanyar amfani da kalmar "Da dai.." ko "in da .." haramun ne. Domin kalmar na nuna cewa mutum bai gamsu da wani abin da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya riga ya hukunta ba.

Haka kuma cewa: "Allah ka gafarta mani in ka ga dama" shi ma haramun ne.

Mai son qarin bayani da faxaxa nazari sai ya duba littafin: *Mu'ujamul Manahil Lafziyyah* Na Sheikh Bakr Abu Zaidi.

BABI NA BIYU

Zama Da Munafukai Da Mavarnata

Wani abu kuma da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya haramta kuma mutane suka yi biris da shi, shi ne zama wuri xaya da munafukai da mavarnata. Zaka sami mutane da dama saboda rashin qarfin imani suna zamansu gaba gaxi tare da irin waxannan mutane marasa tarbiyyah da tsoron Allah. Wani lokacin ma sukan zauna har tare da waxanda ke sukar lamirin shari'ar Musulunci, suna zolayar addini da masu kishinsa.

Ko shakka babu irin wannan xabi'a haramun ce. Kuma abu ne da ke rosa imanin mai yinsa. Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya ce;

﴿ وَإِذَا رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ فِيٓ ءَايَٰتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا۟ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦ ۚ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ

ٱلشَّيْطَٰنُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ ٱلذِّكْرَىٰ مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٦٨﴾ ﴾ الأنعام: ٦٨

Ma'ana:

> Kuma idan ka ga waxanda suke kutsawa a cikin ayoyinmu, to, ka kau- da- kai daga gare su, sai sun shiga cikin wani labari ba shi ba. Kuma in ma dai shexan ya mantar da kai, to kada ka zauna a bayan tanawa tare da mutane azzalumai (6:68).

Wannan aya ta tabbatar mana da haramcin zama tare da waxannan mutane, koda kuwa makusanta ne na qud-da qud. Sawa'un kun haxa zumuntar jini ko hulxar arziki. Sai fa idan za ka zauna ne a wurinsu don ka yi masu gargaxi ko ka qalubalance su game da abinda suke yi don su daina. Idan ba haka ba, to haramun ne mutum ya zauna da su. Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* na cewa:

﴿ يَحۡلِفُونَ لَكُمۡ لِتَرۡضَوۡاْ عَنۡهُمۡۖ فَإِن تَرۡضَوۡاْ عَنۡهُمۡ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يَرۡضَىٰ عَنِ ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡفَٰسِقِينَ ٩٦ ﴾ التوبة: ٩٦

Ma'ana:

Suna rantsuwa gare ku (Su Munafukai) don ku yarda da su.
To, ko kun yarda da su haqiqa Allah ba shi yarda da mutane fasiqai. (8:96).

Ke nan duk wanda ya zauna tare da waxannan mutane zama na yarda da amincewa, to ya zama xaya da su.

Rashin Natsuwa A Cikin Sallah

Wani abun kuma da shari'a ta haramta shi ne yin sallah ba cikin cikakkar ratsuwa ba. Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Babu Babban Varawo irin wanda ke satar wani abu daga cikin sallarsa. Sai sahabbai suka ce: "Ya Manzon Allah, ya za a yi mutum ya saci wani abu daga cikin sallah"? Sai ya ce: "Idan ya qi yin ruku'i da sujuda cikin natsuwa" (Ahmad: 5/310).

Rashin cikakkar natsuwa a cikin ruku'i da sujuda da tsayuwa bayan ruku'i da zama tsakanin sajaddai biyu, abu ne da ya zama ruwan dare a tsakanin musulmi yau. Babu wani masallaci da zaka leqa sai ka tarar da irin wannan matsala birjik. Alhali kuwa natsuwa babban rukuni ce a cikin sallah, wanda sai ya samu ne take zama karvavviya a wurin Allah. Wannan mas'ala babba ce matuqa. Domin kuwa Manzon Rahama *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Sallar mutum ba zata zama

karvavviya ba har sai gadon bayansa ya zama shimfixe a lokacin da yake ruku'i da sujada (Abu Dwuda: 1/533).

Ko shakka babu, rashin cikakkiyar natsuwa a sallah ba abu ne mai kyau ba. Kuma duk wanda ke haka ya cancanci gargaxi da faxakarwa da alwashin horo na musamman.

Abu Abdillahil Ash'ari ya riwaito cewa: Wata rana Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ba wa shabbansa wata sallah. Da aka qare kuma ya zauna wurin tare da wasu daga cikinsu. Suna nan zaune a haka, sai ga wani mutum ya shigo ya kabbarta sallah, yana ta qoton kurciya. Kafin xan wani lokaci ya sallace.

Sai Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Kun ga yadda mutumin nan ya yi sallah ko? To, duk wanda ya mutu yana irin wannan sallah bai mutu a kan addinin Muhammadu ba. Kuma sallarsa ba ta da banbanci da hankaka a lokacin da take qoton jini. Mai irin wannan sallah kuma daidai yake da mayunwacin da zai ci qwarar dabino xaya ko biyu. Kuna ganin za su amfane shi? (Ibnu Khuzaimah 1/332).

Haka kuma Zaidu xan Wahabu ya ce: Huzaifah ya ga wani mutum na sallah, yana ruku'insa da sujada yadda ya ga dama sai ya ce masa: "Sallarka bata yi ba. Kuma da zaka mutu yau ka sani ba zaka mutu a kan addinin da Allah Ya saukar wa Muhamadu *Sallallahu Alaihi Wasallama* ba (Bukhari: 2/274).

Don haka, duk wanda yake da masaniya da waxannan hadisai, ya kuma qi yin sallah cikin natsuwa, to wajibi ne ya sake ta, ya kuma nemi gafarar Allah akan abin da ya gabata. Don ko Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce wa mai munana sallarsa: "Je ka sake wannan sallah, don ba ta yi ba". Amma fa ba lalle ne sai ya maimaita gaba xayan sallolinsa da suka gataba ba.

Karauniya A Cikin Salllah

Wani abun kuma da shari'a ta haramta mai kama da rashin natsuwa a cikin sallah shi ne karauniya. Wato haxa gudu da susar katara. Wannan kuwa ita ma wata matsala ce da ta zama ruwan dare ga musulmi masallata kuma tabbas abin da ke kawo haka shi ne, rashin biyar umurnin Allah sau da qafa, kamar inda ya ce:

﴿وَقُومُوا۟ لِلَّهِ قَـٰنِتِينَ ﴿٢٣٨﴾﴾ البقرة: ٢٣٨

Ma'ana:

Kuma ku tsayu kuna masu qanqan da kai ga Allah (2:238).

Ga kuma cewar da Allah ya yi

﴿قَدْ أَفْلَحَ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ فِى صَلَاتِهِمْ خَـٰشِعُونَ ﴿٢﴾﴾ المؤمنون: ١ - ٢

Ma'ana:

Haqiqa, Muminai sun samu babban rabo. Waxanda suke a cikin sallarsu masu qanqan da kai ne (23:1-2).

Babu wani aiki da ke halasta a cikin sallah, koda na taimakon sallar ne, matuqar shari'a bata aminta a yi shi ba. An tambayi Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* a kan matsayin share wurin sanya goshi domin yin sujuda a lokacin da aka sunkuyo, sai ya ce, kada ayi haka matuqar dai an riga an fara sallah. Idan kuwa har yin hakan ya zama tilas to, kar a wuce ture tsakuwa kawai (Abu Dawuda: 1/581).

A kan haka ne malamai suka tafi a kan cewa, duk wani motsi nan da can a cikin sallah, wanda ya wuce wuri, to yana vata sallah.

To, tunda kuwa har haka ne, me zai sa wasu mutane su yi biris da wannan matsala? Har a same su suna tsaye gaban Allah kuma a lokaci xaya suna duba agogo ko gyaran riga ko wasa da hanci ko su riqa

waiwaye wawaiye, suna rabon ido kamar maye ya yi baqo? Ba su gudun Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya makantar da su, ko shexan ya vata masu sallah?

Shiga Gaban Liman A Cikin Sallah Da Gangan

Wani abin kuma da shari'a ta haramta shi ne, shiga a gaban liman a wajen aikata ayyukan sallah. Xan Adam akwai gaggawa. Shi ya sa Maxaukakin Sarki ya ce:

﴿وَكَانَ ٱلۡإِنسَٰنُ عَجُولٗا ١١﴾ الإسراء: ١١

Kuma mutum ya kasance mai gaggawa (17:11)

Gaggawa a idon shari'a abu ce maras kyau. Kamar yadda Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Tsanaki abu ne daga Allah. Amma gaggawa aikin shexan ce (Baihaqi: 10/104). Sau da yawa idan mutum na sallah cikin jama'a zai lura da wasu mutane a hagunsa da damansa suna rigan liman wajen ruku'i ko sujuda ko kabbara, saboda tsananin gaggawa da wutar ciki. Wasu mutane ma har sallama suke rigan liman.

Kuma ga dukkan alamu mutane ba su xauki wannan xabi'a a bakin komai ba. Alhali kuwa saboda nauyinta ne Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya yi garagaxi yana mai cewa: "Waxanda ke xaukakowa da kansu kafin liman ba su gudun kada Allah Ya mayar da kanunsu irin na jakai? (Muslim: 1/320-321).

Babu shakka irin tsanakin da ake nema ga wanda ke sallah yana da yawa. Domin tun daga zuwa wurin sallar an neme shi da natsuwa da tsanaki, to ina kuma bayan ya shiga cikin ta?

A vangare xaya kuma sai ka tsinkayi wasu masallatan suna jinkiri sosai bayan liman ya yi wani aiki kafin su, su yi. A nasu tunani wannan shi ne irin tsanakin da ake nema. Ba ko haka abin yake ba.

Malaman fiqihu sun faxi yadda ake koyi da liman a cikin sallah, yadda ba za a shige makaxi da rawa ba, ba kuma za a zama kurar baya ba. Suka ce Mamu zai fara abin da zai yi ne bayan liman ya gama furta gavar qarshe ta kabbara. A lokacin ne aka halasta wa mamu motsawa. Ba kafin haka ba, ko bayan haka da nisa. Haka sahabban Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* suka kasance, suna matuqar qoqarin ganin ba su riga shi yin komai a sallah ba.

Wani sahabi da ake kira Bara'u xan Azibu *Raliyallahu Anhu* ya ce: "A duk lokacin da Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya xaukako kansa daga ruku'i babu xaya daga cikinmu da zai karya qashin bayansa don sujuda sai in Manzon Allah ya xora goshinsa a qasa. A lokacin ne kowa zai sunkuya ya yo tasa sujudar (Muslim: 474).

Saboda irin tsananin muhimmancin da biyar liman sau da qafa a cikin ayyukan sallah gaba xaya ke da shi. Ko bayan da Manzon Allah ya samu jikinsa da nauyi saboda gabacin shekaru bai yi izni ga sahabbai da su riga shi wajen aiwatar da kome a cikin sallah ba. Kai! Har ma jan kunne ya yi masu a kan haka, da cewa: "Ina maku kashedi kada ganin jikina ya fara nauyi, ya sa ku riga ni yin ruku'i ko sujada" (Baihaqi: 2/93).

Shi kuwa liman, shari'ah ta xora masa yin kabbarorinsa na sallah kamar yadda sunnah ta tanada. Abu Hurairata *Raliyallahu Anhu* ya riwaito a wani hadisi cewa: "Duk lokacin da Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya tashi yin sallah, ya kan yi kabbarar harama ne bayan ya gama tsayuwa cik, ko duqawa. Idan kuma zai tafi sujuda yakan

sunkuya ne tare da furta kabbara. Haka zai yi wajen xaukakowa da kansa. Haka kuma zai yi idan zai tafi sujuda ta biyu, da kuma xaukakowa daga gare ta. Haka zai yi ta yi har ya qare sallar. Kuma yakan yi kabbara bayan qare tahiya ta farko don miqewa tsaye (Bukhari, 785).

Wato a taqaice liman zai yi kabbara ne tare da aiki a cikin mafi yawan ayyukan sallah su kuma mamu suna biye da shi kamar yadda qa'ida ta tanada. Kuma ta haka ne kawai sallar jama'a zata karva sunanta.

Zuwa Masallaci Da Warin Albasa Ko Tafarnuwa

Wani abu kuma da shari'a ta haramta shi ne, zuwa masallaci bayan mutum ya qare kalaci da albasa ko tafarnuwa. Wanda hakan za ta sa warin jikinsa ya dami mutane. Alhali kuwa shari'a ta yi umurni da tabbatar da cikakkiyar tsafta ga musulmi kafin ya tinkari masallaci, kamar yadda Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya ce:

﴿ ۞يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ خُذُواْ زِينَتَكُمۡ عِندَ كُلِّ مَسۡجِدٖ ﴾ الأعراف: ٣١

Ma'ana:

Ya ku xiyan Adamu! Ku riqi qawarku a wurin ko wane masallaci (7:31).

Kuma Jabir *Raliyallahu Anhu* na cewa: "Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Duk wanda ya ci tafarnuwa ko albasa kada ya matso mu, kada kuma ya zo masallacinmu. Ya tsayawarsa a gida (Bukhari: 2/339).

A wata riwaya ta Muslimu kuma ya ce: "Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Duk wanda ya ci albasa ko tafarnuwa ko *Kurrasi* kada ya matso kusa da masallacinmu. Domin kuwa mala'iku na qyamar duk abin da 'yan Adam ke qyama (Muslim: 1/395).

Watarana kuma Halifa Umar xan khaxxabi ya yi wa mutane huxubar juma’a, har yake cewa: *“*Ya ku mutane! Haqiqa kukan ci wasu abubuwa biyu, da nake zaton tsirrai ne qazantacci, wato albasa da tafarnuwa. Na lura a duk lokacin da Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ji mutum na warin xaya daga cikinsu a cikin masallaci yakan umurce shi da ya fita waje, ya koma Baqi’a. Saboda haka daga yau duk wanda ke son ya ci waxannan abubuwam to ya dafa su sosai har warinsu ya vace (Muslimu: 1/396).

Wannan hukunci a wannan zamani namu ya haxa har da mutanen da ke da xabi’ar wucewa masallaci daga wurin ayyukansu. Musamman zaka tarar hamutansu da safar da ke qafarsu suna aman wani irin wari. To, mafi munin su ma, ga tayar da hankali da takura masallata su ne mashaya taba sigani, wadda ma ita a karan kanta haram ce. Su kuma sha ta, sannan su nufato masallaci suna warinta, suna xaga hankalin mala’iku da mutane.

ZINA

Kiyaye alfarmar yaxuwar xan Adamu a bayan qasa ta hanyar samar da zuri’a mai nagartaccen asali, na xaya daga cikin manufofin shari’ar musulunci. Saboda haka ne Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* Ya haramta zina, da duk wani abu da ke iya kai mutum ga faxawa cikinta. Ya ce:

﴿ وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلزِّنَىٰٓ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ فَـٰحِشَةً وَسَآءَ سَبِيلًا ﴿٣٢﴾ ﴾ الإسراء: ٣٢

Ma’ana:

Kuma kada ku (ko) kusanci zina. Haqiqa, ta kasance alfasha ce, kuma ta munana ga zama hanya (17:32).

Da wannan aya ne, da ire- irenta shari'ar musulunci ta haramta tare da rufe ko wace irin kafa wadda ke iya zama sanadin aikata zina. Shari'ar ta kuwa yi haka ne ta hanyar kwaxaitarwa ga sa hijabi da kau da kai daga xiyan jinsin da bai halatta ba. Da kuma haramta kaxaita tsakanin jinsunan biyu, da sauransu.

Saboda daqushe kaifin wannan mummunar xabi'a ne, da hana ta ci gaba da yaxuwa shari'a ta tanadi hukuncin kisa ga mutumin da ya aikata ta alhali yana da aure. Don ya xanxani azaba sakamakon abin da ya aikata, kuma gaba xayan jikinsa ya ji xacin abun kamar yadda annashawar da ake samu a sakamakon saduwa, ta game shi irin gamewar da jini ke yi ga jiki. Shi kuwa wanda bai yi aure ba, shari'ar ta yanke masa hukuncin bulala xari (100), a bainar jama'a ba tare da rufa- rufa ba. Bayan haka kuma za'a yi masa xaurin shekara xaya ko ya bar garinsu na tsawon wannan lokaci.

Wannan a duniya kenan. Idan kuma aka zo barzahu; cikin qabari, mazinata na da wata uquba ta quntata masu makwanci, da gasa jikinsu da wata wuta da za a hura a qarqashinsu bayan an yi ko sama ko qasa da likkafaninsu. Haka za a yi ta dafa su, suna narkewa suna kumfa gwargwadon zafin wutar, har sai kumfan ya yi kamar zai yi ambaliya ya tunbutso zuwa waje, sai kuma wutar ta faxa. A kuma sake juyawa. Haka za a yi ta jujjuya su har ranar tashin mutane zuwa farfajiyar alqiyama.

To babbar matsala ma duk ba ta fi mutum ya mayar da zina sana'a ba. Ba shi da aiki sai yin ta har tsufa ya kama shi, mutuwa ta fara barbaxa masa gishiri, amma ya kasa tuba, ya bari. Alhali kuma Allah Ya ba shi ikon yin haka. Matsalar ita ce, da zarar mutuwa ta rutsa da shi a cikin irin wannan hali, to, ba shi fa ba rahama da gafarar Allah. Saboda Abu Hurairata ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama*

ya ce: *"*Akwai wasu mutane uku da Allah ba zai haxa baki da su ba ranar qiyama, ko kallonsu kuma ba zai yi ba, balle, ko sanyi su ji. Matsananciyar azaba ita ce sakamakon su. Na farkon su shi ne: Tsoho Mazinaci. Na biyu: Maqaryacin shugaba. Na uku: Talaka mai girman kai (Muslim: 1/102-103).

Wannan ke nan, Sannan kuma wani mugun abun kama shi ne, a idon shari'ar musulunci, mafi sharri da rashin albarkar kuxi su ne waxanda mace ta samu ta zina. Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* ba zai karvi addu'o'in su ba a lokacin da yake buxe qofofin sama don karvar addu'o'in bayinsa a tsakkiyar dare. Wannan garavasar ba da karuwai ba a ciki, ba kuma da kwartayensu ba.

Talauci da fatara da wasu karuwai ke kafa hujja da shi, a matsayin dalilinsu na wannan mugunyar sana'a ba hujja ba ne a wurin Maiduka. Balle hakan ya zama wani lasisi na yi wa wata dokar Allah karan tsaye. Bari ma batun ta Zina. Magabata cewa suka yi: "Da mace marar miji ta shayar da wani jinjiri nono, gara an soke ta da wuqa". To, ina ga ta kasa al'aurarta a faifai a kasuwa?

Amma kuma tattare da haka, sai ga shi, abin takaici, abin kuka, abin kuma tayar da tuta da sa riga da koda babu cuna, an wayi gari shexan da 'yan barandarsa sun buxe gaba xayan qofofin fitsara da batsa da rashin arziqi a faxin duniya. Wanda hakan ta sawwaqe wa mutane aikata ko wane irin savo, duk inda ka jefa idonka mata ne ke yawo kamar tsirara akan tituna. Su kuwa maza sai zuba idonsu suke yi akansu. *Inna Lillahi Wa Inna Ilaihi Raji'una.*

A yau ne zaka ga cuxanya tsakanin maza da mata bata zama abin qyama ba. Mujallun batsa da fayafan Talabijin na tsiraici kuwa babu kama hannun yaro. Hakan kuwa ta haxa har da masu sha'awar ziyartar

qasashen qetare. Saboda tsananin kai wa matuqa ma har kasuwanni ake buxawa a yau, da ba su da wata safara sai karuwanci.

Irin waxannan abubuwa ne suka haifar da hauhawar keta mutunci da alfarmar ‘yan Adamtaka ta hanyar yawaita haihuwar shegu da zubar da cikkunan banza.

Ya Ubangiji! Muna roqonka ka zubo rahamarka gare mu, ka kare mu daga faxawa cikin miyagun xabi’u. Muna roqon ka tsarkake zukatanmu da al’aurunmu, ka yi katangar qarfe tsakaninmu da haramiyya baki xaya.

LIWAXI

Wani abu kuma da Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* Ya haramta amma mutane suka yi biris da shi, shi ne liwaxi. Wato saduwar namiji da xan uwansa namiji. Irin wannan baqar xabi’a ce dai ta haxa Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* da mutanen annabi Luxu *Alaihis Salamu* har Sarkin Ya labarta wa duniya abin da ya faru, inda ya ce:

﴿ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ
مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ ٱلسَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِى نَادِيكُمُ
ٱلْمُنكَرَ ۖ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱئْتِنَا بِعَذَابِ ٱللَّهِ إِن كُنتَ مِنَ
ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾ ﴾ العنكبوت: ٢٨ - ٢٩

Ma’ana:

Kuma ka faxi labarin Luxu a lokacin da, ya ce wa mutanensa: “Haqiqa ku, kuna je ma alfasha wadda ba wanda ya riga ku yin ta a cikin talikai?” “Haqiqa ku, kuna je wa maza, kuma ku yi fashin hanya, kuma ku aikata abin da ba

shi da kyau a wuraren zaman ku? Ba wata amsar da mutanensa suka bayar sai dai suka ce: "Ka zo mana da azabar Allah in har da gaske ka ke yi?" (29:28-28).

Saboda qazantar wannan xabi'a ta liwaxi da kasancewar ta wani nau'i na dabbantaka ne, Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya saukar da wasu azabobi guda huxu, da bai tava saukarwa a game ba a kan waxannan mutane na annabi Luxu *Alaihis Salamu.* Da farko sai da Allah Ya makantar da su. Sannan ya yi wa garinsu juyin masa. Ya kuma bi shi da ruwan duwatsun wuta da balbalin azaba, da tsawa mai tsanani.

A musulunci kuma duk wanda aka kama da aikata laifin liwaxi hukuncinsa shi ne kisa da takobi. Wannan shi ne ra'ayin da ya fi amo a tsakanin malamai. Shi ne kuma hukuncin da zai hau kan wanda aka yi liwaxin da shi matuqar ba tilasta shi aka yi ba. Xan Abbas ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Duk wanda kuka kama yana aikata irin aikin mutanen Luxu, to ku kashe shi, ku kuma kashe wanda yake yi da shi (Ahmad: 1/300).

Ko shakka babu miyagun ciwarwata masu wuyar magani da suka zama ruwan dare a wannan zamani namu musamman "qanjamau" sun yaxu ne sanadiyyar wannan yamutsa hazo a duniyar halittu. Kuma wannan na daxa fitowa fili da gwanintar shari'a da ta zartar da hukuncin kisa ga wanda ya qazanta kansa da wannan bala'i don kada ya yaxa shi.

QIYO

(Hana Wa Miji Kai)

Qiyo; hana wa miji kai don biyan buqatar aure, sava wa Allah ne. Amma kuma tattare da sanin haka, wasu mata sun sa qafa sun take haramcin.

Abu Hurairata *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: “idan mutum ya gayyaci matarsa zuwa ga shimfixarsa ta qi, ya kwana cikin hushi da ita, Allah zai ci gaba da la’antar ta har a wayi gari (Bukhari: 6/314).

Duk da irin wannan mummunan tanadi da Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* Ya yi wa mace mai yi wa mijinta qiyo, wasu matan kan qaurace wa mazajensu, idan wata ‘yar tankiya ta shiga tsakaninsu. Wataqila har mazan sun xan yi masu wani horo koda na so-kanki ne. Alhali kuwa irin wannan mataki, kan iya haifar da aukawar miji cikin wata babbar haramiya ko qarshe ma ya yi tunanin ya auri wata.

Don gudun faruwar xaya daga cikin waxannan abubuwa ko dukansu wajibi ne mace ta yi gaggawar karva gayyatar mijinta idan ya nemi wannan buqata, a matsayin biyayya ga umurnin Allah da Manzonsa. Annabi *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: Idan mutum ya gayyaci matarsa zuwa ga shimfixarsa, to ta karva masa, koda kuwa tana kan raqumi ne (wato komai aikin da take yi) (Majma’uz Zawaidi: 2/181).

Shi kuwa miji wajibi ne ya yi matuqar kula da matarsa, ta hanyar lelenta, musamman a lokacin da take fama da wata rashin lafiya ko take da juna biyu. Haka zai qara yauqi da danqon soyayyar da ke tsakaninsu, ta gane lalle yana ji da ita. Sadoba haka ba zata rena shi ba, balle ya ce ta yi, ta ce ta qi.

NEMAN SAKI

Wata haramtacciyar xabi'a kuma a shari'a ita ce, mace ta nemi miji ya sake ta, ba da wani qwaqqwaran dalili ba. Kamar idan mijin ya hana mata wasu kuxi da ta nema daga gare shi.

Wasu matan sukan tayar da irin wannan fitina ne ta neman saki, bayan wasu vata- gari daga cikin danginsu sun yi masu fanfo, ko wasu miyagun maqwauta sun harzuqa su a kan lalle su qalubalanci mazan nasu. Ai dole ne idan masara ta ji wuta ta yi daxo. A wasu lokutan ma har naqalta masu ake yi abin da za su faxa sukan yi; ki ce masa; "In ka haihu ka sake ni" Da zarar hakan ta faru, idan an yi rashin sa'a da wa'adin auren ya qare sai ka ji an raba gari, Gida ya watse, yara su rinqa ragaita rariya- rariya. Wanda kuma a mafi yawan lokuta ma'aurata kan sami kansu cikin nadama idan haka ta faru bayan bakin alqalami ya riga ya bushe. Saboda haka ne shari'a ta haramta irin wannan aiki.

Saubanu *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: Duk matar da ta nemi saki daga mijinta ba tare da wani qwaqqwaran dalili ba, ko qanshin aljanna kam ba zata ji ba. (Ahmad: 5/277).

Haka kuma Uqbatu xan Amiru *Raliyallahu Anhu* ya riwaito Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* na cewa; "Duk matar da ke neman mijinta ya sake ta da wadda har abada bata gode wa miji, munafukai ne (Xabarani: 17/339).

Amma idan akwai wani qwaqqwaran dalili kamar mijin ya kasance baya sallah ko yana shan giya ko miyagun qwayoyi ko yana tilasta mata aikata waxansu abubuwa na haramun. Ko yana musguna mata da zaluntar ta, ta hanyar hana mata wasu haqqoqin nata na shariah. Kuma ya qi jin

shawarwarin, balle ya sassafta mata. A irin wannan hali babu laifi ga matar don ta nemi a sake ta. Don ta tsira da mutuncinta da addininta.

ZIHARI

Zihari wata xabi'a ce da Larabawa kan yi tun zamanin Jahiliyyarsu ta farko, don su cutar da matansu. Da zarar xayansu ya gaji da mace, sai ya dube ta ya ce "Kin haramta gare ni yadda gadon bayan mahaifiyata ya haramta gare ni". Ko ya ce mata: "Kin haramta gare ni yadda 'yar uwata ta haramta gare ni".

Wannan mugunyar al'ada na xaya daga cikin al'adun jahiliyyar Larabawa da suka wanzu a cikin wannan al'umma har ila yaumina haza.

Shari'ah ta haramta wannan al'ada da duk wani abu mai kama da ita, da ke cutar da mata ta ko wane hali. Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* na cewa a cikin Alqur'ani:

﴿ ٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ مِنكُم مِّن نِّسَآئِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَٰتِهِمْۖ إِنْ أُمَّهَٰتُهُمْ إِلَّا ٱلَّٰٓـِٔي وَلَدْنَهُمْۚ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنكَرًا مِّنَ ٱلْقَوْلِ وَزُورًاۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ٢ ﴾ المجادلة: ٢

Ma'ana:

> Waxanda ke yin Zihari daga cikinsu game da matansu, su matan nan ba uwayensu ba ne, uwayensu kam su ne waxanda suka haife su. Suna faxar abin qyama na magana da qarya. Kuma haqiqa Allah Mai yafewa ne, Mai gafara (58:27).

Hukuncin duk wanda ya aikata irin wannan laifi a matsayin kaffara, a shari'ar musulunci, shi ne irin kaffarar da wanda ya kashe wani a kan kuskure, ko ya taki matarsa a cikin watan azumi da rana zai yi.

Kuma haramun ne ya kusanci matar sai bayan ya yi kaffara Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* na cewa:

﴿ وَٱلَّذِينَ يُظَٰهِرُونَ مِن نِّسَآئِهِمۡ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُواْ فَتَحۡرِيرُ رَقَبَةٖ مِّن قَبۡلِ أَن يَتَمَآسَّاۚ ذَٰلِكُمۡ تُوعَظُونَ بِهِۦۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ ٣ فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ شَهۡرَيۡنِ مُتَتَابِعَيۡنِ مِن قَبۡلِ أَن يَتَمَآسَّاۖ فَمَن لَّمۡ يَسۡتَطِعۡ فَإِطۡعَامُ سِتِّينَ مِسۡكِينٗاۚ ذَٰلِكَ لِتُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦۚ وَتِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِۗ وَلِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ٤ ﴾ المجادلة: ٣ - ٤

Ma’ana:

Waxanda ke yin Zihari game da matansu, sa’annan su koma wa abin da suka faxa, to akwai ‘yanta wuya a gabanin su shafi juna. Wannan ana yi maku wa’azi da shi. Kuma Allah mai qididdigewa ne ga abin da kuke aikatawa. To, wanda bai samu (Abin da zai ‘yanta wuyan da shi) ba, sai (ya yi) azumin wata biyu jere a gabanin su shafi juna, sa’annan wanda bai sami ikon yi ba, to, sai ya ciyar da miskinai sittin. Wannan domin ku yi imani da Allah da Manzonsa. Kuma waxannan hukunce-hukunce iyakokin Allah ne. Kuma kafirai suna da azaba mai raxaxi (58:3-4).

JIMA’I A LOKACIN HAILA

Haramun ne a shari’ar musulunci mutum ya je wa matarsa a lokacin da take al’ada. Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* Ya ce:

﴿ وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلۡمَحِيضِۖ قُلۡ هُوَ أَذٗى فَٱعۡتَزِلُواْ ٱلنِّسَآءَ فِي ٱلۡمَحِيضِ وَلَا تَقۡرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطۡهُرۡنَ ﴾البقرة: ٢٢٢

Ma’ana:

Kuma suna tambayar ka game da haila. Ka ce: Ita cuta ce. Saboda haka ku nisanci mata a lokacin da suke haila; Kuma kada ku ku sance su sai sun yi tsarki” (2:222)

Kenab ba ya halatta namiji ya sadu da matarsa sai ta sami xaukewar wannan jini, ta kuma yi wanka. Kamar yadda Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* ke cewa:

﴿فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ ٱللَّهُ﴾ البقرة: ٢٢٢

Ma’ana:

To, idan sun yi wanka sai ku je musu ta inda Allah Ya umurce ku” (2:222).

Qazanta da haxarin da ke cikin sava wa wannan umurni na Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* na daxa fitowa fili idan muka dubi cewar da Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya yi: “Duk wanda ya sadu da mace tana haila, ko ta baya gare ta, ko ya tafi wurin wani boka, to ya kafirce wa abin da aka saukar wa Muhammadu” *Sallallahu Alaihi Wasallama* (Tirmidhi: 1/243).

Da qaddara zata sa mutum ya afka wa iyalinsa cikin wannan hali; ba da gangan ba cikin rashin sani babu wata kaffara da zai yi (sai dai ya yi ta istigfari). Amma idan aikin da gangan ne ya yi, tare da ya san hakan haramun ne, to, manyan malamai sun ce, kaffararsa ita ce yin sadaqa da dinari xaya, ko rabinsa. Wasu kuma suka ce: a’a, zai yi dai sadaqa ne da dinari xaya a yayin da ya sadu da iyalin nasa a farkon al’adar. Wato

lokacin da suka fi tsiyaya. Amma idan qarshen al’adar ne abin ya faru; lokacin da zubar jinin ta sassafta, to sai ya yi sadaqa da rabin dinari.

A wannan zamani namu dinari xaya na daidai da gwal mai nauyin 25.4 gram. Saboda haka shi ne abin da za a bayar sadaqar, ko kwatankwacinsa.

ZO WA MACE TA BAYA

An samu wasu mutane da qarancin imaninsu ya sa basu damuwa da zo wa matansu ta baya. Wannan kuwa babban zunubi ne. Kuma abu ne da shari'ah ta haramta. Sannan Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya la'anci mai yin sa. Abu Hurairata *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Allah Ya la'anci duk wanda ke zo wa mace ta baya" (Ahmad: 2/479) Haka kuma Manzon Allah ya ce: "Duk wanda ya sadu da mace tana haila, ko ta bayanta, ko ya tafi wurin boka, to ya kafirce wa abin da aka saukar wa Muhammadu" (Tirmidhi: 1/243)

Sai dai kuma Alhamdu lillahi, akwai waxansu nagartattun mata masu hankali, da ke qin yarda da mazansu idan sun nemi su zo masu ta baya.

Wani abu kuma kishiyar wannan shi ne, akwai wasu maza da kan yiwa irin waxannan mata barazamar sakin su, a sakamakon haka. Wasu kuma sukan yi iyakar qoqarinsu su gamsar da matan akan cewa, ai babu wani laifi a cikin yin haka. Haka za su rinqa yi yau da gobe, har su ci qarfin mata su yaudare su. Musamman idan aka yin rashin sa’a, matan suka yi nauyi bakin yin fatawa ga malaman sunnah, kafin su bayar da kai bori ya hau.

A qoqarin irin waxannan mazaje na gamsar da matansu a kan wannan mugunyar tagara har kafa masu hujja sukan yi da ayar da ke cewa:

﴿نِسَآؤُكُمۡ حَرۡثٞ لَّكُمۡ فَأۡتُواْ حَرۡثَكُمۡ أَنَّىٰ شِئۡتُمۡ﴾البقرة: ٢٢٣

Ma’ana:

Matanku gonaki ne a gare ku, saboda haka ku je wa gonakinku yadda kuka so" (2:223).

A tunanin waxannan mazaje, da na wasu vatattu irinsu, kalmar "Anna shi’itun" a cikin wannan aya na nufin: "Ta inda duk kuka so”, alhali kuwa ingantattar ma'anarta ita ce: "Yadda kuka so" kamar yadda ya gabata.

Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* shi ya tabbatar da haka, cewa, halas ne mutum ya zo wa matarsa ta yadda duk ya so; ma’ana su yi gaba-da-gaba, ko ta ba shi baya, matuqar dai zai shiga ta ne, ta inda ake haihuwa.

Wannan mugunyar xabi'a, qazantatta, ta shigo cikin al'ummar musulumi ne, ta wasu da suka musulunta alhali ba su yi bankwana da miyagun al’adunsu na jahiliyya ba, da suka gada daga iyaye da kakanni, waxanda kuma a musulunci haramun ne. Kamata kuwa ya yi a ce sun watsar da su, sun tuba ga Allah, tun shigowarsu a cikin musulunci.

Wani abin da ya kamata a lura da shi kuma shi ne, ba yadda za a yi wannan baqar xabi'a ta halast, koda kuwa mtar da dmijin sun aminta da ita. Domin babu wata yarjejeniya ko haxin baki da suka isa su mayar da haram ta koma halas.

RASHIN ADALCI TSAKANIN MATAN AURE

Tabbatar da adalci tsakanin matan aure na xaya daga cikin abubuwan da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala*Ya yi umurni da su a cikin littafinsa Mai tsarki (Alqur'ani) inda Ya ce:

﴿ وَلَن تَسۡتَطِيعُوٓاْ أَن تَعۡدِلُواْ بَيۡنَ ٱلنِّسَآءِ وَلَوۡ حَرَصۡتُمۡۖ فَلَا تَمِيلُواْ كُلَّ ٱلۡمَيۡلِ فَتَذَرُوهَا كَٱلۡمُعَلَّقَةِۚ وَإِن تُصۡلِحُواْ وَتَتَّقُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورٗا رَّحِيمٗا ١٢٩ ﴾

النساء: ١٢٩

Ma'ana:

> Kuma ba za ku iya yin adalci (wajen so) a tsakanin mata ba, ko da kun yi kwaxayin yin haka. Saboda haka kada ku karkata, dukan karkata (ga wata a zahiri) har ku bar wata kamar wadda aka rataye. Kuma idan kun yi sulhu, kuma kuka yi taqawa, to lalle ne Allah Ya kasance mai gafara, Mai jinqai" (4:129).

Adalcin da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* ke umurnin ko wane miji da tabbatarwa tsakanin matansa, shi ne na daidaitawa a tsakaninsu a wajen kwana da tufafi da xan abin vatarwa. Amma ba so da qauna ba. Wannan kam xan Adamu ba ya da wani iko a cikin sa.

Tattare da wannan umurni da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya yi, zaka taras wasu mazajen da ke auren mata da dama sun fi matuqar mayar da hankali da kulawa da wata daga cikin su ta hanyar bata mafi yawan lokaci, da abin aljihu, xayar kuma ko sauran sai abinda hali ya yi, su da banza duk xaya. Wani lokacin ma har ta fi su. Irin wannan xabi'a kuwa haramun ce a shari'ar musulunci kuma sakamakon duk mutumin da ke haka shi ne abin da Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya faxa,

in ji Abu Hurairata cewa: "Duk wanda ke da mata biyu, ya kuma fi karkata ga xaya zai zo ranar qiyama sashen jikinsa yana shanyayye" (Abu Dawuda: 2/601).

KAXAITA DA MATAR DA BA MUHARRAMA BA

Har ko wane lokaci shexan, qoqarin yake ta ko wace hanya ya sa mutum ya sava wa Ubangijinsa, ta hanyar sa shi aikata wani abin da sarkin Ya haramta. Saboda wannan dalili ne Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* ke jan kunnen bayinsa tare da yi masu kashedi, inda yake cewa:

﴿ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّبِعُواْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ وَمَن يَتَّبِعۡ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِ فَإِنَّهُۥ يَأۡمُرُ بِٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِۚ ﴾ النور: ٢١

Ma'ana:

Ya ku waxanda suka yi imani, kada ku bi hanyoyin shaixan. Kuma wanda ke bin hanyoyin shaixan, to haqiqa shi yana umurni da yin alfasha, da abin qi" (24:21)

Wannan gargaxi da jan kunne da maxaukakin Sarki Ya yi wa mutane musulmi, ko shakka babu abun kula da yin hattara ne, tare da kaffa-kaffa. Domin kuwa Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya ba shaixan dama da ikon shiga cikin jikin mutum ya yawata kamar yadda jinni ke yawo a cikin jikin.

Wannan dama ce shexan kan yi amfani da ita ya qawata masa wata mata da ba halaliyar sa ba, har a qarshe ya kaxaita da ita, sai ya kai shi ya baro.

Don kaucewa da tsere wa wannan matsala da haxari ne, shari'ar musulunci ta xaukar wa al'amarin mataki tun da wuri. Ta kuwa yi haka

ne ta hanyar haramta wa mace da namiji kaxaita in babu igiyar aure da ta haxa su. A kan haka kuma Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ke cewa: “Babu wani mutum da zai kaxaita da matar da bata halatta gare shi ba, face shaixan ne na ukunsu” (Turmizi: 3/474).

Haka kuma xan Umar *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa wata rana Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya gaya masu cewa: “Daga yau kada wani daga cikinku ya sake shiga gidan wata mata da mijinta ba ya nan sai fa idan yana tare da wani ko wasu” (Muslim: 4/1711).

A kan haka, haramun ne mutum ya kaxaita da matar da ba muharramarsa ba, a cikin wani gida ko xaki ko mota. Matan xan uwansa da na baransa duk sun shiga cikin wannan haramci. Haka kuma bai kamata ba likita namiji ya kaxaita da mace maras lafiya, da sunan duba ta. Wannan idan babu likitoci mata ke nan. Idan ko har akwai su, kuma suka wadatar to, haramun ne likita namiji ya duba wata macein ba muharramarsa ba.

Duk da irin haxarin da ke tattare da wannan matsala, mutane da yawa a yau, sun yi ko-oho da wannan. Wasu na jin sun fi qarfin shexan ne. Ko kuma suna da wasu dalilai na yin haka. Amma kuma a qarshe, mafi yawansu na faxawa cikin abin da ake gudu. Wanda kan haifar da gurvacewar nasabobin mutane, tare da haihuwar baqin haure.

GAMA HANNU DA MATA

Gaisuwa tsakanin maza da mata, ta hanyar yin musabaha hannu da hannu, na xaya daga cikin mIyagun al’adun da mutane suka fifita a kan dokokin Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* a yau. Zaka sha matuqar mamaki, a matsayinka na mai da’awa ko mai gargaxi da faxakarwa, idan ka yi qoqarin ganar da mai yin irin wannan xabi’a cewa hakan bai halatta ba.

Domin zai buxi baki ne ba kunya ba tsoron Allah ya soki lamirinka, ya kuma kalle ka xage a matsayin wanda kansa bai waye ba. Har kuma ya zarge ka da qoqarin raba kan 'yan'uwa. Don wai idan ka ce kada su riqa gaisawa hannu da hannu, kamar kana cewa ne babu aminci a tsakaninsu.

Wannan irin mummunan tunani ya sa irin wannan xabi'a ta zama kamar ruwan dare a cikin al'ummarmu. Amma idan aka dubi abin da Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ke cewa da idon basira, za a fahimci irin haxarin da ke kewaye da mai wannan xabi'a. Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* na cewa: "Da za a kafa wa xayanku qusa inci tara a maxiga, zai fi sauqi gare shi, (Bisa ga azabar da zai haxuwa da ita) a kan ya tava jikin macen da bata halasta gare shi ba" (Xabarani: 25/212).

Ko shakka babu haxa hannu da mace, da sunan gaisuwa ko rangwaxa irin wadda 'yan boko da wayayyun mutane ke yi a kan tituna ko cikin jami'o'i, wani nau'i ne na zina. Dalili kuwa shi ne, cewar da Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya yi: "Ana iya yin zina da idanu ko hannuwa ko qafafu. Uwa uba in an haxa al'aura" (Ahmad: 1/412).

In don kuwa tsarkin zuciya da qarfin imani da wasu ke gadara da shi ba hujja ba ne. Domin babu wanda ya kai ga Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* tsarkin zuciya da qarfin imani. Amma kuma ya tabbata wa duniya cewa: "Ban tava gama hannu da mace ba" (Ahmad: 6/357). Ya kuma ce: *Sallallahu Alaihi Wasallama*: "Ni ban tava hannu ko wace mace" (Xabrani: 24/342). Haka kuma Sayyida Aisha *Raliyallahu Anha* ta ce: "Wallahi hannun Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* bai tava shafar hannun wata mata wadda ba muharramarsa ba. Ko mubaya'ar da mata suka yi masa da baki ya karve ta kawai" (Muslim: 3/489).

Da wannan ne kuma muke kira da babbar murya ga mazajen da ke yi wa matansu barazanar sakinsu, idan sun qi musabaha da 'yan'uwan su maza, da cewa su ji tsoron Allah.

Haka kuma ya kamata jama'a su faxaka cewa, safar da wasu matan ke amfani da ita, ko wasu qyallaye, duk ba su hana wannan xabi'a zama haram.

SHAFA TURARE GA MATA LOKACIN FITA

Irin wannan xabi'a ta shafa turare ga mata lokacin da za su fita, bayan sun cava ado, ta yawaita a waxannan kwanuka. Alhali kuwa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya gargaxi al'ummarsa da babbar murya a kan haka, inda ya ce: "Duk macen da ta shafa turare lokacin da zata fita ta shiga mutane, da nufin ta xauki hankalinsu da shi, ta sunanta mazinaciya" (Ahmad: 4/418)

Amma duk da wannan gargaxi na Manzon Allah, wasu matan ba su xauki wannan xabi'a bakin komai ba. Musamman idan za su fita tare da direbobinsu ko na haya, ko za su kai yaransu makaranta, da sauransu.

Halas ne ga mace ta shafa duk kalar turaren da take sha'awa idan tana zaune a cikin gidanta. Amma idan fita ta kama ta, shari'ah cewa ta yi ta yi wanka irin na janaba. Ko da kuwa masallaci zata tafi. Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* cewa ya yi: "Duk matar da ta shafa turare lokacin da zata fita zuwa masallaci, da niyyar ta xauki hankalin mutane da shi, to Allah ba zai karvi sallarta ba. Har sai, ta yi wanka irin na janaba" (Ahmad: 2/444).

A kan wannan ko shakka babu Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* zai isar wa mutane a kan irin qanshin turaren Bakhur da wasu mata ke kashe su da shi a lokacin bukukuwan aure da walima. Da kuma irin turaren

zamani da wasunsu ke baxawa, masu tsananin qarfi da tayar da hankali, idan za su tafi kasuwanne, ko za su hau motocin sufuri, ko zasu halarci waxansu wurare, inda za su haxu da maza, kamar masallattai, musamman a dararen watan azumi.

Musulunci bai hana mace ta shafa turare ba, kamar yadda muka faxa a baya kaxan. Amma sai ya ce wanda zata shafa ya kasance mai launi ne amma ba mai tashin qamshi ba.

Muna roqon Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya sa mu tsira da mutuncinmu. Kada kuma Ya kama mu da laifin da wawaye daga cikin maza da matanmu suka aikata. Ya kuma xora mu a kan hanya madaidaiciya.

TAFIYAR MACE BA TARE DA MUHARRAMI BA

Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Ba ya halasta ga macen da ta yi imani da Allah da Ranar qiyama ta yi tafiyar kwana xaya ba tare da wani muharrami ba" (Muslim: 2/977).

Wannan hani da shari'ah ta yi, ta yi shi ne don kare martaba da alfarmar mata. Saboda a duk lokacin da mace ta bar gari ita kaxai, raunin xabi'arta da halittarta za su ba maza masu raunin imani damar qoqarin taya ta. Suna kewayar ta suna lasar baki kamar maye ya ga kurwa. Wanda a qarshe ko ba su sami damar sun zubar da mutuncinta ba, sun dai takura ta.

Wannan haramci ya haxa har da matar da zata hau jirgin sama. Koda kuwa wani zai raka ta zuwa filin jirgi, a can kuma inda zata sauka wani zai tarbe ta. To wa ye zai zauna tare da ita, kafaxa da kafaxa a cikin jirgin? Ko kuma ya zata yi idan wata matsala ta faru ga jirgin hakan

kuma ta tilasta karkata akalansa zuwa wani filin jirgi, ko jirgin ya makara, ko… ko… ko…?

Matsaloli marasa daxin ji sun sha faruwa sanadiyyar irin wannan sakaci da riqon sakainar kashi da ake yi wa mata.

Wani abin lura kuma shi ne, ba ko wane mutum ne, shari'a ta lamunce ya zamo mata muharrami abokin tafiya ba, sai in ya kasance: 1) Namiji, 2) Musulmi, 3) Mai qarfin kare ta kuma 4) Mai kamun kai.

Abu Sa'id al-Khudri ya ce: "Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: 'Kada wata mace da ta yi imani da Allah da Ranar qarshe ta yi tafiyar da ta kai kwana uku ko fiye, ba tare da mahaifinta ko xanta ko xan'uwanta ko wani muharraminta ba'" (Muslim: 2/977).

KALLON WANDA BA MUHARRAMI BA DA GANGAN

Kallon wanda ba Muharrami ba, namiji ko mace, ga ko wanensu haramun ne, matuqar hakan ta kasance da ganganci. Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya ce:

﴿ قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا۟ مِنْ أَبْصَٰرِهِمْ وَيَحْفَظُوا۟ فُرُوجَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾ ﴾ النور: ٣٠

Ma'ana:

> Ka ce wa muminai maza su kau da ganinsu, kuma su tsare farjojinsu. Wannan shi ne mafi tsarki a gare su. Haqiqa, Allah, mai qididdi gewa ne ga abin da suka sana'antawa (24:30).

Kallon wanda ba muharrami ba ta irin wannan siga wani nau'i ne na zina, kamar yadda Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Mugun kallo shi ne zinar idanu" (Bukhari: 11/26).

Shari'ar Musulunci bata hana kallo mai ma'ana, a kan kuma wani dalili na shari'ah ba. Kamar kallon da wani zai yi wa wata da nufin aure. Ko wanda likita zai yi wa wata da nufin duba lafiyarta. Da sauransu.

Ba maza kawai ba. Haka su ma mata an haramta masu kallon mazajen da ba su halasta gare su ba, irin wannan mugun kallo na da gangan. Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* na cewa:

﴿ وَقُل لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ ﴾ النور: ٣١

Ma'ana:

Kuma ka ce wa muminai mata su kau da ganinsu kuma su tsare fajojinsu (24:3).

Haka kuma shari'ar musulunci ta haramta wa namiji ya kalli xan'uwansa namiji, kallo irin na kwaxai, irin wanda wasu kanyi wa hansari daga cikin matasa. Haka kuma haramun ne namiji ya dubi al'aurar xan'uwansa namiji, ko mace ta kalli al'aurar 'yar uwarta mace. Ka ko ga duk abin da kallonsa ya haramta, ko shakka babu haramcin tavinsa tabbatacce ne, koda kuwa akwai wani shamaki (kamar qyalle) a tsakani.

Wata hanya kuma da shexan kan bi, ya iza mutane ga faxa wa wannan haramiya ita ce, saka masu tunanin cewa, kallon hotunan mata a cikin mujallu, da kallonsu a finafinai, bai shiga qarqashin wannan haramcin ba. Saboda ba abu ne da ke faruwa a zahiri ba. Alhali kuwa irin waxannan kallace-kallace na motsa qwazaba da tayar da hankali.

RASHIN KULA DA TARBIYYAR IYALI

Da gangan, a zamaninmu na yau, wasu magidanta ke yin biris da tarbiyyar iyalinsu, musamman ‘ya’ya mata. Ta hanyar sa masu ido suna cuxanya da mazajen da ba su halatta gare su ba. Suna cika masu kunnuwa da zukata da maganganun soyayya. Abu mafi muni ma, wasu magidanta har matansu na aure suke ba irin wannan dama. Ko kuma iyalin nasu su kaxaita da wani ajanabi daga cikin direbobinsu ko masu yi masu hidima. A yayin da wasu yaran ma, irin wannan sakaci na mahaifansu, kan ba su cikakkar dammar fita ba da nagartaccen hijabi ba, ta yadda kowa zai iya gane su. Wasu daga cikinsu kuma ma har mujallu da finafinan batsa suke kawowa a gidajen babu ma ice masu kul.

Irin waxannan magidanta na fuskantar babban haxari gobe qiyama. Saboda Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: “Akwai waxansu mutane uku da Allah Ya haramta wa aljanna: 1) Mashayin giya, 2) Maras biyayya ga uwaye, da 3) Wanda ba ya kula da tarbiyar iyalinsa” (Ahmad: 2/69).

GURVATA ZURI’A

Gurvata zuri’a da yamutsa hazonta na xaya daga cikin abubuwan da shari’ar musulunci ta haramta.

Bai halatta ba a musulunci, mutum ya danganta kansa ga wani a matsayin mahaifi, savanin ubansa wanda ya haife shi da cikinsa. Ko ya yi qaryar zama xan wata qabila wadda ba tasa ba.

Wasu mutane kan yi waxannan qaryace-qaryace ne, da guje wa danginsu, na asali don kawai neman abin duniya. A qoqarin haka ma har takardun sheda sukan nema don xaure wa qaryar tasu gindi a hukumance.

A yayin da kuma wasu uwaye su kan zama sanadiyyar 'ya'yansu su xauki irin wannan mataki, idan suka yi watsi da su tun suna qanana. Su ma irin waxannan uwaye sun aikata haram. Domin irin wannan aiki nasu ka iya gurvata zuri'a kwatakwata. Ta hanyar kawo tajin-tajin da fitsara ta hanyoyi daban-daban. Kamar kasa gane wanda yake muharrami ga wani. Wanda a sanadiyyar haka za a yi ta kabra da kai a cikin auratayya da gado, da wasu matsaloli masu kama da wannan. Kuma ga shi Sa'adu da Abubakar *Raliyallahu Anhuma* sun riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Duk wanda ya danganta kansa ga wanda ba mahaifinsa ba da gangan, ba zai shiga aljanna ba" (Bukhari: 8/45).

Haka kuma haramun ne a shari'ah, a gurvata ma mutum asali, a qashin kansa ko abin da ya haifa. Kamar abin da wasu mazaje ke yi, idan suna son yi wa matansu ciwon baki, a yayin da wata 'yar hayaniya ta haxa su. Sai kawai su yi masu qazafin alfasha, ko su kore 'ya'yansu daga zama nasu. Alhali kuma ba su da wani qwaqqwaran dalili a kan haka. Domin kuwa ko gadajensu na kwana na shedar cewa 'ya'yan jininsu ne ba inki ba wai.

A xaya vangaren kuma akwai wasu fanfararrun mata, dakarai da ke gurvata zuri'ar musulmi ta hanyar cin amanar da ke tsakaninsu da mazajen su, su yo ciki da wasu mazan daban su liqa masu 'ya'yan.

Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya yi gargaxi da hani akan wannan xabi'a. Abu Hurairata *Raliyallahu Anhu* ya riwaito, cewa a lokacin da ayar *li'ani* ta sauko, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Duk matar da ta kawo wani baqon haure a cikin wata zuri'a, to ta yi bankwana da Allah. Shi kuma ya yi bankwana da ita. Kuma ko labarin aljannarsa ba zata ji ba. Haka Shi ma duk namijin da ya

kore xansa daga zama nasa, shi ma Allah zai yi hushi da shi, Ya kuma tona masa asiri kowa ya gama da ganinsa” (Abu Dauda: 2/695).

RIBA

Riba na xaya daga cikin manyan laifukan da Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* Ya haramta. Saboda ma girman sha'aninta ne, ta zama abu xaya qwal, da Allah Ta'ala Ya shelanta yaqi da masu shi, a cikin alqur'ani. Inda Yake cewa:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَذَرُواْ مَا بَقِيَ مِنَ ٱلرِّبَوٰٓاْ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ ٢٧٨ فَإِن لَّمۡ تَفۡعَلُواْ فَأۡذَنُواْ بِحَرۡبٖ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦۖ ﴾ البقرة: ٢٧٨ - ٢٧٩

Ma’ana:

> Ya ku waxanda suka yi imani! Ku bi Allah da taqawa kuma ku bar abin da ya rage daga riba, idan kun kasance masu imani. Idan ko ba ku aikata ba, to, ku sani akwai yaqi daga Allah da Manzonsa” (2:278-279).

Ko shakka babu wannan gargaxi da Allah Maxaukakin Sarki Ya yi, ya ishi ko wane mutum musulmi gane irin yadda Allah Ya xauki mai cin riba. Kuma duk mai hankali zai iya gano mugun tasirin da Riba ke da shi, a rayuwar xaixaiku da ta al’umma. Irin yadda wasu mutane suka zama turayen bashi, ta yadda ko shexa sai da qyar suke yi, matsalolin tattalin arziki, yawan rashin aikin yi, durqushewar kanfunna, da ma’aikatu, duk waxannan na daga cikin ayubban da Riba ta haifar a duniya.

Kai! Dubi irin yadda wasu mutane ba su da aikin yi kullum sai fama da baqin cikin yadda za su yi su biya kuxin ruwan da ke yi masu

ambaliya na bankuna. Kuma aka wayi gari al'umma ta kasu gida biyu, 'yan Bora da na Mowa, saboda irin yadda 'yan tsirarun suka mallake mafi yawan arziqin qasa. Kuma irin waxannan matsalolin kusan na daga cikin nau'o'an yaqin da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya sha alwashin gwabza wa da duk al'ummar da ke mu'amala da Riba. Domin kuwa aiwatar da Riba ba zai yiwu ba, sai da sa hannun vangaroran mutane da dama, har su talakawan.

Bayan wannan kuma Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya la'anci duk wanda ke da hannu ko masosa a cikin aiwatar da wannan haramiya. Daxa ko jigon hulxar ne ko jekada ko xan dako. Jabir *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa: Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "…wanda ke cin riba da wanda ke bayar da ita, da wanda ke rubuta ta da wanda ke sheda duk uwarsu xaya ubansu xaya" (Muslim: 3/1219).

A kan wannan nagana ta Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ke nan, haramun ne ga mutum musulmi ya yi ko wane aiki, matuqar dai yana da alaqa ta qud-da- qud da Riba. Wato kamar ya zama magatakardan wasu kanfunna da ke ta'amuli na Riba. Ko ya zama mai karva ko bayar da ita, ko kai saqonta ko gadinta. Wato a taqaice, haramun ne mutum ya kasance yana da wata alaqa ta kai tsaye ko ta kaikaice da Riba.

Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* yayi matuqar bayyanawa al'ummarsa munin Riba. Yana cewa a wani hadisi da Abdullahi xan Mas'udu *Raliyallahu Anhu* ya riwaito: "Akwai Riba nau'i saba'in da uku. Mafi sauqi daga cikinsu ita ce wadda zunubinta yake daidai da na wanda ya tara da mahaifiyarsa. Mafi girmanta kuma ita ce

wadda zunubinta yake daidai da na wanda ya keta alfarmar musulmi" (Hakim: 2/37).

Haka kuma Abdullahi xan Hanzalata *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Cin dirhami xaya ta hanyar Riba da gangan, ya fi zunubi a kan yin zina har sau talatin da shida" (Ahmad: 5/225).

Wani kuma abin da ya kamata a lura da shi shine, haramcin mu'amala da Riba bai taqaita tsakanin "Ni da kai" ba, kamar yadda wasu mutane ke zato. A'a, haramcinta, haramci ne na game gari. Ya shafi mutane baki xaya a matsayinsu na xaixaiku ko kamfuna ko ma'aikatu da sauransu.

Manyan mutane kuma hamshaqan 'yan kasuwa waxanda Riba ta zama ajalinsu, ta fuskar ma'amalar kuxi da bankuna da manyan kanfanoni, ba su da iyaka. Dole ne al' amarin ya zama haka. Kuma ba wani mamaki a ciki. Domin kwashe albarkar dukiya da lalata ta shi ne bala'i mafi qaranci da Riba ke haifarwa. Kamar yadda Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Duk yadda dukiyar Riba ta yawaita qarshenta rashi" (Hakim: 2/37).

Kuma wannan mummunan qarshe da dukiyar Riba zata yi, ba wai sai an tara ta da yawa ba. Ko da 'yar kaxan ce, to, ta haramta. Kuma Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* zai tayar da duk wanda ke ma'amala da ita, Ranar qiyama kamar wanda ya sha banjo, ko wanda shexan ya yi sukuwar sallah a kansa.

Amma kuma a cikin rahamar Allah, duk irin wannan matsala da ke tattare da Riba, Sarkin bai bar mu da ita ba. Sai da Ya faxa mana yadda wanda ya faxa cikinta zai yi ya kuvuta. Ga abin da Yake cewa:

﴿ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَٰلِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾ ﴾ البقرة: ٢٧٩

Ma'ana:

> Kuma idan kun tuba, to, kuna da asalin dukiyoyinku (uwar kuxi) ba zaku zalunta ba, kuma ba za a zaluntar ku ba" (2:279).

Wannan shi ne tantagaryar adalci; Kuma a kan haka wajibi ne duk musulmi ya nisanci wannan babban zunubi, ya kuma yi imani da cewa mu'amalar haramun ce. Koda kuwa dole ta sa ya kai kuxin ajiya a wani banki da ke irin wannan mu'amala ta Riba, to kada ya kuskura ya ji cewa hakan ta halasta. Kuma idan ba don tsoron kuxin nasa su halaka ta hanyar sacewa ko wata qaddara ba, to bai halatta ya kai ajiya a irin waxannan bankuna ba. Kuma lalle ne idan haka ta faru ya xauki kansa matsayin wanda tsananin yunwa ya sa cin naman mushe, ko wani laifi fiye da shi, kuma a lokaci xaya wajibi ne a tsare istigfari tare da qoqarin neman wata hanya ta halas da zai adana dukiyarsa ta ita. Yin hakan wajibi ne a kansa matuqar yana da iko.

Wani abun kuma shi ne da Allah zai sa bankin ya kasa saka masa nasa kaso na Ribar a cikin uwar kuxinsa, to ba ya halatta gare shi ya bi kadinta balle ya qalubalance su. Idan kuma ya tarar cewa sun saka masa baki alaikum, to lalle ne ya gaggauta sanin yadda ya yi da su. Ba ya halatta ya yi sadaqa da su. Ko ya yi kuma, Allah ba zai karva ba. Don shi mai tsarki ne, ba Ya kuma karvar abinda ba mai tsarki ba. Haka kuma, ba ya kamata ya yi amfani da kuxin ruwan nan ya ciyar da iyalinsa, ko ya shayar da su, ko ya yi masu sutura, ko ya saya masu abun hawa ko wani sabon gida. Haka kuma ba ya halatta ya cika wani alkawali da ya yi da

kuxin, ga matarsa ko xansa ko mahaifiyarsa, ko ya yi zakka ko ya biya haraji da su, ko ya kare kansa da su a kotu.

A taqaice dai, ba ya halasta gare shi shi, ya yi amfani da waxannan kuxi ta ko wane hali. Magani shi ne, ya xaure hannunsa da dutse daga gare su, don ya tsira daga azabar Allah.

ALGUSSU

Algussu a cikin sha'anin saye da sayarwa na xaya daga cikin abubuwan da Allah Subhanahu Wa Ta'ala Ya haramta, kuma Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya tabbatar, amma mutane da yawa a yau, sun yi biris da haramcin.

Wata rana Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya yi kicivis da wani xan sakai ya baje hajarsa, ta kayan abinci. Saboda tabbatar da nagarta da xauke haqqin shugabanci, sai ya cusa hannunsa cikin wani kwando, sai ya ji sanyin ruwa a qasa. Nan take, ya tambayi mai kayan: "Ya aka yi haka? Shi kuma ya karva masa da cewa: "Ruwan sama ne ya dake shi jiya Ya Manzon Allah". Daga nan sai Manzon ya ce: "To me ya hana ka zuba mai sanyin a sama don mutane su zama ala basiratin game da shi? Ka sani duk wanda ke yaudarar jama'a ba ya tare da mu"(Muslim: 1/99)

Kinin irin wannan algussu na faruwa a wannan zamani namu. Wasu 'yan kasuwa da tsoron Allah bai ishe su ba kan yi qaru- qaru su voye aibin da kayan sayarwarsu ke da shi, ta hanyar canza masa takarda ko su saka kayan da ba su da kyau qasan akwati su xora na gari a sama. Bayan sun yi wa na qasan asin-da-asin da kaloli da zanen da, da an kalle su sai a xauka na qwarai ne. Wasu kuma sukan shaqe kukan wasu injinoni, ta yadda aibinsu ba zai fito zahiri ga mai saye ba. Sai ya

kinkimo ya kawo gida, sa'annan ya gane kurensa. A yayin da wasu 'yan kasuwa kuma ke canza ajullan kayan sayarwarsu na haqiqa (Expiring date). Ko su ce wa mai saye su ba a jarraba kayansu kafin a saye. Kamar masu sayar da motoci da wasu na'urori, sai dai kawai a biya a xauka. Duk abin da mai saye ya taras na aibi a cikinsu daga baya, wai ruwansu

Irin waxannan halaye da xabi'u gaba xaya haramun ne. Domin kuwa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Musulmi duk xan'uwan musulmi ne. Saboda haka ba ya halatta musulmi ya sayar wa xan'uwansa musulmi da wani abu mai aibi ba tare da ya gaya masa ba" (Ibnu Majah: 2/752)

Wasu 'yan kasuwar kuma suna tunanin cewa idan suka siffanta wa mai saye kayan nasu, siffantawa ta zahiri kuma jumlace kamar wanin ya ce: Ina da dalar tama ta sayarwa, in kana saye". Suna jin idan suka yi haka sun gama komai. Alhali kuma irin wannan siffantawa ba ta wadatarwa. Kuma duk cinikin da aka qulla a kan irin haka to xebabben albarkar ciniki ne. Kamar yadda Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Mutum biyu masu ciniki na da cikakkar damar yi ko fasawa matuqar ba su rabu ba. Idan gaba xayansu sun yi gaskiya cikin cinikin sun kuma bayyana duk abin da kayan ya qunsa (na aibi) to, Allah zai sa wa cinikin albarka. Idan kuwa suka yi qarya suka kuma yi algussu, Allah zai xebe masa albarka" (Bukhari: 4/328).

KERI

Wata mummunar xabi'a kuma da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya haramta ita ce tayar da farashin kaya ba kuma da nufin saye ba, sai dai kawai don a yaudari wanda ya zo saye, ya saye da mugunyar tsada.

Yin haka haramun ne. Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* na cewa: “kar ku tayar da farashi da gangan” (Bukhari: 10/484).

Qarawa ko tayar da farashi da gangan, wani nau’i ne na yaudara. Kuma Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: “Qarshen yaudara da cuta shi ne shiga wuta” (Silsilah: 1057).

Dillalai a gidajen sayar da motoci kan sami kuxaxen haram masu yawa ta wannan hanya. Sukan haxa baki ne da su wasu su xora wa motocin toliya, farashinsu ya xaga sama daidai yadda nasu kaso zai fito. Shi kuwa mai saye, ko oho. Ko kuma su haxa baki su kayar da farashin kayan nan take, don su yaudari wanda ya kawo nasa don sayar wa. Wani lokacin ma har shigar burtu suke yi su taho da sigar masu saye, su yi barazana kamar zasu saye, alhalin baqon ne ake son cuta. Wannan haramun ne.

CINIKI BAYAN KIRAN SALLAR JUMA’A

Allah *Subhanahu Wa Ta’ala* na cewa:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوۡمِ ٱلۡجُمُعَةِ فَٱسۡعَوۡاْ إِلَىٰ ذِكۡرِ ٱللَّهِ وَذَرُواْ ٱلۡبَيۡعَۚ

ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ٩﴾ الجمعة: ٩

Ma’ana:

Ya ku waxanda suka kayi imani! Idan an yi kiran salla ranar Juma’a, sai ku tafi zuwa ga ambaton Allah, kuma ku bar ciniki. Wannan ne mafi alheri a gare ku, idan kun kasance kuna sani” (62:9)

Xabi’a ce da ta zama ruwan dare a yau ka ga mutane na ta harkokinsu na saye da sayarwa a cikin shaguna da kan tebura, alhali an yi

kiran sallar Juma'a (Kira na biyu). Babban abin ban takaiki ma, wasu baki da hanci suke da masallatan. Duk wanda ke da hannu a cikin irin wannan ciniki, yana da nashi kamisho na zunubi, ko da kuwa asawaki ne ake saya a lokacin. Tabxijan! An ko shiga uku ke nan.

A fahimta mafi nagarta, a tsakanin malamai, duk cinikin da aka qulla a irin wannan lokaci vatacce ne. Abin da wasu masu gidajen sayar da abinci ke yi, da masu gidajen burodi da kanfunna, na tilasta ma ma'aikatansu aiki a daidai lokacin sallar Juma'a haramun ne. kuma kuxin da suke samo na aikin daidai wannan lokaci ba zai yi albarka ba; zai zame masu hasara.

Su kuma ma'aikatan nasu wajibi ne, su san cewa bin koyarwar Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* sau da qafa a cikin ko wane aiki shi ne wajibi. Kamar yadda ya ce *Sallallahu Alaihi Wasallama* "Babu xa'a ga wani abokin halitta a cikin sava wa Mahalicci" (Ahmad: 1/129).

CACA

Caca na xaya daga cikin manyan laifukan da Allah Subhanahu Wa Ta'ala Ya haramta, in da Ya ce:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡخَمۡرُ وَٱلۡمَيۡسِرُ وَٱلۡأَنصَابُ وَٱلۡأَزۡلَٰمُ رِجۡسٞ مِّنۡ عَمَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِ فَٱجۡتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ٩٠﴾ المائدة: ٩٠

Ma'ana:

Ya ku waxanda suka yi imani! Haqiqa giya da caca reful da kiban quri'a duk qazanta ne daga cikin aikin shaixan. Sai ku nisance su, don ku ci nasara (5:90).

Caca wata daxaxxar al'ada ce ta jahiliyya. Hanya mafi shahara ta gudanar da ita a wancan lokaci ita ce: Mutum goma za su haxa kuxi dai-dai wa dai-da su sayi raqumi. Qarshe kuma a saka shi caca tsakaninsu, ta hanyar zana wasu kibau. A inda mutane bakwai daga cikinsu ka iya tashi da raqumin. Ko su kuma da kaso daban-daban. Sauran ukun kuma su tashi tsula.

A zamanin nan namu na yau kuma caca na da salailai da dama. Kaxan daga cikinsu sun haxa da:

(a) Reful: Wani nau'i ne na caca da mutane ke zuba kuxi su sayi lambobi. Waxanda za a rubuta a can voye, cewa lamba kaza ita ce matsayin ta xaya, wata kuma ta biyu. Haka haka, har qarshe.

Irin wannan caca haramun ce, ko da kuwa za a yi sadaqa da kuxin da aka ciwo cacar ne.

(b) Sayen wani abu da ya qunshi abinda ba a sani ba. Ko sayen wata lamba don ta zo da cikin wani abu na amfani.

(c) Inshora: Wannan kuma wani nau'i ne na cacar zamani. Wato kauce wa qaddara. A kan kuma yi ta ne wa: Rayuwa ko abun hawa ko wasu kayayyaki. Ko kuma a yi ta don tsere wa hasarar gobara ko sata. Kuma akwai ta falan xaya, akwai kuma mai fal uku, da makamantansu.

Kai qarewa da qarau ma har muryar wasu mawaqa ake yi wa inshora a yanzu. Kowa ya daxe a duniya sai ya ga daxai!

A wannan zamani namu har qungiyoyi ke akwai waxanda ba su da aiki sai caca. A mazaunansu (Clubs) har tebura ke akwai na musamman waxanda ake wa laqabi da "Korayen Tebura" da babu mai zama kan su sai kartagai da 'yan korensu. Wani nau'in kuma na cacar zamani shi ne

wadda ake qullawa a kan dawakin sukuwa da wasu wasanni. Ko a kan injinun niqe ababan marmari a gidajen shaqatawa na yara. Haka kuma wasu malamai sun saka sauran gasanni na zamani a wannan layi.

SATA

Sata haramun ce. Ga kuma hukuncin da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya yanke wa duk wanda aka kama da laifin yin ta, namiji ne ko mace:

﴿ وَٱلسَّارِقُ وَٱلسَّارِقَةُ فَٱقْطَعُوٓاْ أَيْدِيَهُمَا جَزَآءَۢ بِمَا كَسَبَا نَكَٰلًا مِّنَ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾ ﴾ المائدة: ٣٨

Ma'ana:

Kuma Varawo da Varauniya, sai ku yanke hannayensu, bisa sakamako ga abinda suka tsirfata, a matsayin azaba daga Allah. Kuma Allah Mabuwayi ne. Mai hikima (5:38).

Mafi munin sata a idon shari'a ita ce, satar kayan Mahajjata da masu aikin Umrah, a mafi tsarkin wuri a bayan qasa, kuma kusa ga Xakin Allah mai alfarma. Duk wanda zai yi sata a irin wannan wuri, to, ta babbata cewa bai san girman Allah da dokokinsa da birnin Makka ba.

A wani rahoto da aka bayar da wata sallah ta kisfewar wata da Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya jagoranta, an ce an ga ya xan ja da baya. Ya kuma yi bayanin cewa: "Da kuka ga na xan ja da baya, wuta ce aka kusantto da ita. Don kada zafinta ya kai gare ni. Kuma a daidai wannan lokaci na hangi wani mutum da sanda mai gwafa, ana jan hanjin cikinsa qasa a cikin wutar. Laifinsa shi ne satar kayan Mahajjata da yakan yi da sandar tasa. Idan sun ganshi sai ya ce a'a

gwafar ce ta sagale kayan shi bai sani ba. Idan kuma ba a faxaka da shi ba, satar ta tabbata kenan”.

Wata satar kuma mai muni a idon shari’a ita ce, satar kuxin Gwamnati. Wadda wasu masu yin ta kan kafa hujja da cewa “Ai ba gare mu farau ba”. Babban haxarin dake cikin irin wannan sata, wanda kuma masu yinta suka kasa ganowa shi ne, suna yi wa gaba xayan jama’a sata ne Domin dukiyar gwamnati ta kowa ce. Kuma ba wannan ba, ko dukiyar kafirai da waxansu musulmi ke sata wai don masu itan na kafirai, haramun ne, balle ta musulmi tsintsa. Kafiran kawai da aka halasta mana cin dukiyarsu ta ko wane hali su ne waxanda muke cikin yaqi da su; Ka ga waxanda ba haka ba, a matsayin xaixaiku ko cikin taron Jama’a sun tsira.

Wani nau’in satar kuma da shari’ah ta haramta shi ne “Tsame”. Wasu varayi kan shiga gidajen wasu mutane a matsayin masu ziyara. Amma a qarshe su tsame su. A yayin da wani lokacin ko, masu gidajen ne za su tsame baqin. Wasu kuma mata ne da kan shiga shagunan mutane su sace wasu abubuwa, su turo cikin aljihunsu ko wani cikin jikunna. Wasu mazan ma sukan yi haka. An ma samu wasu mutane a yau da ke jin irin waxannan ‘yan sace-sace qanana ba komai ba ne. Alhali kuwa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: “Allah Ya la’anci Varawon da zai saci qwai ko igiya a yanke masa hannu” (Bukhari:12/81).

Wajibi ne ga duk wanda ya saci wani abu, farko ya tuba ga Allah. Sannan ya mayar wa mai abu da abunsa kai tsaye ko a kaikaice, ta hanyar wani. Koda ko a asirce. Idan kuwa har ya yi iyakar qoqarinsa ya ka sa gane mai shi, ko magadansa, to sai ya yi sadaqa da shi, da niyyar ladar ta je ga mai shi.

CIN HANCI

Bayarwa da Karvar Cin Hanci haramun ne a shari'ar musulunci. Kamar mutum ya ba alqali wani abu ko da na magana mai daxi ne, don ya kawar da kansa daga wata tabbatattar gaskiya ko ya xaure wa wata qarya gindi, *Allah Subhanahu Wa Ta'ala* Ya haramta irin haka don tana qarewa ne ga zaluntar mai gaskiya. Tana kuma watsa varna a cikin al'umma. Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* na cewa:

﴿ وَلَا تَأْكُلُوٓاْ أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم بِٱلْبَٰطِلِ وَتُدْلُواْ بِهَآ إِلَى ٱلْحُكَّامِ لِتَأْكُلُواْ فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَٰلِ

ٱلنَّاسِ بِٱلْإِثْمِ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٨﴾ ﴾ البقرة: ١٨٨

Ma'ana:

> Kuma kada ku ci dukiyoyinku a tsakanin ku ba da gaskiya ba, kuma don ku bayar da cin hanci ga mahukunta sai ku ci wani yanki na dukiyoyin mutane da zunubi alhali kuna sane" (2:188).

Haka kuma Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce a wani hadisi da Abu Hurairata *Raliyallahu Anhu* ya riwaito: "Allah Ya la'anci duk wanda ya bayar da hanci da wanda ya karve shi a kan wata shari'ah" (Ahmad: /307).

Amma kuma yana da matuqar muhimmanci a nan, a lura cewa, abin duk da mutum zai bayar don qwato wani haqqi nasa da ke son salwanta, ko ya tunkuxe wani zalunci da ake son yi masa qahran, ba hanci ba ne, matuqar dai babu wata hanya da zai iya tabbatar da haqqinsa sai ta haka.

Wani abin ban takaici ma duk, bai fi irin yadda mutane a yau suka yi biris da wannan haramci ba. Har aka wayi gari hanci ya zama wata babbar hanya ga waxansu mutane, ta samun kuxin shiga fiye da albashinsu na yau da kullun. Kai! Ta kai ma wasu kanfunna, kasafinsu na shekara- shekara ba zai kammala ba sai sun ware na hanci. Don waxansu hulxoxin ko xanbansu ba za a xiga ba sai an lanqwashe hancin aljihu. Wasu kuwa ko an fara qarewar ba zata yiwu ba da hanci ba a hannu.

Yawaitar sabgar bayar da hanci da karvarsa na haifar da matsaloli da dama, musamman ga masu xan qarfi. A yayin da dokoki da dama ba sa kai labari saboda shi. Lalacewar tarbiyya da rashin ta, duk kan haifu ne sanadiyyar cin hanci. Sai ka ga tsakanin maigida da ma'aikatansa babu girma babu girmamawa. Saboda ba za a tsaya a yi wa duk wanda yaqi bayar da hanci aiki na gari ba. Qarshe sai an vata masa lokaci, kuma aikin da zai samu ya zamo rubabe- rubabe.

Yau da zaka zo a wata ma'aikata makare, zaka iya rigan wanda ya yo sammako samun biyan buqata, matuqar zaka bayar da na goro (hanci). Da yawa zaka taras a kamfani, kuxaxen da ya kamata su tafi aljihun mai shi, sun qare a hannun dillalansa na ciki da na waje. Ko shakka babu la'akari da waxannan matsaloli da musibu da cin hanci ke haifarwa, na hana mutum mamakin abin da ya sa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya roqi Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya nisanta duk wanda ke da hannu a cikin wata ma'amala ta cin hanci daga rahamarsa. Abudullahi xan Umar *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "La'anar Allah ta tabbata a kan duk wanda ya bayar da hanci ko ya karve shi" (Ibnu Majah: 2313).

QWACEN FILI

Idan ba sa'a aka yi tsoron Allah ya cika zukatan masu iko da qarfi da basira ba, sai hakan ta zama wata masifa gare su. Domin kuwa za su qarasa ne ga zaluntar wasu mutane, ta hanyar qwace masu ababen mallakarsu kamar Fili.

Hukuncin da shari'ar musulunci kuwa ta tanadar wa mai irin wannan xabi'a mai tsanani ne. Domin Abdullahi xan Umar ya riwaito cewa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* yace: "Duk wanda ya qwaci filin da ba halaliyarsa ba Allah zai sa qasa ta rusga da shi har qasa ta bakwai a ranar alqiyama" (Bukhari: 5/103).

Haka kuma Ya'ala xan Murrata *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Duk wanda ya qwaci filin wata qasa, koda kamu xaya ne zulman. To, Allah zai tilasta masa gino faxinta har qasa ta bakwai, ya kuma xauke ta a kai har a qare hisabi ranar qiyama. (Amma a cikin Xabari cewa aka yi, za a tilasta masa dawowa da ita)" (Xabarani: 22/270).

Haka kuma wannan haramci ya haxa har da baje iyakar gonaki ko filaye, tare da canza masu bigire, don handama da babakere da nakkasa haqqin makwabci. Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* na cewa: "La'anar Allah ta tabbata kan duk wanda ya canza iyakar fili" (Muslimu: 13/141).

CI DA CETO

Ko Shakka babu samun wani muqami a cikin mutane wata baiwa ce ta Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* da yake yi wa wanda ya so daga cikin bayinsa. Musamman idan wanda aka yi wa xin ya gode.

Babbar hanyar da irin wannan bawa ke iya bi don tabbatar da godiyarsa ga Allah a irin wannan hauji, shi ne hanyar amfanar da sauran

musulmi. Wannan shi ne wani abu na ma'anar hadisin da Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ke cewa a cikinsa: "Duk wanda Allah Ya ba ikon amfanar da xan'uwansa daga cikinku, to ya hanzarta" (4:1726).

Duk mutumin da ya amfanar da wasu mutane, ta hanyar matsayinsa; ya tunkuxe masu wani zalunci, ko ya jawo masu wani alheri, ba kuma tare da ya aikata wata haramiya ba, ta hanyar taushe haqqin wasu, Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* zai saka masa da alheri. Matuqar niyyarsa kyakkyawa ce. Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya gaya mana cewa; Ku ceci mai xan qarfi sai ku sami lada" (Abu Dawuda; (5132).

Karvar wani abu a irin wannan matsayi na ceto, a matsayin goro haramun ne a shari'ah. Hadisin da Abu Umamata ya riwaito na tabbatar da wannan magana, cewa; Duk wanda ya ceci wani, ya kuma karvi na goro to, ya aikata babbar Riba (Ahmad: 5/261).

A ra'ayin wasu nagartattun malamai, wannan hadisi na Abu Umamata na tabbatar da cewa, xabi'ar da wasu masu maqamai ke yi ta taimakon wasu mutane, ta hanyar samar masu aiki, ko yi masu canji daga wani ofis zuwa wani, ko wata nahiya zuwa wata, ko shayar da su magani da sauransu, duk haramun ne matuqar dai sun yi haka ne da manufar karvar na goro daga baya. Koda kuwa ba a qulla wata yarjejeniya a kan haka ba. Ladar da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* zai saka wa wanda ya yi xaya daga cikin irin waxannan ayyuka don Shi, ta fi duk wani abu da zai karva nan duniya yawa da albarka.

An riwaito cewa wani mutum ya zo wurin Hassan xan Sahalu, ya roqe shi da ya kama masa wata harka, ya kuwa kama masa, aka yi nasara. Daga baya sai mutumin ya zo godiya gare shi sai ya ce masa; "Godiya ta

me? Mun yi imani da cewa zakka na wajaba daga rigar arziki da sutura, kamar yadda take wajaba daga tarin dukiya" (Ibnu Muflih: 2/176).

Amma yana da matuqar kyau a lura, kuxin da mutum zai biya wani lauya, don ya yi masa wani aiki na shari'ah, ba ya cikin wannan mas'ala. Wannan ba haramun ba ne. Ya sava wa irin wancan da ake amfani da matsayi kawai a shiga tsakani, qarshe kuma a karvi wani kuxi a matsayin garo.

JINKIRIN BIYAN MA'AIKATA

Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya kwaxaitar da musulmi akan gaggauta biyan duk wanda aka yi wata jinga da shi a kan wani aiki, ladarsa nan take. Ga abin da yake cewa: "Ku biya xan qwadago ladarsa tun kafin zufan goshinsa ya bushe" (Ibnu Majah: 2/817).

Wannan matsala ta jinkirin biyan ma'aikaci albashinsa, ko xan qwadago jingarsa, ko ma hana masu kwata- kwata na xaya daga cikin zalunce-zaluncen da ake fama da su a kwanukan nan namu na yau. Akwai hanyoyi daban- daban da irin wannan zalunci ke faruwa, da suka haxa da kamar:

a) Cin Haqqin Ma'aikata: Da yawa wasu mutane, saboda wani matsayi da suke da shi a ma'aikata, sukan canye haqqin wani ma'aikaci kwata- kwata. Musamman idan ba ya da wata hujja a hannu da zai tabbatar da haqqin nasa. Ma'aikatan da irin wannan zalunci ke faxa wa, na da cikkakken alqawari a wurin Allah cewa, koda waxannan haqqoqa nasu sun salwanta nan duniya, to zai qwatar masu su gobe qiyama. Ta hanyar xibar wani abu daga cikin kyawawan ayyukan azzaluman a basu. Idan kuma ayyukan nasu na

gari suka kasa biyan bashin, sai a xebo wani abu daga cikin zunuban wanda aka zaluntar a jibga wa azzalumin. Qarshe kuma a iza qeyyarsa zuwa wuta.

b) Tauye Haqqin Ma'aikaci: Wasu uwayen gida kuma, xabi'arsu ita ce, tauye haqqin ma'aikaci daga haqiqanin abin da aka yi yarjejeniya da shi tun asali. Irin waxannan mutane na da mummunan tanadi a wurin Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* don Ya ce:

﴿ وَيۡلٞ لِّلۡمُطَفِّفِينَ ١ ﴾ المطففين: ١

Ma'ana:

"Bone ya tabbata ga masu tauye haqqi" (33:1).

Misalin wannan baqar xabi'a, shi ne abin da wasu masu hannu da shuni kan yi na xauko ma'aikata daga garuruwansu na asali, su kawo su birni da yarjejeniyar biyansu wani adadi na kuxi duk bayan wani qayyadajjen Lokaci. Amma kuma da an fara tafiya, aiki ya fara nisa, ya riga ya zarge wuyansu, sai ya lallava ya canza waccan yarjejeniya, ya tauye haqqin nasu na asali. Su kuma saboda rashin makarkata ko wata takamammar hujja a hannunsu, dole sai su haqura, a yi ta sha'ani wai an cuci baqauye, in ji xan birni!. Iyakar abin da irin waxannan ma'aikata ke iya yi shi ne; Allah Ya isa.

Babbar illar da ke cikin irin wannan nau'i na zalunci ita ce, idan mai irin wannan xabi'a musulmi ne, to zai tozarta musulunci a idon irin waxannan ma'aikata har ya cire masu sha'awar addini idan su ba musulmi ba ne. Duk mai irin wannan xabi'a ya sani yana da zunubi a wurin Allah.

c) Niqe ma'aikaci: Wasu uwayen gidan kuma, xabi'arsu ita ce niqe ma'aikaci. Ta hanyar tsawaita lokacin aikin nasa, ko qara masa wani aikin ba kuma tare da yayi masa wata 'yar toliya ba a kan jingayarsa ta asali (O**v**er time).
d) Jinkirta Haqqin Ma'aikaci: Wasu uwayen gidan kuma, tasu xabi'ar ita ce, jinkirta biyan haqqin ma'aikaci. Wani Lokacin ma sai ma'aikacin ya yi kamar yana yi, ta hanyar faxi tashi, hargowa da qorafi. Wani lokacin ma sai ya nemi ceton alqali. Manufar irin waxannan mutane ita ce su gajiyar da ma'aikacin ya fita batun haqqin nasa dole, su canye ko su juya shi ta hanyar Riba zuwa wani lokaci, kafin su ba shi. Alhali kuwa irin waxannan ma'aikata ba su da abin da za su aika wa iyalinsu da suka baro gida, suka taho birni don nema masu abinci. Ba ma wannan ba, ko abin da za su sayi abin karin kumallo kullum ba su da. Bone ya tabbata kan irin waxannan azzalumai a shu'umar ranar nan mai zuwa!

Abu Hurairata ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Allah Ya ce: zan yi fito na fito da wasu mutane uku a ranar qiyama: 1) Mutumin da ya rantse da sunana kuma ya sava, 2) Mutumin da ya sayar da xa a matsayin bawa, ya kuma sa kuxin aljihu da, 3) Mutumin da ya sa wani aiki ya kuma qi biyansa jingarsa" (Bukhari).

RASHIN ADALCI TSAKANIN 'YA'YA

Wani abu kuma da shari'ar musulumci ta haramta, kuma wasu mutane suka yi biris da shi, shi ne Rashin Adalci tsakanin 'ya'ya. Ta hanyar ba wa wani daga cikinsu abin da basu ba wani ko saura ba. Wanda hakan ke tabbatar da sun fifita shi a kan saura.

Wasu malamai nagartattu, na ganin cewa, idan mahaifi na da wani qwaqqwaran dalili na yin haka, to babu haramci. Kamar xan da ya fifita xin ya kasance ya kevantu da buqatar abin, saboda rashin lafiyar da yake fama da ita, ko wani bashi da ake bin sa, ko ya yi masa kyautar ne a matsayin goron qwazon hardace alqur'ani da ya yi, ko wani aiki da ya yi qoqarin samar wa kansa. Ko saboda yawan iyalinsa, ko shagala da neman karatu da ya yi. Ko dai wani dalili mai kama da waxannan.

Amma kuma duk da haka sun ce, ana so mahaifin ya qulla niyya a ransa, ta ba wa wani daga cikin sauran 'ya'yan irin wancan abu, a duk lokacin da xaya daga cikin irin waxancan buqatoci suka kama shi. Domin kuwa qa'idar ta asali ita ce abin da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* ke cewa;

﴿ٱعۡدِلُواْ هُوَ أَقۡرَبُ لِلتَّقۡوَىٰ﴾ المائدة: ٨

Ma'ana:

Ku yi adalci, shi ne mafi kusa ga taqawa (5:8)

Babban abin da ke tabbatar da rashin halaccin irin wannan xabi'a shi ne, abin da Nu'umanu xan Bashiru *Raliyallahu Anhu* ya Riwaito daga Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* bayan mahaifinsa ya taho da shi wurin Manzon, inda shi mahaifin na Nu'umanu ya ce wa Manzon; "Na ba wa xan nan nawa wani bawa da nake da shi". Sai Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: Ina fatar ka ba wa gaba xayan 'ya'yanka irinsa". Ya karva masa da cewa: "A'a". Daga nan sai Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce masa:" To, ka fasa wannan kyauta (Bukhari: 5/211).

A wata riwaya kuma ce masa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya yi; "Ka ji tsoron Allah ka kuma yi adalci tsakanin

‘ya’yanka”. Daga nan shi kuma sai ya je ya tayar da waccan kyauta. (Fathul Bari 5/211). A wata riwaya ta uku kuma, cewa aka yi Manzon Allah ya ce masa: “Kar ka nemi in zama shedunka a kan wannan kyauta. Don ba zan zama sheda a kan zalunci ba” (Muslim: 3/1243).

Babu laifi a shari’a a ba wa xa namiji ninkin abin da aka ba wa xiya mace, kamar yadda hukuncin gado yake, inji Imamu Ahmad *Rahimahullahu.* (Abu Dawuda: 204).

Wannan ita ce qai’da ta shari’a. Amma sai ga shi a zamaninmu na yau a wasu gidaje, saboda rashin tsoron Allah, uwaye maza na fifita wasu ‘ya’ya nasu a kan wasu a cikin kyauta. Sun kuma kasa gane cewa, irin wannan banbanci da suke nunawa tsakanin ‘ya’yan na iya haifar da hassada da qiyayya da gaba a tsakaninsu.

Wasu uwayen kan nuna irin wannan banbanci ne ta hanyar yi wa wani daga cikin ‘ya’yan nasu wata kyauta, wai don kawai ya yi kama da danginsa na wajen uba a halitta. Ya kuma ba wa wanda ya ya yi kama da dangin uwarsa qasa ga abin da ya ba na farko. Ko kuma ya ba wa ‘ya’yan wata mata fiye da abin da ya ba na wata. Ko ya xauki ‘ya’yan wata ya saka makarantar kuxi, ya bar na saura a makarantun gwamnati. Wannan a qarshe ko shakka babu qaiqayi zai koma wa masheqiya. Don za a wayi gari a mafi yawan lokuta ‘ya’yan da ya tozarta su xauke shi ba bakin komai ba, ko har ma can gaba idan Allah Ya xaukaka su, su ma su walaqanta shi. Tabbas haka na iya faruwa, don Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: “Hala ba ku son su ma ‘ya’yan naku su girmama ku?” (Ahmad; 4/269).

ROQO BA BUKATA

Sahlu xan Hanzalata *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: “Duk wanda ya roqi mutane kuxi alhali yana da abin da ke isar sa buqata, to yana roqar ma kansa garwashin wuta ne kawai”. Sai sahabbai suka tambayi Manzon; “Mene ne miqidarin abin da za a ce ya ishi mutum buqata har ya hana shi roqon qari? Sai ya karva masu da cewa: “Idan ya mallaki abin da zai ci abincin rana da na dare” (Abu dawuda: 2/281).

Haka kuma xan mas’udu *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: “Duk wanda ke roqon mutane kuxi alhali yana da abinda ke isar sa biyan buqata, zai tashi Ranar qiyama fuskarsa da farxe- farxe” (Ahmad; 1/388).

Duk da irin wannan tanadi da shari’ah ta yi wa mai roqo ba da wata buqata ba. Wasu mutane a yau, sun sami sandar roqe-roqe har ma a masallaci. Inda zasu je su dami mutanen da ke sallah da salati babu li babu la. Su kan yi haka ne kuma ta hanyar shimfixa koke- koke na qarya. Wasu daga cikin su ma har takardun qarya suke yawo da su a masallatan sana damun mutane da dogon turanci. Wasu kuma iyalansu suke rarrabawa a masallatan don gudanar da wannan mugunyar sana’a. Ba su wannan masallaci ba su wancan. Alhali kuwa wasu daga cikinsu Allah ne kawai ya san iyakar abin da suka mallaka. Sai kuwa idan sun mutu, a yi ta jin sun bar kaza sun bar kaza. Alhali a lokacin da suke waxancan roqe-roqe suna rufe damar wasu mutane ne, da ba su mallaki komai ba, amma tsoron Allah da tsaron mutunci sun hana su fitowa su roqa. Mutane kuma zaton suke yi sun wadata. Qarshe sai a xauki abin da ya kamata a ba su a ba waxannan jeqaqqin.

TURUN BASHI

Haqqin wani a hannun wani nada matuqar girma a wurin Allah. Ta yadda har ta kai da mutum zai tava wani haqqi na Allah, ya kuma tuba, Allah na iya yafe masa. Amma da zai tava haqqin wani mutum xan'uwansa dole ne ya mayar masa da shi kafin ranar da Naira da Kobo ba su da wani tasiri face kyakkawan aikin mutum.

Allah Ta'ala ba ya yafe wa wani haqqin wani. Saboda haka Yace:

﴿ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُكُمۡ أَن تُؤَدُّواْ ٱلۡأَمَٰنَٰتِ إِلَىٰٓ أَهۡلِهَا ﴾ النساء: ٥٨

Ma'ana:

Haqiqa Allah Yana umurnin ku ku bayar da amanoni zuwa ga masu su (4:58).

Yawan cin bashi ba da niyyar biya ba, na xaya daga cikin matsalolin da suka zama ruwan dare a cikin al'ummarmu a yau. Irin wannan bashi ma wasu kan karve shi ba don suna da wata buqata ta gari ba. Sai don kawai su faxaxa sana'o'insu, ko don su yi takarar sayen motocin shiga ko kayan alatu ko wasu qyale-qyalin rayuwa da wasu takwarorinsu. Wasu sukan mallaki irin waxannan kayayaki ne, ta hanyar qulla yarjejeniyar biyansu kaxan – kaxan. A qarshe kuma sai su qare cikin haramiya dumu- dumu.

Irin wannan xabi'a ta cin bashi a kai- akai ba kuma da niyyar biya ba, na sa wasu mutane zama turayen bashi, wanda kuma qarshe yakan haifar da talauci da kariyar arziqi. Don kauce wa faxawa cikin irin wannan matsala ne, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya gargaxi Al'umarsa da cewa: "Duk wanda ya karvi kuxin mutane a matsayin bashi, da niyyar biya Allah zai ba shi ikon biya, amma wanda

ya karva ba da niyyar biya ba sai don ya kaxas, Allah zai kaxas da shi' (Bukhari: 5/54).

Da yawan mutane a yau sun xauki wannan matsala ba bakin komai ba. Alhali kuwa babbar matsala ce a wurin Allah. Wadda har ta kai ko shahidi, tattare da irin ladar da yake da ita, ba za a yafe masa bashin mutane da ke kansa ba. Tabbacin wannan magana shi ne hadisin da ke cewa: "Tsarki ya tabbata ga Allah. Don bai sanya wani tsanani a cikin addini ba, sai a cikin sha'anin bashi. Ina rantsuwa da wanda raina yake hannunsa, da za a kashe mutum a wurin yaqi, a raya shi a kuma sake kashe shi, a kuma sake raya shi a kuma sake kashe shi, to ba zai shiga aljanna ba matuqar ana bin sa bashi, sai an biya shi. (Nasa'i: 7/314).

Ya kamata duk wanda ke irin wannan xabi'a ya tuba, kafin wuri ya qure masa.

CIN DUKIYAR HARAM

Da yawa mutanen da tsoron Allah ya yi wa kaxan a zukata, ba su damu da ta ko wace hanya za su sami kuxi ba, balle wadda za su kasha su a cikin ta. Abin da kawai ya dame su, shi ne yadda ajiyarsu ta banki za ta qara kauri, koda ta hanyar haramiya ce.

Saboda cika wannan guri, sai su shiga wawure kuxaxen bayin Allah da suke amana a hannun su. Wasu kuma su kama 'yan sace-sace ko fashi da makami ko damfara ko haramtattar sana'a kamar Riba, ko cin kuxin marayu, ko bokanci. Waxansu kuma sukan kama 'yan tabanjamanci ko waqa, ko tatsar taskar musulmi, ko tava kayan mutane, ko yaudararsu ta hanyar karvar kayan da qarfi, ko tsawwala wa kayan da suke sayarwa farashi. A yayin da wasu kuma ke tsira sana'ar barace-barace ba da wani dalili ba. Ga su nan dai.

Da kuxin da waxannan mutane suka samu ta waxannan hanyoyi za su sayi abinci ko tufafi da ababen hawa, ko su gina gidaje, ko su kama haya, wasu ma har su sayi kayan alatu su zuba a gidajen. Alhali kuwa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: Duk tsokar jikin da ta ginu da haramun wuta ce mafi cancanta da ita" (Xabarani: 19/136).

Kafin haka kuma a Ranar qiyama, Allah zai tambayi ko wane mutum a kan yadda ya sami dukiyarsa da yadda ya kashe ta. Ta haka sai kowa ya haxu da sakamakonsa daidai da aikinsa.

Da wannan muke kiran duk wanda ya san cewa akwai wata dukiya hannunsa ta haram ya yi gaggawar rabuwa da ita, ya mayar wa mai ita idan ya san shi, ya kuma nemi gafarar Allah. Kafin Ranar da kuxi ba su da wani amfani sai dai aikin qwarai.

SHAN BARASA

Allah Maxaukakin Sarki na cewa a cikin Littafinsa mai tsaki:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡخَمۡرُ وَٱلۡمَيۡسِرُ وَٱلۡأَنصَابُ وَٱلۡأَزۡلَٰمُ رِجۡسٞ مِّنۡ عَمَلِ ٱلشَّيۡطَٰنِ فَٱجۡتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ٩٠ ﴾ المائدة: ٩٠

Ma'ana:

Ya ku waxanda suka yi Imani! Haqiqa giya da caca da reful da kiban quri'a, duk qazanta ce kawai daga cikin aikin shaixan, sai ku nisance ta wa la'alla ku ce nasara" (5:90).

Wannan umurni da Buwayayyen Sarki Ya bayar na nisantar waxannan abubuwa, da suka haxa da shan Giya, Babban dalili ne da ke tabbatar da kasancewar gaba xayan haram. Kuma kawo giya da Sarkin ya

yi tare da gumaka, kafaxa- da kafaxa ya tabbatar cewa, ita ma haramun ce.

Haka kuma Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya qara tabbatar da haramcin shan giya, a wani hadisi da Jabir ya riwaito, inda ya ce: “Allah Ya yi alkawalin shayar da duk wanda ya sha giya dagwalon khibal. Sahabbai suka ce, “Ya Manzon Allah mene ne dagwalon khibal? Sai ya ce: zufan ‘yan wuta ko rowan qurajensu! (Muslim: 3/1587). Haka kuma xan Abbas ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: “Duk wanda ya mutu yana mashayi, zai haxu da Allah a matsayin mai bautar gumaka” (Xabarani 12/45).

Yawan sunayen giya da banbancin kamfunan da suka sana’anta ta ba zai tada ita daga haramci ba. Daman dai Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: “Wasu mutane daga cikin al’ummata zasu sha giya suna kiran ta da wani suna” (Ahmad: 5/352). Kiranta da sunan “Tsime” da “Burkutu” da makamanta su idan ya zama da nufin yaudara to, mashayan ne ke yaudarar kansu. Kamar yadda Allah ya ce:

﴿ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَمَا يَخۡدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمۡ وَمَا يَشۡعُرُونَ ٩ ﴾ البقرة: ٩

Ma’ana:

> Suna (tunanin sun) yaudari Allah da waxanda suka yi imani, alhali ba su yaudarar kowa sai kan su, kuma ba su sakankancewa!” (2:9)

Shari’ar musulunci ta yi matuqar xaukar mataki a kan wannan matsala ta giya da shan ta. Ta kuma warware zare da abawarta don kada wani kokwanto ko tantama su shiga ga mutum a kai. Dubi abin da Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ke cewa: “Duk abin da ke sa maye giya ne, kuma ko wace irin giya haramun ce” (muslim: 3/1587).

Ka ga kenan wannan magana ta ma'aiki ta gama tabbatar mana da cewa, duk abin da ke dagula hankali da tunani idan an sha shi to giya ne, komai qanqantarsa. Kuma ko da an bashi sunaye daban daban, komai yawansu dai, giya ce. Hukuncinta ko sananne ne.

A qarshe ma dai Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya gaya wa mashaya giya farar gaskiya mai xaci, inda ya ce: "Duk wanda ya sha giya har ta bugar da shi, ba za a karvi sallarsa ba har kwana arba'in. Idan kuma ya mutu a cikin wannan hali makomarsa ita ce wuta. Idan kuma ya tuba Allah zai gafarta masa. In ya koma sha har ya yi maye, kuma za a sake qin karvar sallarsa ta kwana arba'in. Idan kuma ya mutu a wannan hali, wannan karon ma wuta ya yi. Amma idan aka yi sa'a ya tuba to, Allah zai yafe masa. Haka kuma da zai sake sha ya kuma sake buguwa, karo na uku, nan ma za a ba sallarsa baya har tsawon kwana arba'in. Da kuma zai kwanta dama a wannan hali, ba abin da zai hana shi shiga wuta. Da kuma zai tuba Allah zai karvi tubansa.

Amma da zai sake sha karo na huxu to, Allah Ya yi alkawalin shayar da shi dagwalon khibal a Ranar qiyama. Sahabbai suka ce: Ya Manzon Allah, mene ne dagwalon khibal? Ya ce: "Shi ne surkamin 'yan wuta" (Ibn majah: 3377).

AMFANI DA KASAKEN ZINARI DA AZURFA

Da yawa ka kan samu kasake da kwanoni na zinari ko azurfa, ko waxanda aka yi wa ado da xayansu a gidajen masu hannu da shuni. Daxa a manyan hotel- hotel nan ne uwa uba.

Irin waxannan kasake da ake qawatawa da wasu zane zane sun yawaita a wasu qasashe na musulmi, saboda amfani da su da ake yi a matsayin kyautuka na masamman. Wasu mutane da Allah bai ba ikon

mallakar irin waxannan kayayyaki a gidajensu ba, sai ka taras sun faxa cikin wannan haramiya don za a gayyace su wasu gidaje don wata hidima, qarshe a kawo masu abinci cikin irinsu.

Amfani da irin waxannan kayayyaki a irin waxannan hanyoyi haramun ne a musulunci. Saboda haka ne Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya gargaxi dukan musulmi daga amfani da su. Ummu Salamata ta riwaito Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* na cewa: "Duk wanda ke ci ko shan wani abu a cikin kaskon zinari ko azurfa yana jefa garwashin wuta ne a cikin cikinsa" (Muslim: 3/1634).

Wannan haramci ya shafi duk wani nau'i na ababen amfani da aka qera da zinari ko azurfa. Kamar Farantai, cokula masu yatsu, da marasa yatsu, wuqaqe, tire- tire da makamantan su. Haka kuma 'yan adikokin alawa, irin waxanda ake bayarwa a matsayin kyautar alfarma ga baqi ko amare da angwaye. Duk amfani da irin waxannan abubuwa haramun ne, matuqar da zinari ko azurfa aka qera su.

Wasu mutane na iya cewa "To har da mu da ke kwalliya da su kawai a cikin gilasai, abin ya shafa?" Eh, lalle ya shafe ku. Abin da kuke yi xin nan bai halasta ba. Domin kuwa idan dai ana yalla ido a gan su, to lalle wata rana sai an yi amfani da su. Malam Bin Baz ne ya faxi haka.

SHEDAR ZUR

Allah maxaukakin Sarki Ya ce:

﴿ فَٱجۡتَنِبُواْ ٱلرِّجۡسَ مِنَ ٱلۡأَوۡثَٰنِ وَٱجۡتَنِبُواْ قَوۡلَ ٱلزُّورِ ٣٠ ﴾ الحج: ٣٠

Ma'ana:

Saboda haka ku nisanci qazantar gumaka, kuma ku nisanci Zhedar Zur. Kuna masu tsayuwa ga gaskiya domin Allah, ba masu yin shirka da Shi ba" (22:30-31).

Haka kuma Abdurrahaman xan Abubakar *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa, mahaifinsa ya ce: Wata rana muna zaune tare da Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* sai ya ce : Kuna so in ba ku labarin manya- manyan zunubbai? Ya ko maimaita tambayar har sau uku. Sa'annan ya amsa masu da cewa: 1) haxa Allah da wani a cikin bauta, 2) qin uwaye… Manzon Allah yana gincire sai ya tashi zaune. Sannan ya ce: 3) Da kuma Shedar Zur. Mai riwayar (Sayyidina Abubakar) ya ce, Annabi ya yi ta maimaita na ukun nan har muka yi sauraren ya dasa aya." (Bukhari: 5/261)

Gargaxi da jan kunnen mutane a kan su nisanci Shedar Zur abu ne da shari'a ta faxa ta maimaita ta kuma nanata, saboda irin yadda mutane ba su xauki yin hakan bakin komai ba. Duk da yake kuma an fahimci cewa qiyayya da gaba ne kan sa wasu mutane faxa wa wannan haramiya don fashe haushinsu akan wani wanda suke adawa da shi. Amma kuma hakan ba ya zama hujja gare su. Musamman idan aka yi la'akari da irin mummunan sakamakon da tagarar ke haifarwa wanda ya haxa da; i) Sa mutane da yawa hasarar wasu haqqoqa nasu, ii) jefa wasu mutane da yawa cikin baqar musiba ba su ji ba su gani ba, iii) share wa wasu mutane da yawa hanyar samu da mallakar abin da ba su cancanta ba. Da sauransu.

Wani babban misalin da ke tabbatar da irin yadda mutane ba su xauki Shedar Zur bakin komai ba shi ne abin da kan faru a wasu kotunanmu a yau. Nan take wani zai ce wa wani "Zo ka shede ni, ni kuma in shede ka". Alhali kuwa a wannan lokacin ne suka fara haxuwa.

Ka ga kenan ko wanensu zai shedi xaya a kan abin da bai san komai game da shi ba, balle ya iya bayanin yadda ya faru dalla dalla. Wato kamar ya shede shi a kan mallakar wani fili ko gida, ko ya wanke shi daga wani bashi, alhali bai ko tava ganinshi ba kafin yau a kotu. Turqashi!

Wannan ita ce tantagaryar qarya da Shedar Zur. Domin kuwa Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* cewa ya yi a yi sheda a kan abin da aka sani:

﴿وَمَا شَهِدْنَآ إِلَّا بِمَا عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَٰفِظِينَ﴿٨١﴾﴾ يوسف: ٨١

Ma'ana:

Kuma bamu yi sheda ba face da abin da muka sani. Kuma bamu kasance masu kiyaye aibi ba. (12:38)

SAURAREN KIXA

Kaxe- kaxe da waqe- waqe a idon shari'ar musulunci na xauke hankalin masu yin su da sauraren su ne kawai daga tafarkin Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* zuwa ga na shexan. A kan haka ne xan Mas'udu *Raliyallahu Anhu* yake rantsuwa da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* kan cewa ayar nan da ke cewa:

﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَشْتَرِى لَهْوَ ٱلْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا ۚ

أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٦﴾﴾ لقمان: ٦

Ma'ana:

Kuma daga cikin mutane akwai wanda ke sayen tatsuniyoyi domin ya vatar da mutane daga hanyar Allah" (31;6).

Ya ce, wannan ayar tana magana ne a kan waqe- waqe. Haka kuma Abu Amiru da Abu Maliki al- Ash'ari *Raliyallahu Anhuma* sun qarfafa haramcin kixa da saurarensa, da hadisin da Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ke cewa a cikinsa: "Za a samu wasu mutane a cikin al'ummata da ke halasta zina da tufafin al-Hariri da giya da kaxe-kaxe" (Bukhari 10/51). Haka kuma Anas *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Nan gaba za a sami girgizar qasa da aman duwatsu da shafe mutane su koma dabbobi a cikin al'ummata, sakamakon fara shan giya da sauraren waqe-waqen mata da kaxe-kaxen da za ayi" (Silsilah Sahiha 2203).

Ka ga kai tsaye Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya haramta kaxe-kaxe. Sai kuma bushe bushe irin na kusumburwa da Siriqi da sarewa duka sabgogi ne na bayyana qasaitar sarakuna da kambama su, amma dai ba shari'a ce ta zo da su ba. Sannan kuma malamai magabata irin su Imamu Ahmad *Rahimahullahu* Sun bayyana cewa, kayayyakin kaxe kaxe da bushe bushe, irin su garaya da Goge da Molo da kwamsa da duk masu kama da su, sun shiga cikin wannan harantawa da Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya yi. Saboda mummunan tasirin da suke da shi ya ma fi na duk wasu kayan kixa da ake amfani da su a zamanin duhun kai, waxanda anka ambata a cikin wasu hadisai. Kai! Yadda wasu ma daga cikin su ke sa maye da annashawa ko giya albarka. Kamar yadda malamai irin su Ibnul Qayyim suka faxa.

Wannan haramci na qara tsanani da qamari lokacin da aka haxa waxannan kaxe kaxe da bushe bushe da goge goge, da muryoyin mata mawaqa. Uwa uba kuma idan waqoqin da suke yi xin suka qunshi kalaman bege da soyayya da qauna, da siffanta kyawon halitta. A irin haka malamai sun ce waqoqin na matuqar haramta, saboda suna share

hanya ne zuwa ga alfasha. Suna kuma tsirar da munafucci a cikin zukata. A taqaice dai, kaxe- kaxe da waqe- waqe na daga cikin manya- manyan abubuwan da ke sa mutane na kutsa kai ga varnace varnace. Kuma ga shi raba mutane da su na da matuqar wahala saboda ci gaban zamani ya sakaxa su cikin abubuwan amfani da dama kamar Agogayyen hannu, qararrawar qofa, kayan wasan yara, Na'urori masu qwaqwalwa da Tarho-tarho da sauransu. Amma kuma kar a manta haramun ne. Allah Ya agaje mu.

TSEGUMI

Giba ko tsegumi na nufin yin maganar wani musulmi a kan wani abu da ba ya so a ji, ko da kuwa abin gaskiya ne. Wataqila abin ya shafi halittar jikinsa ne, ko irin riqonsa da addini, ko rayuwarsa ta yau da kullum, ko xabiunsa. Haka kuma tattauna wasu kurakurai na wani, ko kwaikwayon wata xabi'a tashi don a yi dariya duk na iya zama Giba.

Mafi yawan majalisu da wuraren haxuwar jama'a a yau sun zama dandalin tsegunguma da cin naman mutane, da keta alfarmar musulmi. Irin wannan xabi'a ko, na daga cikin abubuwan da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya haramta ga bayinsa, ta hanyar kwatanta masu ita da wani abin da ko wace rayuwa ke qyama. Ya ce;

﴿ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ﴾الحجرات: ١٢

Ma'ana:

> Kuma kada sashenku ya yi tsegumin sashe. Shin xayanku na son ya ci naman xan'uwansa yana matacce? Ba za ku so ba. Kuma ku ji tsoron Allah. (49:12)

Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya fito wa musulmi da tantagaryar abin da wannan aya ke qoqarin cewa, akan haramcin tsegumi, inda ya ce wa Sahabbai: "Ko kun san abin da ake ce wa Giba (tsegumi)? Suka karva masa da cewa: "Allah da Manzonsa ne kawai suka sani". Sai ya ce, Giba ita ce ka tsegunta wani abu a kan xan'uwanka, wanda kuma ba ya son a ji". Sai kuma Sahabban suka sake tambayarsa da cewa: To, me kake gani da abin da aka faxa a kansa gaskiya ne? Sai ya ce masu: Idan abin da aka faxa a kansa gaskiya ne a lokacin giba ta tabbata. Idan kuwa ba gaskiya ba ne ya zama qazafi kenan". (Muslim: 4/2001).

Mutane, musamman a yau, sun yi biris da wannan lamari, sun xauki Giba ba bakin komai ba. Alhali kuwa abu ce mai tsananin girma da haxari a wurin Allah kamar yadda Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya bayyana, cewa: "Riba nau'i Saba'in da biyu ce. Mafi qarancin zunubi daga cikinsu ita ce, wadda zunubinta ke daidai da na wanda ya yi jima'i da mahaifiyarsa. Mafi girmanta kuma ita ce wadda zunubinta ke daidai da na keta rigar mutuncin xan'uwa musulmi (cin namansa)" (Silsilah Sahiha: 1871).

Maganin wannan kuwa shi ne, kada mutum ya yi. Idan kuma yana zaune da mutane, suka sa faifan wani; suna sara da sassaqa to, ya yi qoqarin ba shi kariya mai tsafta. Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya umurci Musulmi da yin haka inda yake cewa: "Duk wanda ya rufa wa xan'uwansa musulmi asiri, Allah zai tsare fuskarsa daga shiga wuta Ranar Qiyama" (Ahmad: 6/450).

GULMA

Gulma ita ce safa da marwa a tsakanin mutane, ana jekadancin maganganun sashen su zuwa ga sashe, da nufin tayar da wata fitina da

haifar da qiyayya da gaba a tsakaninsu. Wannan xabi'a haramun ce. Kuma Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya la'anci waxanda duk ke yin ta. Ya ce:

﴿ وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ ۝١٠ هَمَّازٍ مَّشَّآءٍ بِنَمِيمٍ ۝١١ ﴾ القلم: ١٠ - ١١

Ma'ana:

Kada ka bi duk mai yawan rantsuwa, walakantacce. Mai zunxe, mai yawo da gulma. (69:10-11).

Haka kuma Huzaifata ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Duk wanda ke yawo da gulma ba ya shiga aljanna" (Bukhari: 10/472).

Haka kuma xan Abbas ya ce: "Wata rana Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya wuce kusa da wata maqabarta a Madina sai ya ji hargowar wasu mutane biyu, ana yi masu azaba a cikin qaburburansu. Sai ya ce: Ai ana yi masu azaba ne, amma ba don wani babban zunubi ba. Kai! Amma fa ko laifukan nasu manya ne. Saboda xayansu ba ya tsalki idan ya gama bauli. Xayan kuma yana yawo ne da gulma" (Bukhari 1/317).

Wannan kenan. To kuma mafi munin Gulma duk bata fi wadda zata haifar da matsala tsakanin mata da miji ba. Ko wadda za a tsegunta wa wani maigida abin da ma'aikatansa ke cewa, don a haifar da wata qullalliya tsakaninsu.

Gaba xayan waxannan xabi'u da ire-irensu haramun ne. Kuma nisantar su ya zama wajibi.

KWARMATO

Allah maxaukakin Sarki na cewa:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ بُيُوتِكُمۡ حَتَّىٰ تَسۡتَأۡنِسُواْ وَتُسَلِّمُواْ عَلَىٰٓ أَهۡلِهَاۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ٢٧ ﴾ النور: ٢٧

Ma'ana:

> Ya ku waxanda suka yi imani! Kada ku shiga gidajen da ba gidajenku ba, sai kun sami izini, kuma kuna yi wa masu su sallama" (24: 27).

Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya warware zare da abawar wannan aya, da ya bayyana cewa an wajabta wa musulmi neman izni ne, kafin ya shiga gidan da ba nasa ba, don kada ya ga wani abin da ba a so ya gani. Manzon yace: "An gindaya neman izni ne don a kange gani" (Bukhari: 11/24).

Wannan mugunyar xabi'a ta kwarmato, ta zama ruwan dare tsakanin jama'a a waxannan kwanuka namu. Musamman idan gidajen mutane na kusa da juna ko ma suna xafe ta yadda qofofi da tagoginsu ke fuskantar juna. Sai ka taras maqwabta na amfani da wannan dama suna leqen cikin gidajen maqwabtansu a kai a kai, maimakon su riqa kau da kansu. A yayin da waxansu kuma da ke kan tudu kan mayar da leqen gidajen maqwabtansu da ke kware abin yi da gangan ta hanyar tagoginsu ko wani abu mai kama da haka. Ko Shakka babu wannan cin amana ne, kuma wuce iyaka ne a cikin haqqin da maqwabci ke da shi na walwala (privacy). Kuma wata hanya ce da ke zama sanadiyyar faruwar wasu abubuwa na haram masu yawa. A kan haka ne shari'ah ta xauki idon mai kwarmato ba bakin komai ba. Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Duk wanda ya leqa gidan wasu ba tare da izninsu ba, to ya halatta gare su su soke idaniyarsa xaya" (Muslim 3/1699).

A wata ruwayar ma cewa ya yi : “Su soke idaniyarsa, kuma ba diyya ba qisasi” (Ahmad: 2/385).

WARIYA

Wariya a nan na nufin kevancewar mutane biyu daga cikin uku don wata tattaunawa ta asiri. Wannan xabi’a ta zama kamar ado a cikin mutane alhali kuwa wata hanya ce da shaixan kan bi, ya raba kan musulmi, har a wayi gari wasu na qyamar wasu.

Wannan xabi’a haramun ce a shari’a, kuma Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya bayyana irin hikimar da ke cikin haramcin ta da cewa, idan kuna ku uku, kada biyu su ware suna ganawa su bar xaya. Su bari har sai sun yawaita. Don kada xayan ya samu damuwa” (Bukhari: 11/83).

Sannan kuma wannan hukunci bai taqaita ga mutane biyu kawai ba. Ba ya halatta ko mutane uku su ware su bar xaya, na huxunsu, tilo. Haka haka. Abin da Shari’a ta haramta a nan a taqaice shi ne, warewa a bar mutum xaya, komai ko yawan waxanda suka ware xin. Haka kuma haramun ne mutane biyu su canza harshe suna magana da wani yare da na ukunsu ba ya fahimta. Domin ko shakka babu hakan zai sa ya ji ya tozarta. Kuma duk wanda kenan zai fahimci sun yi haka ne don su cuta masa a zuci, da sauransu.

JAN WANDO A QAS

Kalmar “Isbal” kalma ce ta Larabci wadda ke nufin sa wando dogo har ya wuce idon sau. Mutane a yau ba su xauki wannan xabi’a bakin komai ba. Alhali kuwa komai ce a wurin Allah. Domin kuwa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce, a wani hadisi da Abu zarri ya

riwaito: "Mutane uku Allah ba zai haxa baki da su ba gobe qiyama. Kai! Ko kallon rahama ba zai yi masu ba, balle Ya tsirar da su. Za su tabbata cikin azaba mai raxaxi. i) Wanda wandonsa ke wuce idon sawunsa, ii) wanda ke yi wa mutane gori da, iii) Wanda ke rantsuwa a kan qarya idan zai sayar da wani abu" (Muslim: 1/102).

An sami wasu mutane a yau da, idan aka yi masu tanbihi a kan wannan xabi'a sai su ce; Ai ba don wani alfahari ko taqama na sa wandona har ya wuce idon sau ba". To, wannan Magana riya ce a kaikaice. Kuma ba karvavviya ba ce. Haramcin sanya wando har ya wuce idon sau, abu ne da ya haxe kowa. Wanda ya yi a kan fankama da alfahari da wanda bai yi a kan haka ba. Domin kuwa cewa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya yi: "Duk abin da ya gota idon sau na wando rabon wuta ne" (Ahmad: 6/254).

Wannan shi ne hukuncin wanda ya yi Isbal ba don wata fankama da feshi ba. Kuma wanda ya yi haka Saboda girman kai da feshi da fankama, hukuncinsa ya fi tsanani. Don cewa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya yi: "Duk wanda ya zuba tufafinsa har suka ja qasa saboda girman kai, Allah ba zai dube shi da ijiyar rahama ba ranar qiyama (Bukhari: 3465).

Shari'ar ta tsananta hukunci ne a kan wannan saboda haxa hancin laifi biyu da ya yi a lokaci xaya, kuma a cikin mas'ala xaya wato zuba tufafi su wuce idon sau da kuma alfahari.

Kar ka yi mamakin shigowar "tufafi' a cikin wannan magana domin xan Umar *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa: "Isbal" na iya tabbata ta hanyar gyafto (wando) ko riga ko rawani. Kuma duk wanda ya wuce iyaka da xayansu saboda alfahari da girman kai, Allah ba zai dube shi da ijiyar rahama ba a ranar qiyama. (Abu Dawuda: 4/353).

Amma kuma shari'ah ta yi rangwame ga mata, su tsawaita tufafinsu da misalin kamu xaya ko biyu, don gudun iska ya kaxa a hangi wani abu na jikinsu. Amma ba ya halatta su wuce haka. Kamar yadda wasunsu kan yi musamman a tufafin bukukuwansu na aure, waxanda keda doguwar geza a baya. Ta yadda har sai abokan amarya sun kama mata ita, ta baya.

QAWA DA ZINARI GA MAZA

Abu Musal Ash'ari *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Qawa da Siliki da zinari ta mata ce daga cikin al'ummata. Amma an haramta su ga maza (Ahmad:4/393).

Kasuwanninmu a yau cike suke da abubuwan amfani na maza, kamar: Agogayyen Hannu, da Tabarau, da Aninai, da Alqalumma da makamantansu, da aka qera da zinari mai daraja daban-daban, ko kuma aka yave qarfen na asali da shi. Agogayen hannu a yau su ne maza suka fi gasa da juna a cikin mallakarsu duk kuwa da kasancewarsu na zinari.

Xan Abbas *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ga wani namiji sanye da zoben zinari, nan take ya karve shi ya kuma yi jifa da shi, ya ce; "Ko akwai wani daga cikinku da zai iya xaukar garwashin wuta ya liqa ga hannunsa? (Yana nufin duk namijin da ya sanya zoben zinari kamar ya xauki garwashin wuta ne ya liqa a hannunsa) Da Manzon ya bayar da baya, sai wasu suka ba wancan mutumin shawarar ya xauki zobensa mana, ya ci gaba da amfani da shi (ta hanyar sayarwa ya amfana da kuxin) shi ko ya ce faufau, Wallahi tunda Manzon Allah ya karve shi ya yas ba ni ba shi (Muslim; 3/1655).

TSIRAICI

Wata hanya da maqiyan Musulunci ke bi suna kawo mana hare-haren ba zata a cikin siga ta zamani, ita ce hanyar qirqire-qirqiren salailai daban-daban na kayan ado ta fuskar xinke-xinke, waxanda kullu yaumin suke canza wa sanfari da sunan yayi, waxanda kuma aka wari gari sun sami mutaqar karvuwa a qasashenmu na musulumi.

Irin waxannan kaya ba sa rufe komai na jikin mace. Saboda kasancewarsu qanqana, Shar-shar kuma tani tani. Ta yadda bai kamata macen da ta san kunya ta saka su ko gaban mace 'yar'uwarta, ko wani muharraminta ba. Balle wanda ba su ba. Amma kuma Alhamdu lillahi, da ma Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya riga ya faxa mana irin haka za ta bayyana ga matan qarshen zamani. A wani hadisi da Abu Harairata *Raliyallahu Anhu* ya riwaito:"Akwai wani nau'i biyu na mutanen 'yan wuta da za su bayyana can gaba: i) Wasu mutane da ke yawo da wasu manyan buloli masu kama da wutsan sanuwa sana bugun mutane da su, da ii) Wasu mata masu tafiya kamar tsirara suna kakkarya jiki, kansu kamar tozayen raqumma, a karkace. Da su da aljanna faufau. Kai ! ko qanshinta ba za su ji ba. Duk da yake ko wanda ke nisan wuri kaza da kaza yana jin sa (Muslim; 3/1680)

Irin waxannan mata, da dabi'unsu sun bayyana kamar yadda Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ambata, babu abin da ya rage mana illa mu nisance su.

Haka kuma irin waxannan tufafi na tsiraici sun haxa da irin dogayen rigunan da mata ke sakawa a yau masu tsage-tsage, da wasu yaggwai can qasa, ga su kuma da faxin. Ta yadda da macce ta zauna al'aurarta za ta bayyana a fili. Na farko kenan. Ga shi kuma ta yi koyi da

kafirai, don su aka sani da irin waxannan kaya masu nuna tsiraici. Muna roqon Allah ya kiyashe mu.

Wasu tufafin Kuma da su ma, saka su tsiranci ne, ko da sun rufe jiki, su ne waxanda ke da miyagun hotunan da suka haxa da kamar: Hotunan Mawaqa da Nigogi (‘yan rawa), da kwalaben giya da hotunan dabbobi masu rai. Waxanda dukansu haramun ne a musulunci. Wasu kuma na xauke ne da hoton kuros ko Tamburran qungiyoyin asiri, ko dai wasu miyagun kalamai da ba su dace da duk wani mutum mai muruwa ba. Duk da yake wani lokacin muninsu ba zai bayyana ga waxanda ke sanye da kayan ba. Saboda an yi rubutun ne da wani yare na mutanen qetare.

SAJIN GASHI (Atacimen)

A idon Shari’ar musulunci, duk macen da za ta sadar da gashin kanta na asali da wanda ba na asali ba, daxa na kanta ne, ko wanda aka yanko daga jikin wata dabba kai tsaye kamar doki, to ta yi al-gussu. Algussu kuwa haramun ne.

Asma’u ‘yar Abubakar *Raliyallahu Anha* ta ce: “Wata mata ta zo wurin Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ta ce, Ya Manzon Allah, akwai wata ‘ya tawa da zan wanke jibi. Amma kafin yau ta yi wani xan zazzavi har gashin kanta ya zuba. Ko ina iya yi mata sajin gashi?’ Ya karva mata da cewa: A’a. Allah Ya la’anci duk wadda ta yi Sajin gashi da wadda aka yi ma shi (Muslim: 3/1676).

Haka kuma Jabiru xan Abudullahi ya ce: “Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya hana mace ta yi sajin wani abu ga kanta (Muslim: 3/1679).

A bisa dalilin waxannan hadisai, duk wani nau'i na sajin gashi da ake yi a yau a gidajen gyaran gashi na mata, ko wane irin nau'i ne, to haramun ne. Haka kuma hulunan gashi da wasu taurarin 'yan wasa ke amfani da su a finafinai rashin tarbiyya ne, kuma haramun ne.

HARKAR 'YAN DAUDU

Namiji ya yi qoqarin komawa mace, ko mace ta yi qoqarin komawa namiji ta hanyar kwaikwayon xabi'un juna, mummunar xabi'a ce a idon shari'ar musulunci.

A xabi'ance ma kamata ya yi namiji ya yi ta tattali da qoqarin tabbata namiji. Ita ma mace, ta yi nata tattali da qoqarin na tabbata mace. Don wannan shi ne abin da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya shirya kowanen su a kai asalatan. Kuma qoqarin sava wa wannan tsari nasa na sa nagartattar rayuwa ta 'yan adamtaka ta yi wuya a bayan qasa. Domin hakan zai sa amon rayuwar jama'a ya xauki wani salo irin na hatsin bara, wato wake-wake a komai.

Irin wannan xabi'a haramun ce. Dalili kuwa shi ne, a tsarin shari'ar musulunci, duk abin da aka ce Allah Ta'ala ko Manzonsa ya la'anci mai shi, to ya zama haramun ke nan.

Xan Abbas *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Allah Ya la'anci Maza masu kwaikwayon mata. Ya kuma la'anci mata masu kwaikwayon maza (Bukhari: 10/332). Haka kuma xan Abbas xin ya riwaito wani hadisin da Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ke cewa a cikinsa: "Allah Ya la'anci mata maza, da maza mata (Bukhari: 10/333)

"Kama" da waxannan hadisai ke ta Magana, na iya kasancewa ta fuskar kwaikwayon kai da komowa, magana da tafiya. Haka kuma

hadisan na tabbatar mana da cewa haramun ne xayan jinsunan nan biyu ya yi kama da xan uwansa, ta hanyar saka duk wani abu da, a xabi'a xaya jinsin aka sani da shi.

A kan haka haramun ne namiji ya xaura Sarqar wuya, ko ta hannu, ko ta qafa, ko 'yan kunne da sauransu, kamar yadda fitsararru ke yi a Turai. Haka kuma haramun ne mace ta yi amfani da duk wani abu da a xabi'a na maza ne, kamar: Riguna da Jallabiyoyi, da sauransu. Abin da ma aka fi buqata a cikin ko wace al'umma shi ne tufafin mata ya sava da na maza kwatakwata. Domin Abu Hurairata ya riwaito wani hadisi da Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ke cewa a cikinsa: "Allah Ya la'anci namijin da ke sa kayan maza, da macen da ke sa kayan mata (Abu Dawuda: 4/355).

BUDURWAR ZUCIYA

Buduruwar Zuciya a wannan babi, na nufin duk wani yunquri da wanda shekarunsa suka miqa zai yi don canza wata halittar Haliqu a jikinsa kamar hurhura, ta hanyar yi mata baqar garura, don ya koma layin matasa.

Nagartaccen ra'ayi na malaman Sunnah ya tafi a kan cewa, irin wannan Sabga haramun ce. Saboda wani nau'i ne na Al-gussu. Kuma an dace da Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya hani musulmi xabi'ar a cikin wani hadisi da ke cewa: "Za a yi wasu mutane a qarshen zamani da za su riqa ture farin gashinsu da baqar garura har ya riqa walqiya kamar gaban baqar tantabara. To, ko qanshin aljanna ba za su ji ba. (Abu Dawuda).

Irin wannan sabga ta yawaita matuqa ga mutanen da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya yi wa ni'imar farin gashi tun suna da qurciya ko waxanda mutuwa ta fara barbaxa wa gishiri. Wanda hakan ke

yaudarar mutane, ta hanyar mayar da tsoho yaro ko kuma tsohuwa ta koma yarinya. Ka ga an mayar da gaskiya qarya kenan.

Ba tura farin gashi ya koma wata kala ne haramun a shari'ar musulunci ba. A'a, ture shi ya koma baqi ne haramun. Saboda ai, ta tabbata Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* na shafa wa farin gashinsa lalle, ya koma ja- ja- ja ko qasa –qasa. Abin ma bai tsaya ga shi ya yi wa kansa ba, har umurni ya yi da haka. Don a lokacin da aka ci garin Makka da yaqi, aka zo da Abu quhafata (Mahaifin Halifa Abubakar) don su gaisa. Ya ga gemu da sajensa irin na dattijai, ya yi fari kamar auduga sai *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Ku suturta wannan farin gashi da yi masa turi. Amma kada ku sa baqi (Muslim:3/1663).

Wannan hukunci na haramcin ture gashi ya koma baqi, ya haxa maza da mata. Amma su ma, suna iya yin wata kalar.

ADO DA HOTUNAN ABU MAI RAI

Abdullahi xan Mas'udu *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Mutanen da za su haxu da azaba mafi tsanani Ranar qiyama su ne masu sassaqa gumaka (Bukhari: 10/382).

Haka kuma Abu Harairata ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Allah Ta'ala Ya ce, "Babu wanda ya kai shisshigin wanda ke qoqarin yin halitta irin tawa. In gaskiya ne ya halitta gero da alkama mu gani (Bukhari: 10/385). Kuma xan Abbas *Raliyallahu Anhu* ya ce wani hadisi da ya karvo daga Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama*: "Za a saka wa ko wane gunki da mutum ya sassaqa rai daga ran wanda ya sassaqa shi, a yi ta azabtar da shi a cikin

wutar Jahannama". Ya kuma qara da cewa: "Wanda ko duk sassaqa ta zamo sana'arsa, to, ya tsaya ga sassaqa itace, ko wani abu maras rai" (Muslim: 3/1671).

Ka ga kai tsaye, waxannan hadisai, sun haramta sassaqa hotuna ko zana su ko xaukar hoton su matuqar dai na ababe masu rai ne.

Tunda kuwa haka ne, ya zama wajibi a kan duk wani musulmi na qwarai ya karvi wannan hukunci da shari'ah ta yi da hannu biyu- biyu, ba tare da wata jayayya ba. Duk da yake wasu na iya kafa hujja da cewa, "Eh! To ai, mu ba bauta wa waxannan hotuna muke yi ba, don ba sujada muke yi musu ba".

Amma kuma duk mai hankalin da ya dubi wannan matsala da idon basira zai tsinkayo tare da fahimtar irin hikimar da haramta irin waxannan abubuwa ta qunsa. Saboda mafi yawan ayyukan fitsara na faruwa ne ta hanyar hotuna. Musamman zinace-zinace. Domin ta hanyar kallace-kallacen hotunan banza ne qwazaba ke toroqo da bululluqai, daga nan har a kai ga varna.

Bisa wannan dalili ne ma, mala'ikun rahama ke qaurace wa duk wani gida da ake ajiye hotuna a cikinsa. Kamar yadda Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Mala'ikun Rahama ba su shiga duk wani gida da ke akwai kare a cikinsa ko hotuna (Bukhari: 10/380).

Wani abin mamaki da xaure kai shi ne, duk da wannan haramci, mutane a yau musamman masu hannu da shuni, ba su fasa aje gumakan wasu dabbobi ba, kai har da na mutane, a cikin gidajensu da sunan qawa ko ado. Alhali kuwa akwai wasu mutane da ke bauta wa wasu daga cikin waxannan abubuwa.

To, haramcin abubuwa irin waxannan ya fi qamari da tsanani. Sannan sauran hotunan da ake ratayewa na mutane da wasu dabbobi na bi

masu. Qarshe kuma waxanda ba rataye su ake yi ba suna bi masu a haranci. Domin da yawa Sukan sa waxanda suka aje su, girmama su, da sabunta juyayi da jimami a cikin zukatansu. Duk da yake wasu mutane kan kafa hujja da cewa Suna aje hotunan mutanen ne, da suka haxa da na uwayensu ko shugabanni ko malamansu, ko masoyansu ko wasu gwaraje da suke ganin bajintar su ko suke sha'awarsu, don tunawa da su. Alhali kuwa ita tunawa da wani abu a zuciya ake yin ta. Ba sai da hoto ko mutum mutumi ba. Kuma mafi kyawon tunawa da mutum, bayan ya qaura, ita ce, idan ya faxo a zuciyar wani nasa, to ya yi masa kyakkyawar addu'a, ta hanyar roqa masa gafara da Rahamar Allah *Subhanahu Wa Ta'ala.*

Saboda haka, babu wani musulmi da ke da wani uzuri na aje wani hoto a xakinsa ko liqa shi a jikin bango ko abin hawansa. Lalle ne ya yi waje da duk wani hoto ko mutum mutumi na mutum ko dabba da ke gidansa. Sai fa idan hakan ta gagara. Balle kuwa ba zata gagara ba.

Hotuna irin waxanda ke jikin gwangwanaye da kwalayen abinci, waxanda ba makawa sai musulmi sun yi ta'amuli da su, ko waxanda ke cikin wasu littafai na karatu. Ana so mutum ya yi iyakar qoqarinsa na ganin ba su zame masa allaqaqai ba.

Babu laifi idan an aje hotuna irin waxanda babu makawa sai an aje su, kamar waxanda ake maqalawa ga takardun shedar qare karatu ko katin sheda, ko lasisi, ko irin waxanda ke saqe a kan dardumai.

Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* na cewa:

﴿ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُمۡ ﴾ التغابن: ١٦

Sai ku bi Allah da taqawa gwargwadon abin da kuka sami iko: (64:16).

QARYAR MAFARKI

Da gangan wasu mutane ke qirqira mafarki, har su ce sun ga wani abu a cikinsa, don kawai neman girma a idon mutane ko wani abin duniya, alhali qarya suke yi ba su ga komai ba. Kai! Ko mafarkin ma ba su yi ba. A yayin da wasu mutanen kuma kan yi haka ne don su tsorata wasu magabata da ke masu barazana ko wani abu mai kama da haka.

Irin waxannan qaryace-qaryace kan yaudari hankalin mutane, saboda rashin isassar wayewa da cikakken Ilimi, da kuma imanin da suke da shi ga mafarki.

Wannan xabi'a na xaya daga cikin xabi'un da shari'ar musulunci ta haramta. Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Mafi girman qarya ita ce danganta mutum ga wanda ba mahaifinsa ba. Ko iqirarin ganin wani abu (a cikin mafarki) a kan qarya. Ko a jingina wa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* abin da bai ce ba (Bukhari: 6/540).

Haka kuma ya ce: "Duk wanda ya yi qaryar ya yi mafarkin wani abu alhalin bai yi ba za a titasta masa xaure 'ya'yan sha'ir biyu. Ba kuma zai iya ba (Bukhari: 12/427).

Xaure qwayar sha'ir biyu wuri xaya abu ne da baya yiwuwa. Kamar yadda wancan mafarki da aka yi qaryar yi bai kasance ba.

TOZARTA QABURBURA

Abu Hurairata *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Da xayanku zai zauna a kan garwashin wuta, har ya ruru ya qone tufafinsa, ya kai ga fatar jikinsa, ya fi alheri gare shi bisa ga ya zauna a kan qabari (Muslim: 2/667).

Kafin zama a kan qabari ma, wasu mutane nada xabi’ar tattakawa da yin tafiya a kansa, ba tare da wata damuwa ba. Musamman a lokacin da aka tafi maqabarta don nufe wani. Wasu ma har da takalmi a qafafunsu. Haka za su bi qaburburan da ke maqwabtaka da wanda suka kai, suna tattaki a kai, ba kunya ba tsoron Allah, balle su tuna da wata alfarma da mamatan da ke kwance wurin ke da. Alhali kuwa wannan matsala mai matuqar nauyi ce. Musamman idan aka yi la’akari da faxar Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* da ya ce: “Da zan yi tattaki a kan garwashi ko kaifin takobi, ko in wanke takalmina da xayan qafata, ya fi soyuwa gare ni bisa ga in yi tattaki a kan qabarin wani musulmi (Ibnu majah: 1/499).

Wannan kenan. To ina ga waxanda ke yankar filin maqabarta su gina gidaje ko shaguna? Wasu mutanen ma saboda tsananin rashin kirki da taskai, har bayan gari sukan yi a cikin maqabarta, suna damun bayin Allah da ke kwance wurin da qazanta. Irin waxannan mutane na fuskantar babban haxari. Domin kuwa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: “Wanda ke biyan buqatarsa a cikin maqabarta daidai yake da wanda ke biyan ta a cikin tsakiyar kasuwa (Wato asirinsa a tone yake).

Haka kuma wannan gargaxi da kashedi ya haxa har da waxanda ke zubar da shara a cikin maqabarta. Ta hanyar amfani da damar kasancewar bangayen maqabartun sun zube, ko an daina amfani da su. Duk irin halin da maqabarta take ciki, haramun ne a yi mata irin wannan tozarci.

Kai! Har waxanda ke zuwa ziyara a maqabartu wajibi ne su cire takalminsu, matuqar dai za su ratsa qaburburan da ke ciki.

RAGGON TSARKI

Karantar da xan Adamu kowace irin tagara da za ta sa ya ci gaba da zama mutum kammalalle, na daga cikin abubuwan da addinin Musulunci ke alfahari da su. Don babu wani addini ko tsarin rayuwa da ya riga shi a wannan fagen.

Yin cikakken bankwana da qazantar fitsari ko gayaxi a lokacin da suka fita daga jikin mutum, ta hanyar wankewa da ruwa ko hoge tas-tas tas, na xaya daga cikin waxannan darussa. Amma kuma mutane da dama sun yi biris da wannan koyarwa ta musulunci. A inda suke sakaci har jikinsu da tufafinsu su yi kace-kace da xayan wannan najasa. Ta yadda ko sun yi sallah Allah ba zai karva ba. A qarshe kuma su taras da azaba a cikin qaburburansu. Kamar yadda xan Abbas ya riwaito cewa: "Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya wuce ta wata maqabarta a garin Madina sai ya ji qarar wasu mutane biyu ana yi masu azaba a cikin qaburburansu. Sai ya ce: "Ana azabtar da su ne, ba don wani babban laifi ba. Kai! Babban laifi ne shi ma: Xayan dai ba ya tsabtaci al'aurarsa da kyau idan ya yi fitsari. Xaya kuma ba ya da aiki sai yawo da tsegumi (Bukhari: 1/317).

Akwai ma hadisin da Manzon Allah ke cewa a ciki: "Mafi yawan azabar qabari a kan fitsari take (Ahmad: 2/326).

Abubuwan da kan haddasa irin wannan matsala ta rashin samun cikakken tsarki, sun haxa da: i) Gaggawa a gama, ii) Tsugunawa Wuri Mai Tsauri, iii) Rashin damuwa da wankewa da kyau.

Wata babbar matsala kuma da ke taka gagarumar rawa a wannan hauji, ita ce irin yadda muka yi nisa matuqa a cikin kwaikwayon al'adun Turawa. An wayi gari wasu wuraren da muke fitsari a yau irin na Turawa ne, da ake xafawa a bango kuma a fili. Ta yadda ma duk wanda zai wuce yana ganin wani abu na tsiraicin wanda ke biyan buqata a wurin.

Ka ga irin waxannan mutane laifinsu ya zama biyu kenan, ga qazanta ga tsiraici.

TSINCE

Allah maxaukakin Sarki Ya ce:

﴿وَلَا تَجَسَّسُوا﴾ الحجرات: ١٢

Ma'ana:

Kuma kada ku yi leqen asirin ('yan uwanku) (49:12)

Xan Abbas *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Duk wanda ya tsinci maganar da wasu mutane ke yi, ba tare da sun sani ba, za a zuba ruwan narkakkar darma a kunnuwansa ranar qiyama (Xabarani: 11/248-249)

Idan wanda ya yi irin wannan haramtaccen aiki, ya yi ne da nufin kai wannan magana da ya tsinta a wani wurin, don ya tayar da wata wuta, to, Gummi ta haxu da Anka kenan; ga laifin tsince, ga kuma annamimanci. Wannan mutum ya tave domin kuwa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Annamimi (mai tsince don ya haxa faxa) ba ya shiga aljanna (Bukhari: 10/472).

CUTAR DA MAQWABCI

Haqqin maqwabci a kan maqwabcinsa abu ne mai girma a wurin Allah *Subhanahu Wa Ta'ala.* Saboda haka ne Sarkin ya haramta cutarwa a tsakaninsu. Inda ya ce:

﴿ ۞ وَٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا ۖ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا وَبِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱلْجَارِ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْجَارِ ٱلْجُنُبِ وَٱلصَّاحِبِ بِٱلْجَنۢبِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ﴿٣٦﴾ ﴾ النساء: ٣٦

Ma’ana:

Kuma ku bauta wa Allah, kuma kada ku haxa wani da shi, kuma ku kyautata ma mahaifa. Kuma ku kyautata ga ma‘abuta zumunta da marayu da matalauta, da maqwabci na kus da na nesa, da aboki na gefe, da xan hanya, da abin da hannuwanku na dama suka mallaka. Haqiqa Allah ba ya son wanda ya kasance mai taqama, mai yawan Alfahari (4:36)

Haka kuma, Abu Shuraihu *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: “Wallahi ba ya da imani, wallahi ba ya da imani, wallahi ba ya da imani. Sahabbai Suka ce: waye shi ya Manzon Allah? Ya ce : Wanda maqwabcinsa ba ya tsere wa sharrinsa. (Bukhari: 10/443)

Matsayin maqwabci a wurin maqwabci abu ne mai matuqar girma. Wanda har ta kai Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya sa maqwabci shi ne ma’aunin gane kirki ko rashin kirkin mutum.

Xan Mas’udu ya riwaito cewa, wani mutum ya ce wa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama,* ya Manzon Allah, ya zan yi in gane kirki ko rashin kirkina? Sai Ma’aki ya ce masa: “Duk lokacin da ka ji maqwabtanka na cewa kana da kirki, to, kana da shi. Idan kuwa ka ji suna cewa ba ka da shi, to, lalle ba ka da shi xin”. (Ahmad: 1/402)

Cutar da maqwabci na iya tabbata ta fuskoki da dama. Duk wanda ya hana maqwabcinsa jingina wani katakon runfa ga bangon da ya raba su, suke kuma da haqqi gaba xaya a cikinsa, ko ya faxaxa nasa gini, ta yadda xayan zai sami qarancin hasken rana ko iska, ba kuma tare da izinin xayan ba. Ko ya fasa, ko buxe tagoginsa ta yadda zai riqa leqen gidan xayan. Yadda ba wani abu na asiri da za a iya yi a xaya gidan sai bisa idonsa. ko ya dinga damunsa da kaxe-kaxe a kan fayafan garmaho, ko hargowa, musamman a lokacin da yake baccin dare ko na rana, ko ya xauki sabgar jibge shara a qofar gidan xayan. Duk wanda ke yi wa maqwabcinsa xayan waxannan xabi'u, to, ya cutar da shi matuqa. Daxa balle tava iyalinsa ko dukiyarsa Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* na cewa: "Da mutum zai yi zina da mace goma can nesa, ya fi sauqi gare shi, bisa ga ya yi da matar maqwabcinsa. Da kuma zai fasa wasu gidaje goma can nesa, ya fi sauqi gare shi bisa ga ya fasa gidan maqwabcinsa (Bukhari:103).

Bone ya tabbata ga mutanen da ke da xabi'ar amfani da damar waxansu maqwauta nasu da basu kasancewa gida da dare don yanayin aikinsu, sai su faxa gidajensu su aikata varna. Ranar qiyama sun shiga uku.

TAUSHE HAQQIN MARAYU

Yana daga cikin dokokin shari'ar musulunci cewa, yana da matuqar kyau mutum ya yi qoqari iyakar zarafi ya yi haqurin cutarwar da xan'uwansa zai yi masa. Na farko kenan. Kuma haramun ne shi ya zama farkon wanda zai yi cutar.

Taushe haqqin maraya, wani zalunci ne da cutarwa, wanda kuma shari'a ta haramta. Abu ne mai sauqin gaske wanda za a gada ya taushe

haqqin wasu daga cikin magadansa, tun kafin ya mutu. Wannan na faruwa idan ya yi amfani da sauran nunfashinsa a duniya, ya rubuta wata wasiyya a kan abin da zai bari na dukiya. A irin wannan dama ce wasu kan taushe haqqen wasu marayu ta hanyar kore su daga cikin magadansu na haqiqa. Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya yi gargaxi da babbar murya ga duk mai irin wannan hali, da ya ce: “Duk wanda ya cutar da wani Allah zai musguna masa, duk kuma wanda ya tsananta wa wani Allah zai tsananta masa (Ahmad: 3/453).

Wata hanyar kuma da mutum ke iya karva sunan mai taushe haqqin marayu ita ce, a wasiyyarsa ya ware wa wani magadi, fiye da abin da shari’ah ta yanka masa ko ya yi wasici da ba wa wani mutum fiye da kashi xaya bisa uku na dukiyarsa.

Irin wannan matsala ma nada ‘yar dama a qasashen da musulunci ke jagoranci. A qasashen da ko ba dokokin shari’ar musulunci ne ake aiwatarwa ba, da yawa ake samun irin waxannan matsaloli. Kuma ko sun faru babu yadda magadi zai yi ya karvi haqqinsa wanda Allah Ya shata masa. Domin dokokin da kutunan da za a iya kai kuka gare su, ke aiwatarwa, na iya xaure wa irin wannan zalunci gindi, musamman idan da hannun wani lauya a ciki. Ga shi ko Allah Ta’ala ya ce:

﴿ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ ٱلْكِتَٰبَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَٰذَا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ لِيَشْتَرُوا۟ بِهِۦ ثَمَنًا

قَلِيلًا ۖ فَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾ ﴾ البقرة: ٧٩

Ma’ana:

Bone ya tabbata gare su daga abin da hannayensu ke rubutawa, kuma bone ya tabbata gare su daga abin da suke sana’antawa (2:79).

DARA

Dara da Ludo da Karta da Diraf da makamantansu, na duk wata wasa, da ake dibilwa da hannu da qwaqwalwa don fitar da gwani a cikin ta, haramun ne a musulunci. Dalili kuwa shi ne, dukansu qofofi ne da ke kai masu wasannin zuwa ga caca. Saboda haka ne Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya yi mana ahir da su ya ce: "Duk wanda ke Dara daidai yake da wanda ya cava hannunsa cikin naman alade ko jininsa (Muslim: 4/394).

Haka kuma Abu musa *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Duk wanda ke Dara, ya sava wa Allah da Manzonsa (Ahmad: 4/394).

LA'ANTAR MUSULMI

Mutane da yawa kan kasa ja wa halshensu lizzami lokacin da suka fuskanta. A sakamakon haka sai nan- da nan su furta kalmomin la'anta ga wasu mutane, ko dabbobi, ko sandararrun abubuwa. Wasu ma har kwanaki da awoyi suke la'anta. Da makamantansu. Kai! Saboda tsananin shaqawa da rashin taskai ma, wasu har kawukansu, ko 'ya'yansu sukan la'anta. Wasu ma'aura kuma kan la'anci juna lokaci xaya, ko lokuta daban-daban.

Wannan matsala nada matuqar girma a idon shari'ah. Saboda haka ta haramta ta. Kuma Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce, a wani hadisi da Abu zaidi Sabitu xan Dhahhaku ya riwaito cewa: "Duk wanda ya La'anci mumini, to zunubinsa daidai yake da na wanda ya kashe shi (Bukhari: 10/465).

Al’adance, irin wannan xabi’a ta la’ance- la’ance, ta fi yawaita a bakunan mata a cikin ko wace al’umma. Saboda haka Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya bayyana cewa wannan xabi’a ce zata kasance dalilin shigar mafi wayansu wuta. Kuma su, da duk wanda ke irin wannan sabga, basu cikin waxanda zai ceto ranar qiyama.

Wani babban haxari ma duk bai fi kasancewar la’antar duk da mutum ya yi ba bisa qa’ida ba, zata dawo kansa. Daxa kome kuwa ya la’anta. Kaga kenan qaiqayi ya koma kan masheqiya. Da haka kuma mutum ya nisanta kansa daga rahamar Allah.

KUKAN MUTUWA

Kukan mutuwa ta hanyar hargowa da kururuwa, da faxuwa ana tashi, yagar fuska da keta tufafin da ke jiki, kamar an yi sabuwar hauka, abu ne da shari’ar musulunci ta haramta.

Mata su suka fi yin irin wannnan mugunyar xabi’a. Kai! Wasu ma daga cikinsu har aske gashin kansu sukan yi, da yin wasu xabi’u da suka sava wa hankali. Waxanda ke nuna cewa ba su karvi wannan qaddara ta rashi da hannu biyu ba. Kuma ba shirye suke su yarda da hukuncin Allah kome xacinsa ba.

Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya la’anci duk mai irin wannan xabi’a. Abu Umamata *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa, “Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya la’anci duk macen da ke yagar fuskarta, ta kece tufafin da ke jikinta, ta yi ta hargowa, tana faxin bone yoyo! (Ibnu majah: 1/505).

Haka kuma Abdullahi xan Masu’du *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: “Duk wanda ke

yagar fuskarsa, ya kece tufafinsa, ya kuma yi kururuwa irin ta jahiliyyah, ba ya tare da mu (Bukhari: 3/163).

Haka kuma Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Idan mai kukan mutuwa irin na jahiliyya ta mutu ba ta tuba ba, ranar qiyama za ta tashi da rigar qaya da maxaurin qarangiya (Muslim: 934).

MARI DA TSAGA

Wasu uwaye da malamai nada xabi'ar sa hannu ko wani abu su mari 'ya'yansu ko xalibansu ko masu yi masu hidima, da nufin ladabtarwa. Ladabtarwa kuwa gaskiya ce. Amma fuskar xan Adamu na xaya daga cikin abubuwan da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya karrama. Kai mata mari kuwa tozartawa ne, da rena hikimar Allah, da walaqanta abin da ya girmama.

Abun kan wuce mari. Wasu mutane har aska, ko wani abu mai kaifi sukan sa su yi wa fuskar 'ya'yansu raxam, da nufin tabbatar da wata al'ada ta gida a matsayin alama. A yayin da wasu kuma dabbobinsu suke yi wa tsagar, wai don a banbance tsakanin garken wane da na wane. Kuma hakan za ta taimaka ga gane ai wannan dabbar ta wane ce. Idan ta yi vatan kai nan take sai a mayar masa da abarsa.

Marin xan Adam haramun ne a shari'ar musulunci. Saboda hakan kan iya sa a rasa wani abu daga cikin martabobin da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya sa a cikinta. Kamar: Gani, ko ji, ko shaqe. Wanda a qarshe za su kai wanda ya yi abun ga nadama. Kuma diyya za ta hau kansa.

Abin da ya shafi xan Adam kenan. Ta fuskar dabbobi kuwa, su ma shari'ah ta haramta yi masu wuta a fuska ko wata tsaga a matsayin alama. Idan ma har ya zama dole sai an yi masu wata alama, saboda kasancewar haka al'ada, to sai dai a yi masu a jiki ba a fuska ba, kuma ba da wuta ba.

Shari'ah ta haramta yi wa dabba mugun duka da tsaga ga fuska, kamar yadda ta haramta yi wa bil adama. Saboda tsagar na matuqar wahalar da dabbobin tare da takura su.

A taqaice dai, shari'ar musulunci ta haramta mari da tsaga a fuska. Jabir *Raliyallahu Anhu* ya ce: Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya haramta mari da tsaga a fuska (Muslim: 3/1673).

GABA

Gaba, wani abu ne da shaixan ke haddasawa tsakanin musulmi, har wani ya yafe xan'uwa na tsawon lokaci ko har abada ba tare da wani qwaqqwaran dalili na shari'a ba. Wata 'yar rashin jituwa ce kawai za ta faru tsakaninsu a kan wasu kuxi, ko wata 'yar hayaniya akan banbancin yare, ko wata shiririta mai kama da haka. Sai kawai a qulla gaba.

Wani har rantsewa zai yi: Ni da wane wallahi, har abada. Shi kenan, ba zai sake taka qofar gidansa ba. Da ma ya hange shi sai ya sake hanya ko ya daure su haxu amma ba zai ce masa tin qanzil ba. Da kuma zai yi kicivis da shi a cikin dubu, zai gaisa da kowa hannu da hannu, ya yi banza da shi. Irin wannan xabi'a bata daxa al'ummar musulmi da komai sai rauni bisa rauni. Saboda haka Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya yi wa musulmi kashedi da babbar murya, a wani hadisi da Abu Hurairata *Raliyallahu Anhu* ya riwaito daga Annabi *Sallallahu Alaihi Wasallama* cewa: "Ba ya halalta ga musulmi ya qaurace wa xan'uwansa musulmi fiye da kwana uku. Duk wanda kuwa ya qauracen fiye da haka, makomarsa ita ce wuta (Abu Dawuda: 5/215).

Haka kuma Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Duk wanda ya qaurace wa xan uwansa tsawon shekara xaya, kamar ya zubar da jininsa ne (Bukhari: 406).

Wata babbar matsala ma duk, ba ta fi kasancewar gaba dalilin hushin ubangiji ga masu yin ta ba, da nisantar da su daga rahamarsa da gafara da jinqayi. Abu Hurairata ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Ana gabatar da ayyukan mutane a kowane sati (ga Allah) sau biyu: Ranar Litinin da Alhamis. A inda Allah zai gafarta wa kowane mumini daga cikinsu, sai fa wanda ke gaba da wani xan uwansa, shi kuma ya yarda da gabar. Sai ubangiji ya ce: "Qyale waxannan sai sun shirya tukun (Muslim: 4/1988).

Da zarar xaya daga cikin su ya tubar wa Allah, har ya je ya fara gaisawa da abokin gabarsa, ko ya karva masa ko bai karva masa ba, shi dai ya fita; ya xauke nauyi. Matsalar ta rage kan wancan. Abu Ayyuba *Raliyallahu Anhu* ya riwaito cewa, Manzon Allah *Sallallahu Alaihi Wasallama* ya ce: "Ba ya halalta ga mutum ya qaurace wa xan'uwansa fiye da kwana uku, su haxu kafaxa da kafaxa kowa ya xauke kai. Duk wanda ya fara yi wa xaya sallama shi ne mutumen kirki (Bukhari: 10/492).

Wannan, idan gabar ta kasance dalilin wani abin duniya ne. Amma a lokacin da mutum ya qulla gaba da wani musulmi xan'uwansa, saboda wasa da yake yi da sallah, ko wasu miyagun halaye da suka sava wa shari'ah, ba wani laifi. Musamman idan hakan na sa ya karkato ya gyara. A irin wannan hali ma wajibi ne a qulla gaba da shi don a tanqwaso shi zuwa ga gaskiya. Idan kuma qulla gabar da shi zata kawai qara sa ya dulmuya cikin ayyukan ne na assha, to, shari'a ba ta ce a qawaurace masa ba. Sai dai a ci gaba da lallashi da yi masa nasiha da gargaxi.

KAMMALAWA

A nan ne kuma muka kawo qarshen abubuwan da Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* Ya nufa da rubutawa daga cikin wasu haramtattun abubuwa da mutane suka yi biris da su a yau.

Wannan xan qoqari da akayi kamar share fage ne, don fagen yana da faxi matuqa. An yi wa masu karatu matashiya ne kawai domin akwai buqatar samar da wani aiki mai kama da wannan, inda za a tsame gaba xayan abubuwan da shari'ar musulunci ta haramta a harshen Alqur'ani daban da waxanda ta haramta a harshen Hadisi ko wane a tsara shi daban. Allah Ya bada ikon yin haka.

A qarshe ina roqon Allah *Subhanahu Wa Ta'ala* da sunayensa tsarkaka, Ya sa mu faxaka, mu kasance masu tsoro da shayinsa fai da voye. Ya kuma nisantar da mu daga ko wane irin savo. Ya sa muna cikakken karsashi da qwarin guiwar bauta ma sa har mu samu shiga aljanna. Kuma ya gafarta mana dukan kurakuranmu don Rahamarsa da jinqayinsa. Ya sa mu wadatu har zuci, da abubuwan da Ya halasta mana, Mu kuma nisanci waxanda Ya haramta.

Allah Ka karvi tubarmu, mun tuba. Ka yi mana wankan tsarki, ba mu sakewa. Mun yi imani da ka fi kowa jin kukanmu, kuma kai mai karva du'ai ne.

Ya Allah ka daxa tsira da salati da sallama ga Manzon nan da ya buwayi masu karatu da rubutu, Muhammadu, da iyalin gidansa da Sahabbansa kacokwam.

Godiya, A qarshen qarshe ta tabbata baki xaya ga Allah, Ubangijin talikai.

Muhammadu Salihu al-Munajjidu

Akwatin Gidan Waya 2999
Al- khobar
Qasar Saudiyyah.

Fassara ta kammala a safiyar Alhamis 24 ga Rabi'ul Akhir 1429 Hijira, wanda ya zo dai dai da 01 ga watan Mayu 2008 Miladiyyah. A Sakkwato Birnin Shehu. Godiya ta tabbata ga Allah shi kaxai.